

בירורים ועיונים,
תולדות וסיפורים,
במשנתו ותולדותיו
של מרן רביה"ק
מסאטמאר זי"ע

ספרא

למארי ט"ז

גליון ה' - יומדה"ק כ"ו אב תשפ"ו לפ"ק

דבר הספרא

עולין ואתן ואתנן ואתנן להילולא דרבי

בהתקרב ובא יומא דהילולא רבא של רבינו הקדוש והטהור זי"ע, היומא דהילולא הארבעים ושבע כמנין יוא"ל, מאז עלתה לה נשמתו הטהורה, למקום מדורה, עם תיקה ונרתיקה הדורשה והחוקרה, לומדיה ושוגיה באישון כמו באורה. עולים ורוגשים המחשבות, הלא קרוב ליובל שנים כבר עברו מיום בא השמש בצהרים, וכבר נתגדל דור חדש, המגדלים בעצמם דור חדש בנים ובני בנים, ונקראים על שמו של רבינו, ולא זכו לראות מאורות מימיהם. ולכן בהגיענו

המשך בעמוד ב'

בתוך הספרא

גליון מוגדל לרגל ההילולא כ"ו אב

ספרא דבי רב

כח הפועל בנפעל, השפעת הקב"ה לא ע"י שליח..... א

פשיטי דספרא

ניצוצי אש על שבת מברכים אלול..... ג

ספרא דאגדתא

מלחמת הערביים עם הציונים..... ה

הכמה בנים תאמין, אריסטו, אינישטיין..... ז

ספרא וסייפא

קברים ומצבות במשנתו של רבינו..... ט

חליצה בגדול נשוי או בקטן פנוי..... יא

ספרות וספרא

פרשיות התפילין של רבינו..... יג

ספרים וספרא

הסכמות הרה"ק מרוזין על הבאר הגולה..... יז

הספר חבת ירושלים..... יט

ספרא ורשמי רשותא

רשימת ספרי דבי רב שי"ל בהשגה שעברה..... כ

ויכתב בספר

מכתב הדברי חיים 'בצפייטנו ציפינו'..... כב

כ"ו אב ת"ש לפ"ק..... כד

השלמות לספרא

מכתבים להמשרכת..... כז

ספרא דבי רב

כח הפועל בנפעל, וע"י הפרשת מעשר כראוי ישפע לאדם ממון מאת הקב"ה בעצמו ולא על ידי שליח

טוב ארצות הגוים האלה, ממנום ורכושם המה יירשום, הנה יש לחוש כי כח הפועל בנפעל, ובכח הרכוש הזה הלא טמון מדות הרעות של הגוים, וכאשר יהנו ישראל ממנו יש לחוש שיקנו קנין בנפשם לעשות כמעשיהם, אבל לא כן הוא כי ישראל יירשום מאת השי"ת, והשי"ת הוא הבעלים של הרכוש. וזה שאמר 'כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן', פי' שאתה אינך עושה כמעשיהם, וזה הוא מפני כי 'נתן לך הוי"ה אלהיך', ולא ירע לך הכח הפועל מבעלים הראשונים, כי השי"ת הוא הבעלים, עכ"ל.

וכיוצא בדברים אלו כתב אאמור"ל זלה"ה בספרו קדושת יום טוב (בהשטות לפי ויצא) דנודע (אלשיך דברים, ח א) כי יש שני מיני נסיונות, נסיון העוני ונסיון העושה, ובאמת אף כי העניות מעברת את האדם על דעת קונו (עירובין מא, ב), עם כל זה נמנו וגמרו ואמרו שגדול נסיון העושה יותר מן העוני, ומצינו דהכתוב הזהיר רק על נסיון העושה באמרו (דברים ה, יב) 'פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת'.

אך איתא בספרים הקדושים (עי' ערבי נחל פי' וישב) אשר זה אינו רק בעשירות הבאה בידי מערכת השמים אשר מזליה גרם ליה העשירות, זאת היא שכר הקרוב להפסד, אשר יוכל להטות את לבבו מדרך החיים, ועל זה נאמר (קהלת ה, יב) 'יש עושה שמור לבעליו לרעתו, ובוזה הנסיון גדול מן העוני'.

עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים (יד, כב-כ). וראוי להבין איך יבואו על ידי מצות מעשר ליראה את ה', שתלאן הכתוב זה בזה 'למען תלמד ליראה'.

ונקדים ליישב על מה שנאמר בגמרא עשר בשביל שתתעשר, והא הוי כעובד על מנת לקבל פרס. וכן מה שאיתא במדרש תנחומא 'ושמחת בכל הטוב', אין טוב אלא תורה, לפיכך משה מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', והוא פלאי, דמה שייכות יש לשמחת התורה עם נתינת מעשר.

ויתבאר בשנקדים מה שכתב באגרא דכלה (פרי שופטים עה"פ כי הגוים האלה) לפרש הכתוב (דברים יח, יד) 'כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך'.

דהנה קבלה מרבותינו כי כח הפועל בנפעל, וממנו ורכושו של אדם שמסגלו על ידי מעשיו יש בו כח הפועל, וכאשר יקחנו אחר לעצמו יגרום זאת לנפשו פעולות זרות כפי כח הפועל הנפשי מבעלים הראשונים, כי כח הפועל בנפעל.

ובענינו ראינו כמה אנשי שם אשר פיתם היצר לתבוע חלקם והשתדלו בפרנסתם לקבל ממון מכל אדם, ונשארו אחר כך כלים ריקים, כי הממון שסגלו מבני בלי שם דבק בהם ובנפשם, וכיבתה אש השלהבת אשר בער בקרבם מאהבת היוצר (עי' בספרו מגיד תעלומה, ברכת לב, א).

והנה בכאן שנתן השי"ת לישראל את כל

א) יש לציין מה שביאר רבינו במוצאי שמחת תורה בעיר קראלי (מובא בזכר צדיק לברכה ח"ג אות תתתפ) את הבקשה שאומרים בברכת החודש, חיים שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה. דהנה כתיב (קהלת ה, יב) 'עושה שמור לבעליו

אמנם כן יש מי שזכה לעשירות והון רב בגזירת האומר ועושה, לא על פי מזלו ומנהג העולם, וזה העושר הניתן לו מאתו יתברך לא יטה את לבו מדרך ה', כי הלא מאתו לא תצא הרעות (איכה ג, לח), ואין לך רעה גדולה מזו באם יסור מאחרי ה' על ידי עשירות, ובלתי ספק אשר ה' הנותן לו כסף וזהב ישמרוהו גם כן שלא יזיק לו לעבודתו, ועל זה נאמר (משלי י, כב) 'ברכת ה' הוא תעשיר', עכ"ד הק'.

המורם לנו מזה, כי עשירות הבאה מאת הקב"ה ולא מפאת המזל, אין לחוש שתגרום רעה לנפש האדם חלילה, כי מאתו לא תצא הרעות.

ועל פי זה יתבאר מאמר הכתוב הנצב בפתח דברינו, 'עשר תעשר וגו'', והכוונה שהתורה הקדושה מלמדת את האדם דעת, שיהיה זהיר מאוד לסגל לו ממון ונכסים אך ממקור כשר וטהור, כי ממנו של אדם הוא המעמידו על רגליו (פסחים ק"ט, א), וכפי מקור ושורש הממון, כן יהיו כל דיעותיו ותנהגותיו, ולפיכך אמרה תורה 'עשר בשביל שתתעשר', ועצה טובה קמ"ל שיתן מעשה, כדי שבזכות זה ישפיע לו הקב"ה השפעת עשירות, וכיון שהשפעת ממנו תבוא לו מאת הקב"ה בעצמו, אין לך ממון כשר וטהור ממקור הטהרה יותר מזה.

וזהו כוונת המשך הכתוב 'למען תלמד ליראה את ה' אלהיך', דכאשר תבוא לך השפעת העשירות מאת השי"ת, יפעיל בך הממון הכשר הזה השפעת קדושה ויראת ה' כל הימים, ומעתה לא הוי כעובד על מנת לקבל פרס, דאדרבה כל כוונתו הוא רק כדי שיזכה על ידי זה להגיע לידי יראת ה'.

וזה יהיה ביאור המדרש, 'ושמחת בכל הטוב', אין טוב אלא תורה, דהנה 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' (תהלים יט, ט), אמנם שמחת התורה אינה אלא כאשר עוסקים בתורה לאמיתה של תורה, ומוציאים ממנה את הדרך האמת, אבל אם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה, ומטים דברי תורה לדרכי שקר להוציא מן התורה היפך האמת, אין שמחה בלימוד כזה. ולזה אמר המדרש 'ושמחת בכל הטוב', אין טוב אלא תורה, היינו שישמח לב האדם בטובה של תורה, הכוונה בלימוד התורה בדרך האמת.

ושמא תאמר כיצד יוכל האדם להגיע לידי שמחת התורה ולהיות נכון לבו בטוח כי לא ינטה מדרך האמת, לזה אמר 'לפיכך משה מזהיר את ישראל 'עשר תעשר', עשר בשביל שתתעשר, היינו שעל ידי נתינת המעשר הלא תבוא על האדם השפעת העשירות מאת הקב"ה בעצמו, ובאופן כזה זוכין להשיג את הדרך האמת בתורה הקדושה, ובכן שפיר יוכל האדם לשמוח בטובה של תורה.

(ס"ג ראה תשכ"ה, א' דסוכות תשכ"ה)

לרעתו, כי לפעמים מתברך האדם בעשירות, אבל באמת אין זה לטובתו רק לרעתו. וכמו כן הוא בשאר הטובות שמתברך האדם בהם, כי לפעמים הם רק לרעתו ולא לטובתו כלל. ולזה אחר שמתפללים על כל הבקשות בפרטיות, מוסיפים להפיל תחנה לפני אדון כל, חיים שימלא ה' כל משאלות לבנו 'לטובה', היינו שכל אלו הבקשות שהתפללנו עליהם עד עתה, כולם יתקיימו בנו רק לטובתנו ולא לרעתנו חלילה.

עוה"פ ליומא דהילולא רבא בפעם המ"ז, השאלה נשאלת עוה"פ, על מי נטשת את הצאן קדשים, רבוא רבבות שלומי אמוני ישראל, האמונים עלי דרך שהורה לנו, וסלל נתיבותינו לילך בהם עד ביאת הגואל.

מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו, שעדים אנחנו כולנו היום, שלא רק שזכרנו לא מש מאתנו מרוב עתים וימים, ולשמו ולזכרו תאבה נפשינו עד היום הזה. רק עוד גם זאת, שתורתו מתברכת ופרה ורבה כמעין שאינו מכוב מימיו הנאמנים. ומדי שנה בשנה ביומא דהילולא, רואין חבילה של ספרים חדשים שיצאו לאור מתורתו, משנתו, תולדותיו והליכותיו בקודש, ובכולן יש בהן אומ"ר הבאה מן החד"ש, להשביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב.

אבל לא זו לבד, אם אותו הדור דעה שזכו לשמוע דברי אלקים חיים, ולראות הליכותיו בקודש ותואר זיו קדשו, מידי שבת בשבתו ומידי מועד במועדו, אין כל כך חידוש שמשותקים למוצא פיו, ולכל טיפה חדשה המופיע לאור מהמים שאין להם סוף, מעיין משנתו של רבינו. כי הלא הם נתגדלו על ברכיו, ונפשם עליהם תערוג לקבל הלאה לקח מפיו. אולם החידוש הגדול ביותר בדורינו אלה הוא, שהגליון של מלך החדש, אשר הם ואבותיהם לא ידעו את יוסף ואת כל הדור ההוא, המה ראו כן תמהו, ונפשם שוקקה לכל אור חדש המופיע ממשנתו ותולדותיו של האדם הגדול בענקים. הלא אין זאת רק כי זאת נחלת עבדי ה', שמסר נפשו גופו ומאודו לעשות רצונו יתברך, ולהעמיד הדת על תילה בארץ ובגולה, ובכח תורה לשמה שזוכים לדברים הרבה, זכה למה שזכה, שלאחר מ"ז שנה מיום הסתלקותו, עדיין לא נס ליחו, ותורתו מתברכת למעלה מדרך הטבע, ומרחוק ומקרב מתקרבים רבים ושלמים לאשו הגדולה, להתחזק באחרית הימים בנסינות הזמן בדברותיו הקדושים, עדי נזכה לביאת בן ינון במהרה.

למטרה זו הננו נותנים לפניכם היום ברכה זו, ה"ה גליונינו המפואר 'ספרא דמארי טב' היוצא לאור מפעם לפעם ומידי מועד במועדו, להרחיב היריעה במשנתו של רבינו, ללקט נפזרים ולפענח נעלמות, לברר וללבן משנתו, ולעשות אזנים לתורתו, ולברר מקחו של צדיק שהוא כאילו קיים העשרת

הדברות. וכעת לכבוד היומא דהילולא, השקענו עבודה רבה ויגיעה עצומה, להוציא לאור גליון מוגדל ומפואר לכבוד ההילולא ולכבוד משנתו של רבינו. לעשות מטעמים לאבינו רועינו בגזי מרומים, ולמשוך לבות צעירי הצאן, להתעסק במשנתו, להראותם יפיו של תורתו, ולחפש לילך בדרכיו, כי חיים הם למוצאייהם, לדעת את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשיו.

להראות באצבע גודל כח תורתו של רבינו, הצגנו בגליון זה, רשימה מהספרים החדשים שיצאו לאור בשנה זו, מיום כ"ו אב תשפ"ה העבר עלינו לטובה, עד יום כ"ו אב תשפ"ו הבאה לקראתנו לשלום, לראות בעליל כי תורתו מתברכת, ותורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. וזה הירושה האמיתית שהשאיר לנו רביה"ק לנחלה, וכל אחד יאמר אני נקראתי, ומיניה לא נזע.

ובעמדינו בזה, הננו מכריזים עוה"פ לכל קוראי הגליון, ולכל חובבי והוגי משנתו של רבינו, להפוך את גליונינו לבימה המרכזית, להגות ולעסוק, לשאול ולתרוץ, לציין ולהוסיף, לברר וללבן, כל השייך למשנתו ותולדותיו והליכותיו של רבינו. וכל מי שיש לו להוסיף או לגרוע, להאיר ולהעיר, יואיל בטובו להמציאו לנו, ונפרסמו מעל דפי הגליון, לזכות את הרבים ולהרבות הדעת בישראל.

תקותינו איתנה שרביה"ק זי"ע בבואו מגן עדן גינתא ביומא דהילולא רבא, ישמח לבו ותגל נפשו לראות כי עסוקים אנתו בדבריו הקדושים, והמה נר לרגליו ואור לנתיבותינו, ואותו דבר שצויתנו עדיין נוהג בנו, ונשמח בו והוא ישמח בו. ושפתותינו מרחשות בתפלה שעי"ז יהיו שפתותיו דובבות בקבה, וימליץ טוב בעדינו, יזכור אהבתו ויחיה זרעו שלא תאבד שארית יעקב שה אחת בין שבעים זאבים, ונזכה לגדל צאצאינו וצאצאי צאצאינו כפי הדרך שהורה לנו בצוק העתים האלה, מתוך רב תענוג ונחת והרחבת הדעת דקדושה במדה גדושה, ומתוך שפע ברכה והצלחה, ובמהרה נזכה לראותו בעינינו בעמדו לתחי, בהגיע רגלי מבשר טוב משמיים ישועה, בב"א.

ניצוצי אש וזקוקין דנורא שיצאו מפי רביה"ק זי"ע בס"ג פרי' ראה שבת מברכים אלול בדברי הכנה לימים הנוראים

זיין צו זעהן דעם רעכטע התרוממות, בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.
דברות קודש ראה תשכ"א

צירוף חודש אלול וצדקה תהיה לנו כ"י

והנה הצירוף של חודש אלול הוא בסופי תיבות של וצדקה תהיה לנו כ"י, דכאשר באים לימי חודש אלול "און מ'הייבט זיך אהן צו בארעכענען וויאזוי מ'זעהט אויס און וויאזוי מ'האלט", הי תורה וחי מצות דמגני עלן, ואיך שמשוקעים, ורחוקים מדרך תשובה, ומדרך האמת, וממדות האמיתיות שצריך להיות לאיש ישראל (וואס א יוד ברויך צו האבן), ולא עוד אלא שמליאים עונות ופשעים "אזוי ווי מ'זעהט אויס" בשפלות המצב, וכאשר מתבוננין בכל זה אין במה להתחזק, וכי במה אפשר להתחזק, האיד נכנסין לחודש אלול ולהימים הקדושים הממששים ובאים, שהרי באים ימי המשפט שדנין את כל אחד בפרטיותו, ואין שוכחין משום אדם, ובמיוחד הרי דנין על המצב הכללי של הכלל ישראל. והאמנם שמצפים (מ'האפט) כי לא רחוקה היא הישועה, שכל העולמות עומדים ומצפים לישועת ישראל, מתי נושע, ומתי כבר תהי' התרוממות קרן התורה וישראל, ואימתי כבר נזכה לישועה. אבל באמת הרי איתא בגמרא (קידושין דף מ' ע"ב) עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, ולהיפך ח"ו עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה. וא"כ הרי אחריות גדול מוטל על כל אחד מישראל, שכל אחד ואחד בידו להכריע את כל העולם כולו.

דברות קודש ראה תשי"ד

אזוי ווי דער צירוף פון חודש אלול וצדקה תהיה לנו כ"י, די סופי תיבות. אונז שטיי מיר אין אזא מעמד אונז קאן מיר נאר בעטן בצדקה, בחסד ובצדקה, אמאהל האט מען עפעס געטוהן, ס'איז נישט געווען קיין גאנצע צדקה, ס'איז נאר געווען א צדקה לפי ערך וואס מ'ברויך צו טוהן פארן באשעפער, אבער היינט איז עס א גאנצע צדקה, בעונונו הרבים מ'קען גארנישט טוהן, מ'איז אין דעם שפלות און מ'טוהט גארנישט, נאר אעפ"כ ברויך מען זיך מחזק זיין, ס'קומט די הייליגע טעג מ'זאל האבן הכנה אז מ'זאל קענען בעטן דעם באשעפער. הב לן שאילתין ובעותין, דער בוכ"ע זאל אונז געבן מ'זאלמיר קאנען מתפלל

חודש פון יאהר, ס'זאל טאקע זיין תכלה שנה וקללותיה, ס'איז נאך א מציאות אין דעם יאהר געהאלפן צו ווערן, איז אויך נאך א מציאות. אבער עכ"פ ברויך מען האבן הכנה אויף די הייליגע טעג, אז ס'קומט די הייליגע טעג מ'זאל זוכה זיין ס'זאל זיין די רעכטע ישועה אז מ'זאל קומען צום ציל, דער אייבישטער זאל העלפן טאקע אז מ'זאל האבן הכנה מ'זאל זוכה זיין באמת מיט תפלות ותחנונים באמת פארן בוכ"ע, מ'זאל זאגן אמת'דיגע דיבורים, דער בוכ"ע זאל צוהערן און מקבל זיין דעם צובראכנקייט פון

דער בוכ"ע ירחם על עמו,
מ'זאל אננעמען, דער
בוכ"ע זאל אננעמען דעם
ביסל, דעם קליינע דעם
שטיקעלע השתוקקות וואס
ס'איז נאך דא ביי יודען,
ביי דיא יודען וואס זיי ווילן
גיין אין דרך האמת. יודען
דארפן געהאלפן צו ווערן
בכל ארבע פינות הארץ,
עקסטערדעם ברויך מען
דאך גרויס רחמים בכל ארבע
פינות הארץ, מ'ווייסט אין
ערגיץ נישט וואו מ'האלט.

יודישע קינדער, ער זאל צוהערן יודישע תפלות, מ'זאל די זכ"י האבן הקב"ה זאל מאיר עינים זיין פאר יודען.

דברות קודש ראה תשי"ז

ס'קומט טאקע דער חודש אלול א זמן התשובה, מ'זאלמיר זוכה זיין טאקע טוהן תשובה שלימה, ס'זאל זיין תכלה שנה וקללותיה, ווען ס'קומט דער לעצטער חודש אין יאהר זאלמיר האבן הכנה אויף השנה הבאה לקראתינו לשלום, מ'קאן נאך ביז דעמאלץ געהאלפן ווערן, און שפעטער אודאי, מ'זאל במהרה זוכה זיין צו די ישועה שלימה, מ'זאל חלילה נישט נדחה ווערן ווען יודען וועלן געהאלפן ווערן ס'וועט זיין ישמחו השמים ותגל הארץ מ'זאלמיר זיין באטייליגט אין דער שמחה, די שמחה פון הקב"ה מיט יודען, מ'זאלמיר זוכה

פרשת ראה - תכלה שנה וקללותיה

ונראה לומר קודם בענין הפסוק הנ"ל אגילה ואשמחה בחסדך אשר ראית את עניי ידעת בצרות נפשי וגו', ע"ד שדריש ל"י המדרש שמדבר ב"ישראל. דהנה כאשר באים הימים והשבועות הללו של חודש אלול שהם הכנה לראש השנה, ובפרט פרשת ראה שחל בו לפעמים ראש חודש אלול או שמברכין בו את החודש אלול, ואיתא בגמרא מגילה (ל"א ע"ב) שעזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים (בפ' בחקותי) קודם עצרת, ושבת שנה תורה (בפ' תבוא) קודם ראש השנה - ומפסיקין בפרשת נצבים קודם ראש השנה - כדי שתכלה שנה וקללותיה, ולכן מתחילין לקרות פרשת ראה בהתחלת ימי אלול, דקודם שנכנסין לימים הקדושים צריכין לעשות הכנה לזה, והימי אלול הם הכנה לקראת השנה הבאה לקראתינו לשלום. לכן קורין בהתחלת ימי אלול ראה אנכי נתון לפניכם היום ברכה וקללה, שהבוכ"ע נתן לישראל הכח ובידם לפעול זאת שיהי' תכלה שנה וקללותיה, וזה שאמר אנכי נתון "לפניכם" כלומר שמסור הוא בידם, ולזה אמר "היום", דתיבת היום רומז על ראש השנה, כדאיתא בזוה"ק (פ' פינחס דף רל"א ע"א) בכל אתר ויהי היום דא ראש השנה, ולכן צריכין ישראל לדעת את אשר לפניהם, ולא ישכחו עצמן, ויראו לפעול שתהא השנה הבאה אך שנת ברכה.

והנה באים עתה ימי התחדשות השנה, ובני ישראל ("יודען") מצפים לישועה, וצריכין כל אחד ואחד להתבונן ולעשות חשבון בנפשו (ברויך זיך יעדער בארעכענען), שהרי כל אחד יודע המצב כמה הוא השפלות בכלליות ובפרטיות, ואין צורך לפרט ולהרחיב הדיבור בזה, כי כל אחד יודע האידך הוא המצב בגשמיות וברוחניות, הן בגשמיות כמה קשה הוא, והן במצב הרוחני כמה גדול הוא החשכות והשפלות בכל פרט ופרט, ובני ישראל הם פזורים בכל מקום בכל ארבע כנפות הארץ, והם שבורים ורצוצים, והגיעו עד לדיוטא התחתונה, שאין צריך לומר המצב איך שהוא.

דברות קודש ראה תשי"ד

הקב"ה ירחם על עמו בכלל ובפרט אז ס'זאל שוין גענוג זיין די אלע צרות וואס יודען האבן מיטגעמאכט, די אלע צרות דעם גאנצע שפלות וואס מ'האט מיטגעמאכט. דער בוכ"ע זאל העלפן ס'קומט טאקע דעם יאהר, ס'איז דעם לעצטע

זיין און בעטן דעם בוכ"ע, מ'זאל די זכ"י האבן מ'זאל זיך קאנען מדבק זיין און מ'זאל גיין אין דרך האמת, מ'זאל זיך קאנען מתגבר זיין, מ'זאל האבן א כח זיך מתגבר צו זיין, מ'זאל האבן א שטיקל הכנה, מ'זאל פארשטיין וואס ס'הייסט תשובה, כאטש עפעס כאטש, ווי ווייט איז מען פון תשובה שלימה, ווי ווייט איז מען פון דעם, נאר מ'זאל האבן א שטיקעלע הבנה וואס ס'הייסט עפעס תשובה.

דברות קודש ראה תשי"ז

מ'זעמיר דאך אין דעם שבת שמברכים אלול, טאקע דער צירוף פון ראש חודש אלול איז וצדקה תהי' לנו כי (ס"פ ואתחנן), **ראש השנה זאגט מען** (בתפלת אבינו מלכנו) **חגנו ועגנו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו, זאגט מען בלחש** (מט"א ס' תקפ"ד ס"ג), **מ'האט עס מורא צו זאגן הויך, ס'איז חלילה מעורר א קטרוג אז מ'זאגט ארויס מ'בעט נאר צדקה, ס'איז א יומא דדינא, איבערדעם זאגט מען בלחש, מאן דאכיל דלאו דילי' בהית לאסתכלא באפי' (ירושלמי עירלה פ"א ה"ג), ס'קומען אבער די ימי אלול, די ימי אלול זענען א הכנה פאר די הייליגע טעג, ברויך מען האבן הכנה פון פריער, דארף מען מעורר זיין צדקה וחסד פאר די הייליגע טעג, ווארן דעמאלץ מוז מען עס זאגן בלחש, מ'ברויך האבן די השפעת הצדקה וואס יודען ברויכן. ווי דער אמת איז דאך אזוי ווי מ'זעהט איבערהויפט אין די לעצטע דורות, נאר יודען ברויכן אזויפיל רחמים, אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, נאר עשה עמנו צדקה וחסד, ווארן וואס גרייט מען זיך אהן, ווי סאך מעשים טובים האט מען, אין אזא שווערע צייט וואס יודען ברויכן אזויפיל רחמים בכל פנה ופנה אין דער גאנצער וועלט, וויאזוי מ'זעהט אויס, דארף מען דאך נישט אויסרעכענען בעוה"ר דעם שפלות הדור, דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זיך שוין האבן אויסגעבעטן.**

איבערדעם דאס קאן זיין, ראש השנה שעמט מען זיך מיט דעם עשה עמנו צדקה, אבער ראש חודש אלול דיא וואכן ביז פאר די ימי הדין מעג מען נאך שרייען "עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו", איבערדעם איז דאס דער צירוף פון ראש חודש אלול "וצדקה" תהי' לנו, דעם גאנצן חודש ברויך מען האבן השפעת צדקה וחסד פון בוכ"ע.

דברות קודש ראה תשכ"ג

דער בוכ"ע זאל העלפן אז ס'זאל שוין גענוג זיין, אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, מ'זאלמיר שוין זוכה זיין צו די ישועה שלימה. **- דער צירוף פון ראש חודש אלול וצדקה תהי' לנו כי, שטייט דערנאך "נשמור" לעשות, מ'דארף האבן שמירה, קען זיין ווארן לעולם די ימי תשובה איז דאך נאר פון ראש השנה ביז נאך יום כיפור עשרת ימים, אלול דערפריער איז אן הכנה, די בחינה פון שמירה, דאס שטאמט פון דעם שמור ושמעת און דער ראה אנכי מ'זאל קוקן ווייטער, דארף מען האבן א הכנה מיט א חודש פריער, מיט דער הכנה העלפט דער בוכ"ע אזאלעכע ישועות וואס ס'קומט נישט וואס מ'רעכט זיך גאר, דער בוכ"ע גיט שוין פאראויס אויף דעם ארויף וואס ס'וועט זיין ווייטער, איבערדעם זאגט ער וצדקה תהי' לנו כי "נשמור" לעשות.**

דברות קודש ראה תשכ"ו

חודש הכנה לימים הנוראים

דער אמת אונזער כח איז דאך נאר וואס ס'איז געבליבן פון פריער פון דורות הראשונים, דער בוכ"ע זאל זיך מרחם זיין אויף דעם דור השפל בעוה"ר, אויף דעם דור השפל וויאזוי מ'זעהט אויס, **מ'קומט היצטערט שבת מברכין אלול, ס'קומען די ימי התשובה וואס יעדערער יוד ברויך זיך צו בארעכענען, ס'קומען דיא טעג מ'ברויך האבן הכנה אויף די הייליגע טעג וואס ס'קומט צו, בעוה"ר עבר קציר וכלה קיץ, אלעס איז פאראיבער, וואס מ'האט שוין דורכגעמאכט, ואנחנו לא נושענו, דער כלל ישראל איז נאך אין אזא שפל המצב בעונותינו הרבים ברוחניות ובגשמיות, מ'ברויך מיר גרויס רחמים, ווייסט השי"ת וואס פאר אן איבערגאנג ס'איז נאך, איבערדעם קומט היצט דעם לעצטע, ס'קומט היצטערט דער לעצטער חודש פון יאהר, היצט איז נאך צייט פיר וואכן, נאך א חודש, מ'זאל**

האבן הכנה מ'זאל משים אל הלב זיין, מ'זאל וויסן אז ס'קומט די הייליגע טעג, אלעמאל האט מען געברויכט האבן הכנה, אז ס'קומט די הייליגע טעג, די ימי הדין והמשפט אויפן כלליות ישראל און אויפן פרטיות, און כביכול

מ'קומט היצטערט שבת מברכין אלול, ס'קומען די ימי התשובה וואס יעדערער יוד ברויך זיך צו בארעכענען. בעוה"ר עבר קציר וכלה קיץ, אלעס איז פאראיבער, וואס מ'האט שוין דורכגעמאכט, ואנחנו לא נושענו... ס'קומט היצטערט דער לעצטער חודש פון יאהר, היצט איז נאך צייט פיר וואכן, נאך א חודש, מ'זאל האבן הכנה מ'זאל משים אל הלב זיין, מ'זאל וויסן אז ס'קומט די הייליגע טעג.

אויפן בוכ"ע אליין, ס'איז עמו אנכי בצרה, ווי ווייט דעם גלות השכינה, דארף מען דאך נישט אויסצורעכענען דעם שפלות המצב, וויאזוי מ'זעהט אויס, וויאזוי מ'האלט, דאס ווייסט דאך יעדערער, דאס ברויך מען נישט צו זאגן, ווי ווייט מ'ברויך רחמי שמים יעדער עקסטער, ממש אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, בעונותינו הרבים מ'האט זיך נישט אין וואס אנצוכאפן, מ'האט זיך נישט מיט וואס מחזק צו זיין, מ'האט נישט קיין שום כח, קיין שום חיזוק, מ'האט געזאגט רק חזק, נאר מ'קאן זיך נישט אליין מחזק זיין דארף מען האבן ס'יעתא דשמיא.

דער בוכ"ע ירחם על עמו, מ'זאל אנגעמען, דער בוכ"ע זאל אנגעמען דעם ביסל, דעם קליינע דעם שטיקעלע השתוקקות וואס ס'איז נאך דא ביי יודען, ביי דיא יודען וואס זיי ווילן גיין אין דרך האמת. יודען דארפן געהאלפן צו ווערן בכל ארבע פינות הארץ, עקסטערדעם ברויך מען דאך גרויס רחמים בכל ארבע פינות הארץ, מ'ווייסט אין ערגיץ נישט וואו מ'האלט, דארף מען האבן גרויס ס'יעתא דשמיא, ס'איז געווען די פריעריגע דורות ס'איז געווען אזויפיל צדיקים אמיתיים, אזא גרויסער כח התורה א כח העבודה, מ'האט געקאנט מבטל זיין אלע גזירות רעות, היינט אין דעם שפלות המצב איז נישטא קיין אנדערע עצה נאר זיך צו פארלאזן אויפן בוכ"ע, דער אייבירשטער זאל העלפן מ'זאלמיר נאך די זכ"י האבן, ס'קומען דא דיא טעג מ'זאל זיך קאנען.

דברות קודש ראה תשי"ז

השי"ת זאל מרחם זיין במהרה מ'קומט אין ראש חודש אלול, אין די ימי התשובה, די טעג וואס מ'ברויך האבן הכנה פאר די הייליגע טעג, מ'זאל די זכיה האבן ס'קומט די הייליגע טעג מ'זאל מזהב זיין את נפשו, זאלמיר נאך די זכיה האבן צו טוהן תשובה שלימה פארן בוכ"ע, דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זיין דבוק אין דרך האמת אין די קדושה, השי"ת ירחם על עמו משפיע זיין בלבבות בני ישראל אמונה שלימה, מ'זאל במהרה געהאלפן ווערן, ס'קומען דיא טעג די לעצטע טעג פונעם יאהר, מ'זאלמיר געהאלפן ווערן מיט א שנת גאולה וישועה, השי"ת ירחם על עמו בכל מקומות מושבותיהם מיט א ישועה שלימה, זאלמיר זוכה זיין מייחד זיין כל מעשינו פאר השי"ת, מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל נאך אמתי'דיג קאנען מקיים זיין דעם רצון הבורא ב"ה וב"ש, מ'זאל די זכיה האבן מדבק צו זיין אין בוכ"ע, מ'זאלמיר זוכה זיין צו טוהן תשובה שלימה, זאלמיר במהרה געהאלפן ווערן מ'זאלמיר זוכה זיין צו זעהן בישועת כל ישראל ושמחתן ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

דברות קודש ראה תשי"ט

איבערדעם ווען מ'קומט אין דיא טעג דארף מען האבן התבוננות מיט א ראייה חושית, דער

המשך בעמוד כ"ה

מלחמות מדינות הערביים עם הציונים

לאור המצב בזמנינו, במלחמות בין מדינות הערביים ומדינת הציונית, כאשר מזמן לזמן מתפעלים חוזר חלילה מנצחונות המדינה, לקטנו מהני מילי מעלייתא, דברים כדברונות משיחות רבינו באמצע מלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ז, שאך זה נדפסו לאחרונה בכרכי דברות קודש תשכ"ז, ולא נתפרסמו מעולם כדבעי, וישמע חכם ויוסף לקח, על הנסים ונפלאות של בימים ההם ובזמן הזה.

**מתוך שיחת קודש אצל ניחום אבלים
לפטירת הגה"צ מלאנצוט זצ"ל ג' סיון
תשכ"ז למחרתו של הנשא תורה**

פארשאפט די מלוכה, און היצט האט ער זיי ...
ס'האט עהם אזוי געטויגט, ער אליין איז שוין
ברוג געווען ..

א' מהנוכחים: .. ער האט געשריבן אין
טיימס זיי האבן געהאט דריי מאהל אזויפיל
מיליטער, נאר וואס דען דער ישראלישער
מיליטער איז אסאך שטארקער, זיי קענען זיך
באפאָרען מיט זיי.

רבינו: דאס איז קיין שום ספק נישט, לעולם
שטייט דאך אזוי, די טבע איז דאך אזוי, כ'האב
דאך גערעדט נעכטן פון דעם רמב"ן (פ' עקב)
נאכגעזאגט, ס'איז נישט קיין נפק"מ כ'וועל
נישט מאריך זיין, **זיי האבן דאך גארנישט**
(הישמעאלים), **ס'איז נישט קיין דמיון, מ'ווייסט**
דאך, איינפאך "זיי האבן געכאפט פליגן",
מ'ווייסט אז דאס איז גארנישט, אז נישט העטן
זיי נישט גיווען געגאנגען, מ'האט זיך גיווען
געקאנט אויסגלייכן, נאר וואס דען מ'האט
געוויסט ס'וועט קאסטן נפשות, און נפשות
ישראל איז דאך ביי זיי גארנישט, אבער מ'האט
דאס געוויסט פאראויס דעם פאליטיק, און זיי
העטן נישט גיווען געגאנגען זיך שלאגן ווען
זיי העטן מורא געהאט פארן רוס, זיי ווילן זיך
נישט לאזן אומברענגען, דעם לאנד צונעמען
ווילן זיי נישט, אויף נפשות קוקן זיי נישט,
אבער ווען זיי ווייסן אז ער קאן זיי באזעצן
העטן זיי נישט גיווען געגאנגען, העטן זיי זיך
גיווען געגלייכט, נאר גארנישט גארנישט דער
שקר איז אזוי גרויס אז דער זעלבער שרייט
היינט נסים, יענער חלומ'ט נישט פון קיין נסים,
נאר דער איז דאך נאך א חסיד פאָסט דאך
עהם צו זאגן אנדערשט.

(דברות קודש תשכ"ז)

**מתוך שיחה במלחמת ששת הימים
עם הרה"ח ר' סענדר דייטש ז"ל**

איך האב דאס געזאגט פאראויס איך בין
געווען געפאסט אויף דעם, היצט איז דאך שוין
סכנת נפשות, דער נצחון, נסים נסים און שוין
ווידער נסים, איך האב געזאגט פאראויס איך
בין געפאסט אז זיי וועלן נאך באווייזן גרויסע
נסים אויך, ס'איז נישט קיין וואונדער, .. **קודם**
זענען זיי א שטארק געשולט מיליטער און די
אראבער זענען בטבע שוואכע בעלי מלחמה

רבינו: זעהט איר שוין, נו ווי זענען די נסים,
האט ער געוויזן אליין אן ענגלישן צייטונג ...

א' מהנוכחים: .. אלע ענגלישע בלעטלעך
האבן געשריבן אז די א"י ארמיי איז אסאך
שטארקער פון זיי

רבינו: איך האב אויך געזאגט אז **ס'זעהט**
אויס זיי וועלן זיגן, .. פון אן אנדערן טעם,
ס'איז נאך דא א בעסערער טעם, קודם
זענען זיי שטארקער פון די אראבער, און
דערנאכדעם האבן זיי דאך דעם ס"מ ער איז
דאך דער שר זייערער, ער איז דאך שטארקער
פון אלע שרים, .. און ס'איז גארנישט מיט
גארנישט דאס ווייסט מען דאך אזוי ווי זיי
שרייבן פריער אז זיי (הישמעאלים) זענען זיך נישט
בכח צו שלאגן, מ'ווייסט דאך דאס, נו אודאי
זענען זיי נישט בכח, נאר פארוואס זיי האבן
דאס געטוהן (להתגרות ולאיים במלחמה), זיי האבן
זיך פארלאזט אויפן רוס זעהט אויס, זיי אליין
האבן זיך פארלאזט אויפן רוס און דעם האט זיי
אָנגעפירט, ער האט זיי געפאסט, ער איז דאך א
ליגנער, דער רוס איז א ליגנער מ'קאן נישט
אריינשפּעקולירן אין רוס, מ'ווייסט מיר אז ער
איז א ליגנער, ער איז א ליגנער א פאליטיקער,
וואס ער האט אינזין זאגט ער נישט, און זאגט
וואס ער האט נישט אינזין, ער טוהט פונקט
אזוי ווי די רעבעס, מ'ווייסט נישט וואס ער
זאגט און וואס ער רעדט, ער האט נישט אינזין
וואס ער זאגט, און ער טוהט פונקט פארקערט
... דער רוס, האט ער געזאגט, האט ער נישט
געזאגט, ס'איז הבל הבלים, נאר דאס איז עס
געווען אמאהל, אמת הדבר ... ער האט דאך
געמאכט די גאנצע מדינה, דער רוס האט דאך
עס געמאכט, ווער ס'געדענקט, אזוי איז דאך
עס געווען, איך געדענק אמעריקא האט נישט
געקענט ... ער האט דאך געהאט דעם גרויסן
לחץ פון די ציונים מיט די מדינה, נאר ווען
ס'זאגט קיינער נישט, נאר דער רוס האט זיי
געוואלט האבן, ער ברויך זיי האבן, עהם פעלן
זיי אויס, ענגלאנד איז געווען קעגן עהם, און
די אראבערס זענען געווען קעגן עהם, ער
האט געוויסט ער וועט דארט האבן יודען וועט
ער האבן א פיס אין טשאלט, ער וועט האבן
מיט וואס צו פירן, מ'וועט שוין סטראשען און
אנמאכן חירוף וגידוף ער האט דאס געזוכט,
דער רוס האט דאס געברויכט, ער האט זיי

בני הרב מלאנצוט: זיי האבן באקומען יעצט
אזא נצחון אז זיי קאנען זיך שלאגן מיט די
גאנצע וועלט, דער נצחון איז ביי זיי אזוי גרויס
אז זענען הפקר זיי קאנען זיך שלאגן מיט די
גאנצע וועלט.

רבינו: אזוי רעדן זיי זיך איין, ס'איז ליגנט,
ס'איז ליגנט, זיי ווייסן אליין, **מיט די שטרי**
האבן זיי זיך געקענט שלאגן, די אראבער
זענען קיין מיליטער נישט, נאר די רעליגיעזע
רעדן זיך איין, זיי רעדן יענעם איין, די
נאכשלעפערס די רעליגיעזע אפיקורסים דא
רעדן זיך אזוי איין, די רעליגיעזע רעדן זיך
אזוי איין, די פרומע אפיקורסים דא רעדן זיך
דאס איין, דא וואס זיי שלעפן זיך נאך, זיי
(הציונים עצמן) ווייסן, זיי חלומ'ט נישט קיין נסים
מיט קיין אמונה, זיי ווייסן, **זיי האבן געהאט**
א פאליטיק, זיי האבן געוויסט מיט וועמען
זיי גייען זיך שלאגן, מיטן אראבישן מיליטער
וואס זיי ווייסן גארנישט פון קיין מלחמה,
און קאן זיין זיי האבן זיך פארלאזט אויפן רוס
און דער רוס האט זיך נישט צוגעכאפט, און
זיי אליין טויגן נישט, זיי קאנען קיין מלחמות
נישט פירן, זיי האבן שוין פאר הונדערטער
יאהר נישט געזיגט קיין קריג, איך געדענק ווען
איך בין געווען אלץ קינד מ'האט עהם גערופן
דער געלעמטער טערק, פארקערט, זיי זענען
נישט קיין בעלי מלחמות, זענען נאר א משוגע
פאלק, זיי קענען קיין מלחמות נישט פירן, זיי
האבן זיך זעהט אויס פארלאזט אויפן רוס, און
דער רוס האט זיך נישט צוגעכאפט, .. אבער
זיי קענען נישט, זיי ווייסן, אז נישט העט זיי
גיווען געגאנגען?

בני הרב מלאנצוט: א חסידישער אינגערמאן
פון די אגודה .. ער זיצט און לערנט, האט
געזאגט דער אייבירשטער האט אונז געגעבן א
מדינה און ס'איז יעדער שריט פון אייבירשטער,
.. האט ער מיר געוויזן פון א ענגלישן שרייבער
א גרויסן שטאטיסטיק אז די אידען זענען מער
בכח צורעכט צו מאכן די אלע אראבער אויב
אז די רוסן וועלן נישט העלפן פאר די אראבער,
א גוי אין טיימס ...

.. דאס איז א פאקט, דאס איז די טבע פון די אראבער זענען אייביג געווען שוואך, ... דער טערק יאהרן לאנג אמאהל זענען זיי געווען שטארק, אבער לעצטערע יאהרן די לעצטע הונדערט צוויי הונדערט יאהר זענען זיי שוואך, די טבע פון די אראבער איז זענען שוואכע בעלי מלחמה, אזוי זענען זיי משוגע ווילדע מאכן א טומל אבער אז מ'שלאגט זיך מיט עהם איז ער גארנישט איז ער אשפה, און יודען ווען זיי גייען זענען זיי שטארקע שלעגערס גייען מיט א גרויסן גייסט, דאס איז גאר אין דער טבע.

אבער איך האב געזען צו פארשטיין, איך האב געזאגט נאך אן אנדערן יסוד, דא איז נאך דא אן אנדערער יסוד אויך, ווארן דאס איז דאך אמאהל אמת ויצב דאס קאן קיינער נישט חולק זיין אז ביי יעדע מלחמה שלאגן זיך די שרים, די גמרא זאגט דאך אזוי (ברכות ט"ו) יהי רצון שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, זאגט רש"י אז די שרים אויבן קריגן זיך שלאגט מען זיך אונטן, ביי יעדע אומה שלאגן זיך די שרים, דאס איז אמאהל געוויס, יעדע אומה האט א שר, יודען האבן נישט קיין שר זענען נאר אונטער הקב"ה, אז ס'איז אבער כי יראה בך ערות דבר ושב מאחריך און הקב"ה איז מסלק שכינתו, ס'קען זיך דאך נישט פירן אליין, זאגט דאך דער ב"ח דעמאלץ כאפט זיך

ארויף דער ס"מ, און ער איז דער באַלעבאַס, דער ס"מ איז שטארקער פון אלע שרים, קיין שום ספק נישט, קומט אויס זיי האבן א שטארקן בעל מלחמה, זיי האבן א בעל מלחמה אזוינס און אזוינס וואס קיין שום אומה ולשון האט נישט, אז דער ס"מ שלאגט זיך פאר זיי איז א הוי"א בעולם צי ער זאל זיגן, דאס האב איך געזאגט פון פריער פאר א פאר טאג אז מ'קען גארנישט וויסן, דער ס"מ איז זייער שטארק ס'איז גארנישט קיין רבנות.

(דברות קודש תשכ"ז)

גרגרים מדברי רבינו ז"ל בפני מקורביו ובאי ביתו בימי המלחמה

.. מ'פארקויפט נסים מיט נסים, איך האב מיך אויף דעם געפאסט, איך האב דאס געזאגט פאראויס ... א ביטער אומגליק מ'פרייט זיך מיטן ס"מ, ס'איז דאך קיין שום ספק. איך האב געזאגט קען זיין זיי וועלן זיגן, איך שמועס שוין נישט פון דעם ווייל מיטן דרך הטבע פשוט די אראבער זענען א שוואך מיליטער, דאס איז דער דרך הטבע אזוי, דאס איז פשוט. נאר איך האב געזאגט, ווייל איבעראל שלאגן זיך דאך די שרים וועלעכער שר ס'איז שטארקער, די גמרא זאגט דאך (ברכות ט"ו) יהי רצון שתשים שלום

בפמליא של מעלה, און יודען האבן נישט קיין שר נאר השי"ת, און דאס איז דאך זיכער אז הקב"ה איז פון דארט מסלק שכינתו, [כמ"ש] כי יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, - ווער ס'זאגט אז השי"ת איז דארטן דער איז א כופר בכל התורה כולה, דער איז זעכער א כופר בעיקר, איך דארף נישט צוקומען צו דעם, ס'איז פארקערט פון אלע גמרות פון אלע דברי חכמינו ז"ל, שטייט אפילו שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, מ'האט נישט אריינגעלאזט קיין בעלי עבירות אין מיליטער, דא איז רח"ל אזא מקור הטומאה, אזאין אבי אבות הטומאה, וואס מנאצי ה' מיט כופרים מיט כל עבירות שבתורה, קען מען זאגן דארט גייט מיט השי"ת?!, ס'איז גארנישט צו פארשטיין אז א יוד וואס ער האט איינמאל אין לעבן געזאגט שמע ישראל ער זאל דאס קענען קלערן.

נאר וואס'זשע דען, דער ב"ח זאגט דאך (ארויף ס"י ר"ח), יודען האבן נישט קיין שר, און אז הקב"ה איז מסלק שכינתו ווער ווערט דער שר, דער ס"מ רח"ל, דער ס"מ איז דער שר פון "דער" מדינה, ס'איז קיין שום ספק נישט אין דעם, און דער ס"מ איז שטארקער פון אלע שרים, איז נישט קיין שום קשיא.

"דאס העט מען געמעגט אפשר איבערדרוקן"

והמופתים וכו' כמ"ש חכמז"ל אפילו אם מעמיד נביא חמה באמצע הרקיע כיהושע בן נון וכו', העדותי בך היום שתהי' מן המשכילי עם אשר יבינו לרבים, שיעמדו על עמדם, ולא ירפו ידם, בל ימירו את כבודם, כי קרובה ישועת ה' לבוא וצדקתו להגלות לעיני כל אדם, "ובמקום שאין איש גבור חיל חזק ואמץ אל תירא ואל תחת, ואם אין איש מתחזק עמך כש"כ ששכרך כפול" עכ"ל.

ועי"ש בדברות קודש וואר תשט"ז מה שאמר אז רבינו ע"ז, ונעתק בלה"ק: ומה נוראים המה דבריו הקי' האלו שאפילו אם ישאר יחיד בכל העולם בשיטתו האמיתית וכל העולם ילעגו עליו ג"כ לא יירא ולא יתבטל מפניהם, אך יהי' גבור ואיש מלחמה ללחום מלחמות ה', וישים פניו כחלמיש ולא יחת מפני כל. ואנו ממשפחתו מקנאי קנאת ה' צבאות, ואשר על כן אפילו אם נשאר יחידי בעולם גם כן עלינו לעמוד על משמרתנו ולא נסור מדרך האמת אך נפרסם אלקותו ית'. אולם בעוה"ר נשארנו במתי מעט וכשל כח הסבל לכן יעזור לנו הבוי"ת שנוכח לנסים ולנפלאות מאתו ית' ובאורו נראה אור.

נון, איך האב נאך פאר דעם אויך מורא, רח"ל דער ס"מ איז אזוי שטארק און ער פארלייגט זיך אויף דעם, די פסוקים זאגן ארויס אזוי, ר' יעקב עמדין איז שוין א מעשה פון צוויי הונדערט יאהר, ער זאגט פאראויס זאלסטו וויסן ס'וועט זיין, און איך זאג דיר שוין פאראויס אז מ'וועט מעמיד זיין חמה כיהושע בן נון, אז דו וועסט בלייבן "איינער אליין" אויף דער וועלט זאלסטו דין אויך האלטן, ר' יעקב עמדין זאגט עס, - דעם העט מען געמעגט אפשר איבערדרוקן.

(בשיחה במלחמת ששת הימים עם הגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס זצ"ל - דברות קודש תשכ"ז)

לעשות רצון צדיק שאמר על לשון היעב"ץ 'דעם העט מען געמעגט אפשר איבערדרוקן' הננו מדפיסים דברי היעב"ץ בספרו מגדל עוז (עליית היראה גנוז כ"ג) ככתבם וכלשונם (נעתקו גם בדברות קודש וואר תשט"ז):

וכן אל יפול לב אדם עליו בראותו דברים זרים לטבע נפלאות ודוגמת נסים, נעשים לפעמים ע"י מסיתים ומדיחים ואפיקורסים וכו', ואל תשיח בכל האותות

...כ'האב געמיינט פאר צען יאהר אז מ'זאגט פאראויס וועט עס אויסמאכן, דערווייל זענען אזעלעכע שוואכע קעפ, דער קורצער שכל, דערווייל זענען די שכליות אזוי קצרות אז מ'איז נישט משים אל הלב מ'ווייל גארנישט וויסן, כ'האב געזאגט פאראויס, וועגן דעם זאג איך עס פאראויס, כ'האב עס געזאגט נישט בנבואה, כ'האב נאר פארשטאנען אז ס'איז אזוי, כ'האב פארשטאנען אז ס'איז אזוי, דאס קאן יעדער פארשטיין אז ס'איז אזוי, ווער ס'זעהט די דרכים, ווער ס'גלייבט אז ס'איז דא א באשעפער און ס'איז דא א תורה און ער גלייבט אין דברי חכמינו ז"ל און גלייבט אין די פסוקים דער ווייסט אז אזוי איז עס.

...איך זאג שוין פאראויס היצט נאכאמאל איך ווייס נישט צי מ'איז שוין פטור, מ'זאל וויסן מ'זאל זיך האלטן איך ווייס נישט וואס ס'וועט נאך געשעהן, איך בין געפאסט ס'וועט גיין, איך בין געפאסט אויף חוץ לדרך הטבע אויכעט אבער ס'איז א גרויס אומגליק, ס'איז רחמי שמים געשעהן אז ס'איז נאכנישט געשעהן קיין חוץ לדרך הטבע, און ס'איז נישט געשעהן קיין העמדת החמה אזוי ווי יהושע בן

און אזוי היינט רח"ל דעס איז דער גרעסטער יצר הרע, ס'ברענט א מינות ס'איז נישטא וואס צו רעדן, איך האב מיך פאר דעם געפארסטן, פון דארט נעמט זיך דאך דעס וואס זיי האבן נאכגעזאגט אז איך האב געזאגט איך האב נאך מורא אז זיי וועלן זיגן, איך האב דאס פאר דעם געזאגט ווייל איך האב דאך פאר דעם מורא געהאט.

...לעולם איז דאך עס גארנישט מיט גארנישט, זיי ווייסן אלע אז די אראבער איז א שוואך מיליטער, איך געדענק נאך ווען איך בין געווען אין ארץ ישראל אז זיי האבן אויף

דעם געבויעט, דערציילט מען א מעשה אז משה דיין האט געבויעט אויף נסים, ער גלייבט אין נסים?, מ'רעדט פראסט נארישקייטן, עפעס זענען זיי אזאלעכע משוגעים געווארן.

זיי לייגן דאך אין דעם כוחות, אריינגעבן אין מיליטער דארט ליגט דאך דער הויפט כח, זענען א שטארק מיליטער, און נאך אויסערדעם איז ער (השטן) מטעה את הבריות, עקסטרעדעם איז נאך דא אזויפיל טעמים. מ'האט נאר געהאפט ס'קאן זיין א מעגליכקייט ס'זאל זיין אויף אן אנדערן אופן ס'זאל זיך שטילן, אבער מיטן דרך הטבע העט גיווען

געווען א וואונדער ווען ס'איז נישט אזוי, אין נארמאלן וועג מוזן זיי זיגן, נאר (מלבד זה) מ'לאזט היינט דעם שטן ווערטשאפטן, דאס איז נעבעך די חבלי משיח, דאס גיהער צום ענין רח"ל זאלן בלייבן זאלן זיין רח"ל ... דער אייבירשטער זאל העלפן משיח זאל קומען פריער, אז ס'וועט דויערן חלילה לאנג וועט מוזן אנטלויפן ווערן ס'איז א יוד פון ארץ ישראל ... דאס איז נישט קיין שמועס, זיי וועלן אנהייבן וואס אמאהל גיין ווייטער, זיי האבן אנגעהויבן מיט ניתוחי מתים און זיי וועלן דערנאך אנהייבן די אנדערע געזעצן.

(דברות קודש תשכ"ז)

חכמה בגוים תאמין

אריסטו, איינשטיין

לו להתפעל כלל מדעת כל העולם כולו בענין זה, הן כשכולם מחזיקים כדעתו והן כשכולם סוברים הפוך מדעתו. ודברים אלו המה חידוש פלא.

(דברי יואל מועדים כ"ט שבט נו)

וע"ד זה יתבאר מאמר התנא רבי עקיבא בירושלמי ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, כלומר להגיע לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך ניתן רק באמצעות התורה, כי רק באמצעות התורה וקיום מצוותיה יוכל האדם לזכך גופו ולטהר חומרו שיבוא לידי קיום מצוה זו, ולא על ידי לימוד חכמות חיצוניות שאינם מזככים הגוף, **וכנודע שהפילוסוף אריסטו שהיה מסגף עצמו מכל עניני עולם הזה, נכשל ונלכד בתאוותיו ונהרג בסביבת כן** (ועיין יערות דבש ח"א דרוש ב').

(טיב לבב קדושים פז)

דהנה כל הענין של בריאת העולם, שברא השי"ת את עולמו בששת ימי המעשה, אין

המשך בעמוד י"ב

אריסטו היווני

ער ברענגט דאך דער חובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) א מלך איז צוריק געקומען פון א גרויסע מלחמה האט עהם א חכם געזאגט ביסט צוריק געקומען פונעם נצחון פון א קליינע מלחמה, ביסטו שוין גערישט צו א גרויסע מלחמה, [ושאל לן] וואו האסטו נאך א גרעסערע מלחמה, האט ער געזאגט מלחמת היצר.

דער ש"ך על התורה דיא וואך ברענגט ער, ברענגט ער גאר דעם נאמען, - ער ברענגט עס מסתמא האט ער געזעהן ערגיץ דעם נאמען, - אז ס'איז געווען אלכסנדר מוקדון, ער האט דריי יאהר לוחם געווען, דערנאך ווען ער האט זיי כובש געווען, ווען ער איז אוועקגעקומען איז עהם אריסטו גאר אקעגן געקומען, ער איז געווען א גוי, האט עהם אריסטו געזאגט ס'לאזט זיך אויס דו האסט דא מנצח געווען א מלחמה קטנה, וואס וועט זיין מיט די מלחמה גדולה, פרעגט ער וואו האסטו א גרעסערע מלחמה, זאגט ער מלחמת היצר, אזוי ברענגט ער אז ער האט עהם דאס געזאגט.

(דברות קודש כי תצא תשכ"ה)

ונראה לומר דהנה ידוע דברי החובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שאמרו על חסיד שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה, אמרו לו ומה היא המלחמה הגדולה, אמר להם, מלחמת היצר וחיליו. ודבר זה מובא בספר ש"ך על התורה בפרשתו, שענין זה היה כאשר שב אלכסנדר מוקדון ממלחמה שארכה לו שלש שנים עד שכבש המדינה, והלך אריסטו לקראתו ואמר לו שבת מן מלחמה קטנה התעתדו למלחמה הגדולה, ושאלו המלך מה היא המלחמה הגדולה, אמר לו שהיא מלחמת היצר וחיליו.

(דברי יואל תנינא כי תצא רל"ז)

אריסטו עם כל חכמתו לא ידע שהוא כופר

דער גרעסטער קאפ, און אין דעם איז ער געווען געכאפט, אין דעם איז עהם געווען דער דעת באפאנגען ער האט געמיינט אז דאס הייסט אמונה, פראסטע מענטשן וואס זיי ווייסן נישט בין ימינם לשמאלם ער קען זיך קוים בארעכענען, ער ווייסט נישט וואס איז טייטש אמונה, די וועלט דער המון איז דאך זייער פלאטשיג, אלגעמיין, ער איז אן אנדערס מאהל אויך פלאטשיג נאר ער האט נישט אזאלעכע שווערע נסיונות...

(שיחות קודש קיץ תשכ"ז)

דער רמב"ן זאגט אויף א פלאץ, אקעגן אריסטו, אריסטו איז דאך געווען אויסגעטוהן פון דער וועלט, ער איז געווען א גרויסער מאמין אין מציאת הבורא א שטארקער מאמין נאר אין השגחה פרטית נישט ... גיט ער (הרמב"ן) א זאג אויף א פלאץ, זאגט ער דער יונוני, ער רופט עהם "היווני", זאגט ער אז דעם מינות איז געווען אין עהם בלא ידיעה, לעולם איז ער געווען א מין נאר ער האט נישט געוויסט ער האט זיך געהאלטן פאר א מאמין, אויף אריסטו זאגט ער דאס, ער איז געווען דער גרעסטער חכם און

קברים ומצבות במשנתו של רבינו

לקראת יומא דהילולא רבא, כ"ו אב, כשאנשים ורבנות מִישראל עולים לפקוד ציונו הקדוש של רביה"ק זי"ע, הבה נלקט בעמרים, בענין דעתו בהליכה לקברים, והמסתעף לענין בניית אהלים ונוסח המצבות.

שלילת ענין הליכה לקברים לאנשים פשוטים בספר על הגאולה

ידוע לכל לומדי ספרי רבינו, דבריו הקדושים בעל הגאולה ועל התמורה (סימן קח) בענין הליכה לקברים, וז"ל: "ובאמת כל ענין הליכה אל הקברים אינו ענין אלא לבני אדם גדולים וצדיקים היודעים ומבינים סודן של הדברים, והוא ענין התדבקות נפש בנפש, כמבואר בזוהר הק' פרשת אחרי וכו'.

והב"ח בורה דעה (סוף סי' רי"ז) הביא תשובה מהר"ר חיים פלטיאל זללה"ה (שו"ת מהר"ם בר ברוך, דפוס לבוב סי' קס"ד) על הנודדים לילך לבית הקברות, שכתב דנראה קצת כדורש אל המתים, וכלב שנשתטח על קברי אבות (סוטה לד:), התפלל להקב"ה במקום קדושה כדי שתהא תפילתו נשמעת, דמצינו שהמקום גורם, כדכתיב באברהם (בראשית י"ט, כ"ז) אל המקום אשר עמד שם, מלמד שהמקום גורם וכו'. אך נשים ובני אדם שאינם יודעים זה, לא ידעתי הליכתן למה, וסיים הב"ח, אלא שכבר החזיקו במנהג ואין מוחה וכו'.

מבואר מכל הלין, דלא נתקנה ענין הליכה על הקברים אלא לבני אדם גדולים וצדיקים, כמבואר בזוהר הק' הנ"ל, אבל לבני אדם הפשוטים, ובפרט מי שלא תיקן עדיין פגמי נפשו, הוא סכנה גדולה, שלא יתגרו ויתדבקו בו החיצונים. גם מבואר בזוהר הק' הנ"ל דצריך לבוא בתבירו דליבא ובתשובה ובכיות והתעוררות גדול עכ"ל.

ענין בניית אהל על קברי צדיקים להתפלל בכוונה

מצד שני, מצאנו ראינו תשובתו בשו"ת דברי יואל (יור"ד סי' ק) לראה"ק דק"ק פאפא, שרצו לבנות אוהל על קבר הויגד יעקב מפאפא זצ"ל, והיו מערערים בדבר יען שהוא שם דבר חדש וגורם בזיון להרבנים הגאונים ישיני עפר שבאותו בית החיים שאין שם אוהל על קברם. ורבינו התיר לבנות שם אהל, והאריך בענין בניית אהל על קברי צדיקים, ובתוך הדברים כותב כמה דברים בענין חשיבות הליכה

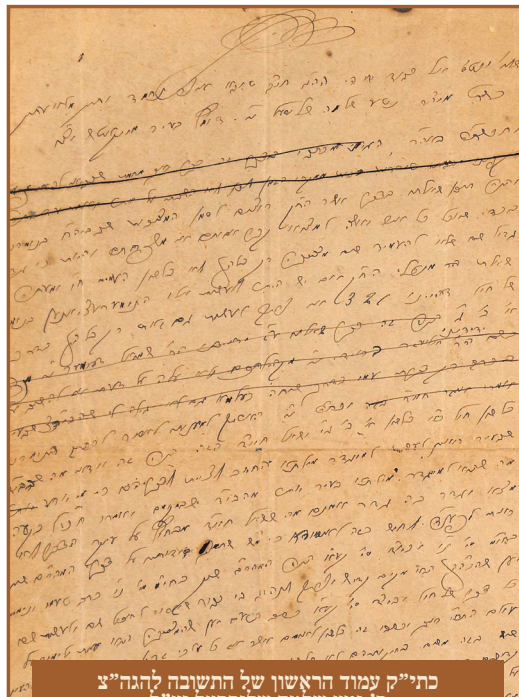
להתפלל על קברי צדיקים, ומזכיר בעצמו הקברי צדיקים שהתפלל אצלם, וז"ל "ובאמת נראה דמלפנים לא היו נוהגין לעשות אהל על קברי צדיקים, כמו שאנו רואין על כמה קברי הנביאים והתנאים והאמוראים, הגם שי"ל שבאורך הזמן שהיתה הארץ שממה נחרבו הבנינים, אבל אצל הב"י והאר"י ז"ל שמונחים סמוך ונראה אצל העיר צפת ח"ו, שלא פסקה ישיבה מישראל מיום פטירתם עד עתה, שהולכים תדיר על קברם ומתפללים, לא שייך לומר שנחרב. גם ראיתי שם סמוך לקברם כמה צדיקים וקדושים, שבכל דור ודור מיום פטירתם עד דור האחרון מתפללים שם, ואין שם אהל. וכן ראיתי אצל הרמ"א ז"ל שהוא סמוך לפתח הבית הכנסת שלו, שמתפללים שם מימיו עד עתה, וכן אצל מהר"ל מפראג, וכהנה אין מספר, שרואין בבירור שאין שם אהל וכו'.

אך במעבר יבק במאמר אמרי נועם פרק מ' כתב לקיים המנהג לעשות נפש על קברי הצדיקים, כי יועיל לצורך החיים, כי בראותם ציון אדם חשוב, מתעוררים לבקש רחמים על קברו עבור החיים והמתים, יעיי"ש שהאריך במתק אמרי נועם. ובפרק מ"א כתב עוד, שראוי והגון לבנים שיצינו מקום אביהם ויבנו לו נפש על קברו, והוא בכלל מכבדו במותו (קידושין לא:). וכו'. ואולי לפי הטעם שכתב לבוא שם להתפלל, יש לחלק שהראשונים היו יכולין לכוין דעתם להתפלל אף במקום פרוץ וכו', משא"כ בדורות האחרונים שטרדה קלה מטרת דעת האדם מתפלתו, ראוי לתקן יותר לבנות אהל, ויהיה התפלה שם כדין תפלה שצריך להיות בבית, כולי האי ואולי יהיה אפשרות להתפלל שם קצת בכוונה עכ"ל.

גודל ענין הליכה לקברי אבות

ועוד תשובה אחרת מצאנו, התשובה שלאחרי ביו"ד סי' ק"א, שנשאל מהגה"צ ר' נטע שלמה שליססעל זצ"ל דומ"ץ מונקאטש, אם מותר לסמן המצבות במספרים (נומערן) של עכו"ם, ורבינו התירו לתועלת הבאים להשתטח על קברי אבות שימצאו הקבר, ובתוך התשובה מדגיש חשיבות ההליכה לקברי אבות, ומצדד בעדם בכל האפשרות, שיוכלו למצוא הקברים בקל ולא יצטרכו לחפש אחריהם.

וז"ל "יואף שאין הענינים דומין, כי

כתי"ק עמוד הראשון של התשובה להגה"צ ר' נטע שלמה שליססעל זצ"ל (תש"ח להר"ר משה קאהן שליט"א יו"ר אצרות סאטמאר שהמציאו לנו)

בי"ד, כי תלוי לפי ראות עיניהם כנ"ל. אבל לא ידעתי מאומה, ולא היה אלא מדובר בעלמא. כעת ששאל אותי, כתבתי לו הנראה לפענ"ד מה שעלה אז על רוחי, וגם כעת אחרי שראיתי את דבריו."

הרב השואל שלח לרבינו השאלה שני פעמים, כי רבינו לא הספיק להשיבו מחמת טירדותיו הרבים וכמו"ש "הגיעני מכתבו זה כבר וגם התחלתי להשיב לו אז, אך מחמת אשר הקיפוני סבבני סבך טרדות רבות ממקרי הזמן, נשאר באמצע ולא גמרתי, ושוב נשאר מונח בקופסא, כאשר נשארו אצלי הרבה ענינים נחוצים מאד שלא יכולתי לפנות אליהם מחמת טירדת הזמן. כעת כאשר הגיעו לידי לוחות שניות ממנו, מה שכתב בהמשך לדבריו הקודמים, נזכרתי ונתעוררתי ליקח המכתב מאמתחת הכתבים ולגמור תשובתי בזה."

הרב השואל כתב שאלת חכם וחצי תשובה, ודעתו היה לאסור לכתוב נומערן של עכו"ם, מכח האיסור המבואר בשו"ת מהר"ם שיק (חו"מ סי' נ"ו) שאסור לכתוב לשונות של עכו"ם על המצבה, יען שהבית הקברות הוא מקום קדוש וצריך לנהוג בו כבוד, שאסור לאכול שם ולעשות שם כל דבר של חול. וביותר דעה סימן קע"א (ד"ה והנה) כתב הטעם, יען שהמצבה היא אות ולימוד על עולם התחייה, ואיך יכתבו זה בלשון לאומים. והרב השואל ס"ל שנומערן ולשון דין אחד להם. ורבינו היה ס"ל לחלק בין אותיות לנומערן, שאותיות אסור מטעם לשונות העכו"ם וכמו"ש במהר"ם שיק, אבל נומערן אינם רק לסימא בעלמא, והיו משתמשין בזה בכל הבתי מדרשות עבור מקומות הישיבה וגם על המורה שעות, וגם בתוך הספרים לציין הדפים וכדומה.

לא ברור לנו אם התשובה של הרב השואל הנ"ל שנדפס בשו"ת ירושת פליטה, הוא לאחר שקיבל תשובת רבינו או קודם. כי מצד אחד כותב הרב השואל "וחכם אחד העיריני על דברי הפתחי תשובה ביור"ד סוס"י רפ"ג במש"כ שם וז"ל ועיין בתשובות דברי יוסף סי' מ"א שכ' ששמע מפי מורו מוהר"ר שמואל די פאס, דמטעם זה שכ' הרדב"ז בתשובה דאפי' דברים של חול אסור לרקום בכתב אשורית שהכתב בעצמו יש בו קדושה רבה, וכשמת בנו לא רצה לכתוב בכתב אשורי הקינה שנוהגין לכתוב על המצבה, אלא כתב אותה בכתב שקורין רש"י עכ"ל, ורצה ללמוד מזה שיותר נכון לחקוק על המצבה מספרים של חול ממספרי קודש, אבל אני השבתי לו שלא נכון דיבר, חדא דאף הוא הדברי יוסף לא אמר אלא שבאותיות רש"י נכון יותר אבל באותיות חול ממש ח"ו לא הותר, ושנית הלא סיים שם בעצמו שלאחרים לא הורה כן מעולם."

והנה מתשובת רבינו רואין בהדיא, שהוא הוא החכם אחד בלשון הרב השואל, שציין לו דברי הפתחי תשובה והדברי יוסף אלו, כי זה

מצבות בבית"ח הישן במונקאטש (אין רואין שם מספרים על המצבות)

שם בקופות הלשכה אם היו משנים להקדים את המאוחר, היה מכשול כי אסור לשנות, אבל בזה אם טועה והולך על קבר אחר להתפלל אינו עושה בזה איסור. אבל עכ"פ זה אנו רואים משם, שלהנצל מן הטעות צריך להיות סימנים שרגילים בהם, וא"כ בזה אף שאין איסור, מ"מ יש טענה להרוצים להנצל מן הטעות ומפוזרים ממון הרבה וטרדות גדולות לבוא לפעמים אף בדרכים מסוכנים בכדי להשתטח על קברי אבות, ויש להם צער גדול אם טועים ואינם באים אל המקום שטרחו עבורו. ובשו"ת מהרש"ל סימן מ"ו התיר להדליק נר יארציי"ט בבין השמשות ע"י עכו"ם, אף שאינו מן הדין, יען שיש צער גדול להרגילים לזהר בזה."

"ואדברא אני רואה בזה טענתם של מנהלי החברה קדישא, שיען שיש הרבה מתחדשים ופושעים שרוצים לפרוץ הגדר להניח מצבות בלשון עכו"ם, ועל ידי זה שיש הרבה שבאים ממרחק ואינם יודעים לכוון מקום קברי אבותיהם ומצטערים על הדבר, בזה נתחזק הצד שלהם, ויש להם יותר מסייעים לדבר עבירה, וקשה יותר לעמוד נגדם. אבל ע"י הנומערין האלו שנסתלק החשש של היכר המצבות לכל אחד ואחד, נסתתמה טענתם ונתמעטו המסייעים. וא"כ אדברא, זהו תקנה נגד הפושעים הרוצים לשנות ח"ו להניח מצבות בלשון לאומים."

"וגם מה שכתב שלוקחים אתם המשמש דחברא קדישא שיוכל להראות המקום. גם בזה אני רואה טענתם, שבעיר כזו שבאים הרבה אנשים ממרחק לפעמים על שעות קטנות, בין מסילה למסילה, ואינם יכולים להמתין הרבה, יוכל להיות כמה פעמים שאין המשמש בביתו, וכי אפשר להמשמש להיות אסור שם כל היום וכל הלילה, ולהבאים ממקומות אחרים אין להם זמן מיוחד."

שאלת הנומערן של עכו"ם על המצבות בהביה"ח בעיר מונקאטש

ותשובה זו אידי דאתי לידן נימא בה מילתא. שאלה זו, אם מותר לכתוב על הקברים נומערן של עכו"ם, עלה על הפרק בעיר מונקאטש בשנת תש"ד, לאחר פטירת הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע. והגה"צ ר' נטע שלמה שליססעל זצ"ל דומ"ץ מונקאטש, שלח שאלה זו להרבנים לפסוק כדת מה לעשות. ותחלה נעתיק לשון השואל (נדפס בשו"ת ירושת פליטה סי' ל"ו):

"שאלה בקהלות הארטה, אשר אכתי לא יראה ולא ימצא בכל גבול הבית החיים, שום מצבת אבן שיהי' נחקק עליה איזה תמונת אות מלשון העמים, רק הכל בלשון הקודש ובאותיות הקדושות, אם יש היתר בכדי להקל על הבאים לחפש ולמצוא מקום קברות אבותם ובית משפחתם, לעשות נומעראצא על כל המצבות שבבית החיים בנומר"ן של חול, דהיינו שירשמו על כל מצבה אות הסימן בדרך 2 1 3 וכו', או שמן הצורך לעשות זאת באותות הקודש דוקא דהיינו דרך א' ב' ג' וכו'."

רבינו לא היה נוהג להתערב בשאלות השייכים להביד"צ דמתא מבלי שישאלו את פיו, ובפרט כשהם פסקו לאיסור ורבינו היה ס"ל להיתר, והעובדא היתה שאחד מהבעה"ב מעיר מונקאטש הרה"ח ר' שמואל דרומער ע"ה, דיבר עם רבינו אודות שאלה זו, ורבינו אמר לו דעתו להיות, והגיע הדבר לאזני הרב השואל. אח"כ שלח הרב השואל השאלה בכתב לרבינו וביאר דעתו לאיסור. וכמו"ש רבינו בהתנצלותו בסוף התשובה "וזה כבר ששאל אותי על זה הר' שמואל דרומער נ"י בשם הר' אליעזר ברודא נ"י, ואז לא עלה על דעתי כלל להשיב על זה בכתב, אך דברתי עמו בדרך שיחה בעלמא, גם לא גילה לי שהביד"צ שבעיר אמרו איזה חו"ד בזה, כי אילו הייתי יודע מזה, לא הייתי משיב כלל, כי אין דרכי להתערב בכגון דא במקומות אחרות שיש שם

לשון רבינו אליו "ולפענ"ד, אולי יש עוד קפידא בדבר שלא לכתוב הסימנים האלו בכתב אשורית. כי בתשובות דברי יוסף מרבי יוסף אירגו זלה"ה סימן מ"א, והובאו דבריו בקצרה בפתחי תשובה יו"ד סימן רפ"ג ס"ק ג', הביא ממורו ז"ל, דכשמת בנו לא רצה לכתוב בכתב אשורית הקינה שנוהגין לכתוב על המצבה, אלא כתב אותה בכתב רש"י, מטעם שכתב הרמב"ם ז"ל בתשובה, דכתב אשורית כיון שנתנה בו התורה הק', מגונה מאוד להשתמש בה, רק בכתבי הקודש".

אולם מצד שני בענין שאר המראי מקומות שרבינו מציין אליהם, ה"ה הקול סופר והבית דוד על המשניות, הרב השואל מציין אליהם מעצמו, וכמו"ש "ולא אחד תחת עטי שמצאתי דאתי לידי משמע ספר "קול סופר" על משניות וכו', ויצאתי לחפש"י וראיתי בספר בית דוד על ששה סדרי משנה", וכנראה שמראי מקומות אלו כבר ראה רבינו בתשובת הרב השואל, כי רבינו מתייחס בדבריו לקושיית הרב השואל על הקול סופר, וז"ל "וכת"ה השיג על הקול סופר במה שכתב טעם היעב"ץ לפי דעת רבי ישמעאל, כיון דהתנא קמא חולק. ואין זה השגה כלל". וכנראה שהרב השואל הוסיף לתשובתו לאחר שקיבל תשובת רבינו לדחות טענתו מדברי הדברי יוסף.

דעת רבינו להתיר לכתוב נומערן על המצבות

כאמור, דעת רבינו היה להתיר לכתוב נומערן על המצבות, אף שהרב השואל הדומ"ץ דמתא אוסרו, וטעמו ונימוקו עמו כמו"ש בתשובתו "והנה זה ודאי מה שהביד"ץ שבעיר רואין לעשות למגדר מילתא, החיוב לציית לדבריהם, כי מי יודע מה שהוא מגדר מילתא בעיר יותר מהביד"ץ שבמקומם, ואמרו חכז"ל (עירובין ו.) בקעה מצא וגדר בה גדר. אמנם מה ששאל חו"ד מבחוץ על עיקר הדבר, לא ראיתי לפענ"ד לחוש בה לאיסורא, כי מה שכתב שתמך יסודותיו על דברי המהר"ם שיק ז"ל וכו' ועוד האריך בזה המהר"ם שיק ז"ל בדברים קדושים ואמיתים, אשר בלי ספק צריך למחות זה בכל תוקף ועוז, שלא להניח לכתוב על שום מצבה כתב ולשון לאומים אפילו אות אחת. אמנם הנומערין האלו שאינם מענין לשון המצבה, אלא לסמנא בעלמא לשאינם בקיאים להכיר את מקומם, וכבר הורגלו כל ישראל בנומערין האלו לעשות כל החשבונות, אף הנזהרין מאוד שלא לדבר ולהשתמש בשום כתב ולשון לאומים.

והלא המהר"ם שיק בחושן משפט עיקר יסודו יען שהבית החיים יש בו קדושה, וזה ודאי שקדושת בית הכנסת חמור יותר, ואיסור דאורייתא לדבר שם דברי חול (מגילה כח.), ואנו רואים בכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות, אף הישנים שהיו נזהרים מאוד מלכתוב ולהזכיר שם אף אות אחת מכתב ולשון לאומים, ואע"פ כן מצויינים המקומות בבית הכנסת ובית המדרש בנומערין כאלו, אף שהיה אפשרות לעשות בדרך א' ב'.

וכן היו כמה צדיקים וקדושים שהיה זר בעיניהם כל כתב ולשון לאומים, ואע"פ כן השתמשו במורה שעות ובכמה עניינים בנומערין כאלו, אף שהיה בניקל לתקן זאת לעצמם, אבל לא שמו לב לזה מעולם. ועל כרחק שאין זה דומה כלל לכתב ולשון לאומים, שאינו אלא כמו ענין הסכמיות לכל העולם להשתמש בסימנים האלו, ואין זה מיוחד לאיזה אומה ולשון שיהיה שולט על זה שר משרי האומות. והרבה ספרים קדושים גם ספרי הש"ס שנדפסו בהסכמת גדולים וקדושים מסומנים כן, ואף שאין ראיה כל כך מן המדפיסים, אבל גם הש"ס בבלי וירושלמי דפוס זיטאמיר שהיו המדפיסים מן הקדושים שבישראל אשר רבים הלכו לאורם, מסומנים הדפים בנומערין כאלו.

ובסידור הראשון של היעב"ץ שהדפיס הוא ז"ל בעצמו בבית הדפוס שלו, מצויינים שם סימני ההלכות בנומערין כאלו, אף שהאריך מאד בסידור שלו ושפך מרורות בגודל התלהבות על אזהרה זו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני, שמות יג ס' רכו) שלא שינו את לשונם, ואע"פ כן לא חש הוא ז"ל בעצמו להדפיס סימני ההלכות באותו הסידור בנומערין כאלו.

וזה אשר ראיתי להשיב לו על מה ששאל חוות דעתי, אבל כבר כתבתי כי למעשה אתכם הבחירה כאשר ייטב בעיניכם, כי למגדר מילתא הכל תלוי לפי ראות עיניהם של הביד"ץ שבעיר מצב העיר, וכאשר תראו לטוב, כן מחויבים מנהלי החברה קדישא לציית לדבריהם".

השאלה שהיתה לאחרונה ועשו הלכה למעשה כדעת רבינו

והנה מלפני כמה שנים נפטר לעולמו זקן ושבע ימים הרב החסיד המפורסם ר' יהושע יאקאבאוויטש ז"ל מב"פ (הנקרא בפי כל בלשון חיבה 'דזשיגעלע'), ביום י"א סיון תש"פ, וכתב בצוואתו לכתוב על המצבה המספר שהיה לו באושוויץ שהיה נחרת על ידו, כידוע שהגרמנים חרתו בכתובת קעקע על ידם של כל היהודים באושוויץ המספר שלהם, ונעשה שאלה אם מותר לחרות מספרים של עכו"ם על המצבה, ועוד יותר מזה שהמספר באושוויץ התחיל באות A (שכוונתו לאות א' איזשוויץ) ואח"כ היה ארבע מספרים, לדוגמא המספר שלו היתה A-7241 והיות וקברו הוא בחלקת קהל יטב לב דסאטמאר, דנו אז חברי הביד"ץ דקיט"ל אם לקיים דברי המת ולהתיר לכתבה על המצבה בתוך הבית החיים דקהל יטב לב.

ויסוד הדיון היתה תשובה זו של רבינו, שמתיר לכתוב מספרים של עכו"ם על המצבה, שלפי דעתו אין זאת נכלל בכלל לשונות של עכו"ם. אולם השאלה היתה בעיקר על האות A שזאת אינו מספר רק אות של עכו"ם, שזאת אסר המהר"ם שיק בהדיא לכתוב על המצבות, וכמו שאסר גם רבינו בתשובתו. ולכן בתחלה הכינו נוסח המצבה שהיה כתוב עליה באותיות הא"ב, א-ז ב ד א, אולם לבסוף היתה ההכרעה שבכח"ג גם האות A אינו נכלל בלשונות של עכו"ם, שאינו מלה כלל בלשונות העמים, רק הוא חלק מהמספר של אושוויץ, ודינו כמו המספרים שהתיר רבינו להדיא לכתבם על המצבות, ולבסוף כתבו בהדיא כצוואתו A-7241.

פ"נ אוד מוצל מאש מס' A-7241 יהושע דוב בן החסיד הקדוש ר' יעקב הי"ד יאקאבאוויטש מנוע צדיקים וחסידים נכד הגה"ק ר' יהושע מקראלי זצ"ל נפטר ביום י"א לחודש סיון שנת תש"פ לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	פ"נ אוד מוצל מאש מס' א' (כלשונם) - ז ב ד א יהושע דוב בן החסיד הקדוש ר' יעקב הי"ד יאקאבאוויטש מנוע צדיקים וחסידים נכד הגה"ק ר' יהושע מקראלי זצ"ל נפטר ביום י"א לחודש סיון שנת תש"פ לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.
אני מבקש מעוברי מקום קברי אם יש להם זמן לעשות עמדי חסד של אמת באמירת קאפיטל תהלים או ללמוד משנה וכל דבר טוב שתעשו לטובת נשמת בטוח אני שהקב"ה ישלם שכרם מדה כנגד מדה	אני מבקש מעוברי מקום קברי אם יש להם זמן לעשות עמדי חסד של אמת באמירת קאפיטל תהלים או ללמוד משנה וכל דבר טוב שתעשו לטובת נשמת בטוח אני שהקב"ה ישלם שכרם מדה כנגד מדה
נוסח המצבה עפ"י צוואתו	נוסח הקודם

חליצה בגדול נשוא או קטן פנוי?

פסק הלכה מרבינו בענין חליצה

בשור"ת תפארת אדם להגה"צ מטשימפא זצ"ל (אבהע"ז סי' ס"ה) מצאנו פסק הלכה מרביה"ק זי"ע בענין הנוגע כמה פעמים בחליצה. וז"ל שם. כ' נשאלתי ביבום גדול נשוא אשה והקטן פנוי, מי עדיף לחלוץ אי גדול או קטן וכו'. אח"כ דברתי עם הגה"צ ר"י ט"ב אב"ד בק"ק סאטמאר ועוד גדולים, וענו ואמרו כי פוק חזי מה עמא דבר, המנהג בקטן פנוי.

מהו השאלה ומהו התשובה. הנה אחת מהשאלות הגדולות בהלכות חליצה שנשאלו עליה גדולי הפוסקים משך הדורות, היה כשמתרחש ל"ע שנפטר אחד בלי בנים, ואז אשתו זקוקה לחליצה מאחד מאחיו, ויש לו שני אחים, אח גדול נשוא אשה, ואח קטן פנוי בלי אשה, ואז השאלה נשאלת מי יחלוץ האח הגדול או הקטן. וצדדי השאלה הם, שלעולם המצוה הוא בגדול, אבל כאן שהגדול נשוי אשה, ומכח חרם דרבינו גרשום א"א לו לישא אשה אחרת, א"כ ממילא א"א לו לייבם, וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, לכן מוטב לוותר על חליצת אח הגדול ויקח את אח הקטן שאין לו אשה, ויוכל לייבם או לחלוץ. משא"כ כשאין אח קטן פנוי, אז מוכרחין לומר שרבינו גרשום לא גזר במקום מצוה.

והנה שאלה זו נפתר בגדולים ה"ה בבית שמואל באהע"ז סי' קס"א סק"ז שכתב וז"ל: דאם לגדול אשה אז חליצת קטן עדיף, ועיין ב"י סימן קס"ה מ"ש בשם הריטב"א עכ"ל. והנה במשך הדורות פליגי בה הפוסקים, כי ישנם חולקים על דברי הבית שמואל, והם בשור"ת מים עמוקים להראנ"ח סי' ל"ג הובא דבריו בבאר היטב סי' קס"א סק"ג, ובשור"ת פרח מטה אהרן הקדמון ח"ב סי' מ"ח, ובשור"ת מהר"י אסאד אהע"ז סי' ח', ובשור"ת אמרי יושר ח"א סי' קע"ה, ובשור"ת נטע שורק אהע"ז סי' נ"ה, הסוברים שלעולם אח הגדול קודם אף שיש לו אשה והקטן פנוי בלי אשה, כי רבינו גרשום לא גזר במקום מצוה, ואם המצוה בגדול, אין נפק"מ לנו בזה שיש לו אח קטן פנוי.

אולם דעת רוב הפוסקים אחרת, כדעת הב"ש דהמצוה בקטן פנוי, ומהם, בשור"ת רעק"א (מהדו"ק סי' מ"ב), בית יצחק (אהע"ז סי' ק"ז), מהרש"ם (ח"ב סי' י"ז) חסד לאברהם (מהדו"ת סי' פ"ב), הרי בשמים (תנינא סי' צ"ג), מהר"ם שיק (אבהע"ז סי' קמ"ט), עטרת ישועה (סי' כ"ד), חבצלת השרון (מהדו"ת סי' צ"א), עין יצחק (ח"ב סי' ס"א), עמודי אש (ס"כ אות נ"ט), תועפת ראם (סי' פ"ה), לבושי מרדכי (מהדו"ק אהע"ז סי' ע"ו), שערי דעה (סי' תל"ב). ועוד החמירו יותר בשור"ת מים חיים (סי' ע"ג) ובשור"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' ס"ט) שאף כופין את הקטן לחלוץ. (בסדר חליצה י"ש סדר להגר"י שטיין שליט"א גאב"ד פאליטשען ליקט כל הדיעות בזה עיי"ש)

וביותר החמיר מרן בשור"ת דברי חיים (ח"ב אבהע"ז סי' קע"ו), דאם יחלוץ הנשוא יש חשש חליצה פסולה, וכמותו פסקו גם בשור"ת אבני נזר (אבהע"ז סי' ר"ב ור"ג), נהרי אפרסמון (אבהע"ז סי' כ"ב), וז"ל הדברי חיים: והנה לאשר שידענו בעוה"ר העולם הפקר וכל אחד נוטל כתר תלמיד

חכם ומורה בראשו לומר אני גדול, לכן מוכרח אני להודיע שיש חשש גדול משום חליצה פסולה אם יחלוץ הגדול, הגם שמבית שמואל הנ"ל [סוף סי' קס"א] לא משמע כן, מ"מ הרבה יש לצדד דהוי חליצה פסולה ולמה לן כל זה, וכבר כתב הריב"ש ז"ל [סי' ש"צ] מוסר השכל ומה בהבלי העוה"ז האדם בוחר דרך היותר בטוח ונכון כל שכן בדברי תורה ומצוה הגם ששני דרכים ישירים לפניו החכם בוחר לעצמו דרך היותר בטוח, וכמו כן בנידון דידן אם יחלוץ הקטן אינו כלום [חשש] בדיעבד, ואם יחלוץ הגדול יש חשש חליצה פסולה, ולכן יזהר מזה, ובפרט שידעתי כבוד אביו הקדוש אדמו"ר (השר שלום מבעלזא) נטה תמיד לצאת ידי שמים ולעשות המצוה בלא שום גמגום כלל כן נראה לפענ"ד, ואף על פי כן הטוב בעיניו יעשה עכ"ל.

מי היה החולץ בהחליצה בבעלזא?

והנה הן הדברי חיים והן השואל ומשיב כתבו תשובותיהם לבעלזא, וכמו"ש השואל ומשיב בתשובה הנ"ל לרב אחר ששאל ע"ז, וכ"כ לבעלזא להרב הצדיק החסיד אב"ד דשם, וכן נעשה הלכה למעשה בבעלזא. והדברי חיים שולח התשובה בהדיא לבעלזא, לידידי מחותני ש"ב הרב המאור הגדול חסידא ופרישא החסיד בנש"ק שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה משה רוקח נ"י מבעלזא, ה"ה רבי משה מקארו בן השר שלום מבעלזא. וגופא דעובדא הכי הוי. בן השר שלום מבעלזא הרה"צ ר' שמואל שמעלקא נפטר בלא בנים ל"ע, והשאלה היתה אם האח הגדול רבי אלעזר שהיה נשוי אשה יחלוץ, או האח הצעיר רבי משה מקארו שיעדין לא היה נשוי. והדברי חיים והשואל ומשיב השיבו לבעלזא שהקטן יחלוץ, ואף שהדברי חיים כתב לו לבסוף, ואף על פי כן הטוב בעיניו יעשה, מ"מ נאמן עלינו עדותו של השואל ומשיב שכן נעשה למעשה, שכתב וכן נעשה הלכה למעשה בבעלזא, שהאח הקטן רבי משה חלץ.

והנה בספר פאר וכבוד (עמ' 286) כ' שהאח הגדול רבי אלעזר חלץ, וזהו נגד עדות השואל ומשיב שכן נעשה מעשה בבעלזא, וכן בקובצי נחלת צבי (ג' ד' ז' ח') מביאים עדות בשם זקני חסידי בעלזא שרבי משה מקארו האח הצעיר, היה זה שחלץ. ובספר אוהב שלום (קאמינקא עמ' מ"ב) מביא בשם הגה"צ מנאראל שאכן רבי אלעזר חלץ, ומה שנוצר בדברי חיים ובשואל ומשיב הנ"ל נוגע לעובדא אחרת, ולא בחליצת בנו של השר שלום זי"ע.

והמופלא ביותר, הוא גירסת הספר פאר וכבוד, שכתב שאחיו הבכור רבי אלעזר חלץ, ואצל החליצה ישבו על מדין הה"ק מהר"ש מקאמינקא וסאנז והרב ר' אלי' מדראביטש, והה"ק מהר"ש (השר שלום) עמד אצל פתח החלון ואמר, ראו האיק מוליכים את בני שמעלקא לבית הוועד מקום החליצה עיי"ש. ונמצא לפי"ז שהדברי חיים ישב בעצמו אצל החליצה, אף במקום שהוא סובר שיש חשש חליצה פסולה אם האח הנשוי חולץ, ואין זה מסתבר כלל.

איך שיהי', מצאנו ראינו פסק הלכה מרביה"ק זי"ע, לפסוק כדעת

מנעל החליצה הישן של ביי"ד התאחדות הרבנים בימי רביה"ק זי"ע

הבית שמואל והדברי חיים, שהקטן הפנוי יחלוץ, וכן אנו נוהגין למעשה כהיום, ויה"ר שלא תבאנה בנות ישראל לא לידי יבום ולא לידי חליצה.

• •

ומענין לענין, נציין מה שסיפר רבינו ענין נורא בזה מהישמח משה, בס"ג פרשת נח תשכ"ח, וז"ל "איך האב געהערט אמאהל דער זיידע זכרוננו לברכה דער ישמח משה, דארט בכתב יד קדשו ברענגט ער דארטן און ער איז בקיצור מרמז אויף דיא מעשה, אז ער איז אמאהל ארויסגעגאנגען אויף דער נאכט האט ער געהערט צוויי נפשות, האט ער געהערט איינער רעדט צום אנדערן און ער וויינט פאר עהם, ער האט געשריגן דוד דוד, - שרייבט ער דארט האין הוא בוכה, טאקע אויך זיין כתב יד קדשו ער האט עס אויפגעשריבן, - האט ער געוויינט

פאר עהם ער זאל אריינגיין צום רב, אז ער איז שוין אוועק און ער האט איבערגעלאזט אן אלמנה און ס'איז נישט געווען קיין חליצה האט ער נישט קיין מנוחה, ער זאל עפעס זעהן צו ארדענען, האט ער עהם געפרעגט פארוואס גייסטו נישט אליין, האט ער געענטפערט ער איז געווען א מתנגד, ער איז קיינמאל נישט אריינגעגאנגען צום רב בחייו האט ער נישט קיין רשות יעצט אויך, דו פלעגסט דאך יא צו גיין נון קאנסטו גיין, האט ער דאס געהערט, צופרי האט ער חוקר ודורש געווען און ס'איז געווען אלעס אמת ס'האט געשטימט און ער האט געמאכט א תיקון, ער האט געלאזט רופן און מ'האט געגעבן חליצה. עכ"פ דיא וואס זענען נישט געווען פריער (אצל הצדיק אין להם להיות במחיצתו גם אח"כ). (דברות קודש נח תשכ"ח)

• •

המשך ספרא לאגדתא

מנגן, מכתם לדוד, קאפיטל ט"ז דאכט זיך מיר.
(דברות קודש סעודת הילולא להקדושת יו"ט
כ"ט שבט תשכ"ה)

אצל עריכת השולחנות של רבינו בחור המועד סוכות באו כמה רבנים להסתופף בצל הקודש, ועל פי רוב הסתובב אז שיחות נאות עם הרבנים בסיפורי צדיקים או בענינים העומדים על הפרק שהיה עונג רוחני לכל השומעים.

ודכירנא שפע"א דיבר אז רבינו עם הרב חיים צבי קרוגער ז"ל שהיה מאגודת הרבנים על מה שהמציא איינשטיין האטא"ם באמבע, והתבטא רבינו ואמר: "האין יכולים להיות שוטה להמציא דבר שיכול להחריב את העולם, אלא שמובא שאותן האנשים אשר ממציאים כלי משחיתים, הם שורשן מהמשחיתים" **די וואס טרעפן אויס כלי משחיתים, די שטאמען פון משחיתים.**

(באילנא דחיי ח"ה ס"ו, ובגליון מכאר רבותינו
(פ' שמיני תשפ"ד) מזכירות הגה"צ ר'
שמואל בראך זצ"ל, ניצוצי תומר פ"ג)

תהילת הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל, היה בפי רבינו שהחשיבו ביותר, והעיד עליו שהיה "אן ערנסטער חכם", ופעם אמר עליו שהוא "פיקח עצום וירא חטא". תחת אחד השיחים התבטא רבינו שיש לר' מיכאל בער מח כמו "איינשטיין", ואין משתמש בו אלא לצרכי יראת שמים.

(אביר הרועים פ"ו, איש חמודות בשם
הרה"ח ר' הערש שפיצער ז"ל)

דער רבי זי"ע האט מיר געזאגט ביי א געלעגענהייט איבער הגה"צ ר' מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל: **אויב וואלט ער זיך ווען אריינגעלייגט אין 'וועלטליכע זאכן' וואלט ער ווען געקענט זיין א צווייטער "איינשטיין". אזא ריזן-קאפ איז ער געווען.**

(פעולות צדיק לחיים מזכירות הרה"ח ר'
חיים מרדכי שטיינבערג ז"ל פ"ה)

• •

ער איז געווען אזא גרויסער מענטש ער האט פארשטאנען די גדלות ה' און ער איז געווען א עניו, האט ער געזאגט מ'זעהט ווי גרעסער איז מען אלץ מער עניו, האט ער געברענגט א רא"י פון איינשטיין ער איז געווען א גרויסער עניו האט ער געזאגט.

רבינו: אן עניו? ... די אלע מאדערענע מענטשן פירן אזא סארט געשפרעך, ווען זיי רעדן אויף איינשטיין האבן זיי עהם געמאכט עפעס פאר אן עניו ... אז די רעדע איז געבויעט אויף איינשטיין ..., ביי ערליכע יודען ברענגט מען א רא"י פון א ספר, (או מאיזה אדם גדול שמשבחין אותו) ער האט ארויסגעגעבן עפעס א ספר, ער איז געווען א גדול, ... איינשטיין איז געווען א גרויסער שוטה, א קאפ האט ער געהאט אן אייזערנעם קאפ ער איז געווען א קאפ-שטיק, אזוי איז ער געווען א חוקר א גרויסער, און מאטעמאטיק האט ער גוט געקענט, אבער אזוי סתם אין פריוואטן לעבן איז ער געווען א טיפוש שבטפשים, דאס איז ידוע, אונז האמיר עהם נישט אזוי געקענט, אבער ס'איז געווען דיא וואס האבן עהם געקענט, ער איז געווען א טיפוש, און ביי זיי האט ער געהייסן פון די גרעסטע מענטשן.

פלוגי: קוק איז געווען ביי עהם א גרויסער מענטש ...

רבינו: מילא קוק, אבער איך שמועס פון די נייע שריפטן וואס ער האט אויפגעטראפן ... וואס ס'איז געפערליך פאר דער וועלט ... ער האט דאך אנגעזאגט מ'זאל עהם פארברענען ער איז דאך געווען א כופר דער איינשטיין ...

פלוגי: דעם מח האט ער איבערגעלאזט א מתנה פארן וואשינגטאן אוניווערזיטעט צו שטודירן.

רבינו: וואס קאן מען אויסשטודירן פון זיין מח, אז ער איז גוט געשלאפן? נו האסט שוין נישט פון וועם צו שמועסן? ווער איז א בעל

לזה שום מקור בחשבון ודעת האנושי, כי הלא עד ליום הששי לא היה אדם בעולם לדעת מה שהיה לפני זה, ונמצא שכל הידיעה בבריאת ששת ימי המעשה הוא רק ממה שנכתב בתורה"ק, ולא זולת. ולכן כל האומות שחושבים הכל כפי השכליות וקבלת האנושי נלאו למצוא איזה חשבון ומספר לבריאת העולם ולא מצאו, וכן כתב הרמב"ם בספר המורה (ח"ב פכ"ד-כ"ה) שעל כל דבר יש גם שכליות, אבל על חידוש העולם אין שום שכליות, **וכל הכופרים בחידוש העולם כמו אריסטו וחבריו, זהו לפי שלא השיגו שום שכליות בזה, כי האמונה בזה הוא רק על ידי התורה הקדושה, ואנו מאמינים בזה באמונה פשוטה.**

(דברי יואל תנינא במדבר רט)

אמנם בהעתק התורה ללשון אחר אין בה כי אם המובן הפשיטות לא זולת, ואם כי נשאה חן בעיני כל רואיה ומלך יוני כיבד ליהודים על זה וכו', מ"מ לעומת זה התאמצו היהודים כולם לעזוב לימוד התורה בלשון הקודש ונתפתו אחרי לשונות אחרות וכו', ולא יכיל התורה כל החכמות וכו' והוצרכו ללמוד חכמות יוונית מספריהם של יוונים, וכאילו התורה"ק סמכה עצמה על חכמת אריסטו וכו', והרי זה כמי שסומך על שולחן אחרים וכו' שעליו אמרו חכז"ל (ביצה ל"ב ע"ב) שהעולם חשך בעדו, ועל כן אמרו שהיה אז חושך בעולם עיי"ש שהארץ.

(דברי יואל תנינא בלק תקא)

• •

משיחות רביה"ק זי"ע אודות החכם הידוע 'איינשטיין'

פלוגי: ער (על בעל דרשן א') איז א פיינער מענטש נאר אבער א מאדערענער מענטש, איך האב עהם געהערט רעדן, האט ער געברענגט א רא"י אויף מדות פון איינשטיין ימ"ש, אז

סופרות וספרא

"קשרת קשרי שין קשריך"

פרשיות התפילין של רבינו

כפי שרבינו כותב בעצמו בתשובתו להגה"ק מתולדות אהרן זצ"ל (ש"ת דברי יואל ס' ה'), היו לו תפילין אלו לחשיבות יתירה, ולבשם כל ימיו. וז"ל "אך זה אוכל לכתוב לו, כי התפילין שלי המה של כ"ק אבא מארי הגה"ק זלה"ה שהיה מניחם כל הימים שאני זוכר, ולאחר פטירתו נפלו לי בירושה ומאז אני מניחם, והסופרים בסיגוט שראו התפילין הכירו הכתב שהוא של ר' שמואל סופר זלה"ה שהיה סופר מצויין בסיגוט ומפורסם בחסידות עצומה בימי זקני הגה"ק מאור הגולה בעל ייטב לב זלה"ה."

תפילין אלו נכתבו כפי שכותב רבינו, ע"י רבי שמואל סופר מסיגוט, ולכאורה קנה עוד הייטב לב תפילין אלו להקדושת יו"ט להבר מצוה שלו. כי הסופר רבי שמואל היה תלמיד הייטב לב, וכפי שמתארו רבינו, "הסופר המצויין בסיגוט המפורסם בחסידות עצומה ע"י זקני הגה"ק מאור הגולה בעל יו"ט זלה"ה". רבינו סיפר גם שהגה"ק מהרי"א מקאמארנא זי"ע התאכסן אצלו, וכשאמר לו שאין לו דירה מתאימה להתאכסן שמה מפני קטנה, אמר "אויב אליהו האט דארט פלאץ, וועל איך אויך האבן דארט פלאץ" (דולה ומשקה ח"א עמ' רפ"א).

התפילין בימי המלחמה

התפילין הקדושים האלו, רש"י ור"ת, לבשם רבינו כל ימיו, ואף בימי הר"ם עולם בעברו בגיא צלמות היה לו תפילין אלו, אתו עמו כלומר אליו, משך כל הזמן ונתקדשו אז בקדושה יתירה בעבודתו במס"נ להתכונן להנחת התפילין אף בצוק העתים כידוע. וכמו שסיפר בעצמו באותה שיחה, מה שהתרחש עמם בימי המלחמה:

"די תפילין האט ער (הדייטש) א ווארף אריין געגעבן אין א יארעק (אגם מים), (ר"א: ס'אזי געווען דארטן ביים באראק), שפעטער האב איך עס ארויסגענומען, כ'האב נאך די זעלבע תפילין, כ'האב נאך היינט דיא תפילין, ס'אזי טאקע דעם טאטנס זכרוננו לברכה'ס, ער האט עס מיר אליין געגעבן, שיינע תפילין געוועזן דערינען, (ר"א: ס'אזי געווען א סכנה אויפצוהייבן דעמאלץ די תפילין, ווער האט זיך געטרויעט), איך האב עס אויפגעהויבן און ס'האט געטריקענט, און דיא תפילין האב איך ארום געפירט אין לאגער אין דייטשלאנד און נאך עד היום האב איך דיא תפילין."

הבתים החדשים גם ישנים

כידוע היה לו לרבינו שיטה מיוחדת בשיעור הבתים של התפילין כמבואר בשו"ת דברי יואל (ס' ד'), ולסיבה זו החליף כמה פעמים הבתים שלו, שיהא מתאים למקום המדויק בין עיניך, וגם יהי' בו כשיעור אצבעיים לכל הדיעות הנצרך בביתם של תפילין. כפי שסיפר הגה"צ

אחת מהעבודות הנשגבות המיוחדות ביותר, שראינו עין בעין בגלוי אצל רבינו דבר יום ביומו, היה בלי שום ספק העבודת הקודש בכל יום בהנחת תפילין, ובפרט בהנחת התפילין של ראש. כשבעת ההידוק על הראש, הגביה רבינו את ידיו כמה פעמים, והיה דומה כאילו אחז בגחלי רתמים ונכבה מהם. בכל פעם כשנגע בהתפילין, הגביה את ידיו במהירות לרגע, ובכל פעם גבוה יותר מבפעם הקודם. גם הגביה היארמולקע כמה פעמים, כך נמשך הדבר לשעה חזא, עד שנטל את ידיו לתפלה. אי לכן הבה נחקור קצת אחר הפרשיות שבתפילין הקדושים האלו, מי כותבם, ובאיזה תקופות הניח רבינו איזה פרשיות, וכמה הילכתות גבירות היוצאים ממנה, הנוגע לסופרות וספרא, כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים.

התפילין של רש"י ורבינו תם של הקדושת יו"ט

פרשיות התפילין דרש"י הראשונים שלבש רבינו, קנה לו אביו ביום הבר מצוה שלו שהתקיים ביום ח"י טבת תר"ס. אבל לא ארכו הימים שלבש רבינו תפילין אלו, רק כארבעה שנים עד יום פטירת הקדושת יו"ט ביום כ"ט שבט תרס"ד. שאז חלקו ביניהם האחים הקדושים, העצי חיים ורבינו, בירושת אביהם ע"י גורל, והתפילין דרש"י נפלה בחלקו של רבינו. העצי חיים קיבל התפילין הקטנים, רש"י ור"ת, שהקדושת יו"ט לבש בבוקר קודם התפלה כמו"ש רבינו בתשובתו (א"ח ס' ל') "נהירנא אצל כ"ק אבא מארי הגה"ק זלה"ה, שהיה מניח שני זוגות התפילין הקטנים בחדרו, ואח"כ הניח התפילין הגדולים בבית המדרש בשעת התפלה ובירך עליהם". גם התפילין דרבינו תם קיבל אז רבינו עוד בחיים חיותו של הקדושת יו"ט, כאשר רבינו בעצמו סיפר השתלשלות הענינים, בשיחת קודש ביום כ"ט שבט תשכ"ה בסעודת הילולא לע"נ הקדושת יו"ט, וזה לשונו:

"ס'איז אזוי געווען, רבינו תם'ס תפילין האט ער מיר אליין געגעבן, ס'איז אזוי געווען, פאר די חתונה בין איך אריינגעגאנגען צו עהם, כ'האב עהם געפרעגט ביי וועלעכן סופר איך זאל מיר לאזן שרייבן רבינו תם'ס תפילין, האט ער מיר געענטפערט - זאגט ער - איך בין שוין זייער שוואך, איך לייג שוין זייער שווער און ביטער די רש"י'ס תפילין, ממש א סכנה זאגט ער, רבינו תם'ס תפילין קען איך שוין נישט לייגן ... זאגט ער איך גיב זיי דיה, נו זאג איך מיטן אייבירשטענס הילף ס'קאן דאך נאך בעסער ווערן, איך מוז דאך מיר פארזעהן, (ענה לי) האסט דאך צייט דעמאלץ, וועסטו זעהן דעמאלץ, ברויכסט נישט גיין היצטערט לאזן שרייבן, אזוי בין איך פארבליבן מיט די רבינו תם'ס תפילין.

נאכדעם ביי די חלוקה איז דאך געווען די קליינע תפילין, האב איך געזאגט פארן ברודער ... האמיר זיך אזוי צוטיילט פונקט אז ער האט גענומען די קליינע תפילין און איך האב גענומען די רש"י'ס תפילין אויך, דעם וואס דער טאטע זכרוננו לברכה האט געלייגט, און דעם האב איך נאך עד היום דיא תפילין. (ר"פ: שמושא רבא תפילין איז געווען?), יא ס'איז געווען קליינע און איך האב גענומען די גרויסע."

ר' משה הערש הסביר לרבינו כל הסדר. שהעור מגיע מהבהמות גסות הנשחטים אצל שחיטת סאטמאר במיעל מארט. ור' אלעזר גאלדבערגער ע"ה שעבד אצל השחיטה, היה לוקח העורות, שכמובן מאליו הם רק מבהמות טהורות המגיעים לבית השחיטה, ומביאים אצלו למען יצירת הבתים.

אח"כ הסביר לרבינו, האין שהוא מעבד העורות לשם קדושת תפילין בעצמו בביתו, ומייצר הבתים בעצמו עבודת יד. רבינו חקר אותו על גודל שיעור הבתים, היות ושיעור גודל הבתים הוא אצבעיים על אצבעיים, וישנם שיטות שונות בהשיעורים, חידש רבינו לעשות הבית בדויק אצבעיים כהשיעור הקטן, והתיתורא, יה' בדויק אצבעיים כהשיעור הגדול. וכשיעור הזה ייצר ר' משה הערש הבתים החדשים לרבינו.

הכר נא למי החותמת ולמי הפסולי"ם

כשגמר ר' משה הערש עבודתו, הביא הבתים החדשים לרבינו, ורבינו נהנה מזה הרבה, ורצה לשלמו. ר' משה הערש לא רצה לקבל תשלומין, וקודם שיצא שאל את רבינו מה לעשות עם הבתים הישנים, ענה לו רבינו שיקחם לעצמו וזה יהי' משכורתו. וכך הוה, והבתים נשארו ביד ר' משה הערש ווייס ויוצ"ח עד היום.

אולם אז התרחש מה שלא עלה על הלב, היות והבתים החדשים היו קטנים מהקודמים, לכן בעת הנחת הפרשיות הישנים שירש רבינו מהקדושת יו"ט, בתוך הבתים החדשים, נפסל אות אחת מהפרשיות הקדושות. והיות וד' פרשיות התפילין צריכין להכתב כסדרן, לא היו יכולין להשתמש עוד עם הפרשיות של ראש הבאים אחר פרשה זו שנפסלה. רבינו היה אז בשערן ספרינגס, וכשקיבל השמועה המצעבה שנפסלו הפרשיות הקדושות שירש מאביו הצטער מאד. בלית ברירה הלוח לו הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל תפיליו להניחם, ושלחו לקרות סופר המלך, הרה"ח אהרן פאללאק ז"ל, ורבינו הזמין אצלו שיכתוב לו פרשיות חדשות עבור התפילין של ראש.

הפרשיות של הרה"ח רבי יוסף עפשטיין ז"ל מסאטמאר

ר' אהרן פאללאק כמובן קיבל את ההזמנה, אולם עד שיכתוב הוא פרשיות חדשות, הלא צריכין להמציא פרשיות כשרות להתפילין של רבינו. גם רצה ר' אהרן להחמיר בכתיבת הפרשיות לרבינו, לכתוב כל

מפאיע זצ"ל (דולה ומשקה ח"א עמ' ר"פ), אמר לו רבינו, בעת כותבו התשובה הנ"ל בענין שיעור התפילין להבי"ד בירושלים, לתרץ שיטת הדברי חיים שסובר שמקום יש בראש להניח שתי תפילין הוא ברוחב. אמר לו רבינו "דו וואונדערסט זיך זיכער פארוואס איך האב גרעסערע ר"ת'ס תפילין ווי רש"י'ס תפילין וועלכע זענען קלענער. נאר באמת די רש"י תפילין וואס איך האב גע'ירש'נט פון מיין טאטן ז"ל זענען געווען גרעסער פון מייע ר"ת תפילין. נאר ווען איך בין איינמאל געווען אין קליינווארדיין אויף שבת, איז דארט געווען א סופר, הרה"ח ר' אברהם סופר ז"ל, און ער האט מיך געפרעגט פארוואס איך לייג אזעלכע גרויסע תפילין ביי וואס עס איז שווער מצמצם צו זיין עס זאל זיין בין עיניכם, צוליב די גרויסקייט, האב איך מסכים געווען צו אים צו קויפן נייע תפילין, בתנאי ער זאל אריינלייגן די אלטע פרשיות אין די נייע בתים".

רבינו בעצמו מזכיר באותה שיחה (כ"ט שבט תשכ"ה) שעשה לו בתים קטנים יותר ממה שהיה להקדושת יו"ט שנתקלקלו במשך הזמן, וז"ל "די רש"י תפילין פונדעסטוועגן האב איך שוין א פאר יאהר נישט געלייגט, ס'איז נאך דיא פרשיות, נאר די בתים האב איך געמאכט אנדערע בתים, ווייל די בתים זענען שוין נתקלקל געווארן האב איך גענעמען נייע בתים, יעצט האב איך קלענערע תפילין די רש"י'ס תפילין, דאס האב איך שוין אליין געמאכט, און די רבינו תס'ס תפילין איז נאך די זעלבע בתים וואס דער טאטע זכרוננו לברכה האט גענוצט, דאס האט ער מיר אליין געגעבן, און רש"י תפילין האב איך באקומען ביים צוטיילן, אבער ס'איז דיא תפילין, איך נוץ נאר נישט דיא בתים איך האב נאר געמאכט אנדערע בתים".

הבתים החדשים של הרה"ח ר' משה הערש ווייס ע"ה

אינו ברור כמה פעמים החליף רבינו התפילין שלו, כאמור כבר החליפו טרם המלחמה בעיר קליינווארדיין אצל ר' אברהם סופר ז"ל, וגם אצל ר' איתמר טובי' שווארץ מסאטמאר קנה בתים חדשים (כפי המבואר במושיען של ישראל שם בהערה, אינו ברור אם לבש רבינו אותן הבתים). י"א שהחליפם גם בא"י בשנת תש"ו. וגם פה בארה"ב החליף פעם אחת הבתים, ומעשה שהיה כך היה.

פה בארה"ב היה בתים מאכער הרה"ח ר' משה הערש ווייס ז"ל, נכד הרה"ח ר' איתמר טובי' שווארץ ז"ל הבתים מאכער מסאטמאר. ויהי היום בשנת תשי"ד, ורבינו קרא אותו, וחקר אותו על סדר עשיית בתים. מהיכן מקבל העור, ומהיכן יודע שהוא מעור בהמה טהורה, והאין מעבד העורות.

הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע מניח התפילין של רבינו

עוד בימים כתיבונם בשנות תרצ"ד ותצ"ה כשישב רבינו ז"ל על גפי מרומי קרת בעיר סאטמאר, נחלתה מחברתו הטהורה של רבינו ז"ל בז"ר הרבנית הצדיקת חוה ע"ה, הרבנית הועברה לבית החולים בעיר פעסט, ושהתה שם לזמן ממושך, גם רבינו נסע אז לשהות זמן קצר בפעסט, ורבינו התאכסן בבית הרבני ר' שלמה שטערן ע"ה שהיה לו בית מלון בעיר, רבינו ישב במלון כמשלוש חדשים עד אשר חזר לסאטמאר עם הרבנית ע"ה, ר' שלמה השתדל הרבה להשביע רצון רבינו בסבר פנים יפות בכל הצטרותו במשך שהותו של רבינו בביתו.

באותו פרק קנה רבינו לעצמו בתים חדשים מהרה"ח ר' איתמר טובי' שווארץ ע"ה הבתים מאכער מעיר סאטמאר, ולאות הכרת

הטוב השאיר רבינו את הבתים הישנים שלו אצל בעל האכסניא ר' שלמה שטערן בבודאפעסט.

הרה"ק מבעלזא זצ"ל הגיע לאונגארין בעירום ובחוסר כל, חפציו נשארו בפוילן ואף טלית ותפילין לא היו לו, רק עורו על בשרו, הרב מבעלזא עשה את אכסניתו בבודאפעסט בבית ר' שלמה שטערן שהתייצב בכל חום לבבו לאכסן את הצדיק הפליט בביתו, ואז הציע ר' שלמה ע"ה להרב מבעלזא את התפילין של רבינו שהשאירם אצלו, והרב מבעלזא נהנה מזה מאוד והניח תפילין אלו במשך שמונה חדשים והיו אצלו בחשיבות גדול עד שרכש לו תפילין חדשים, ואז החזיר את התפילין של רבינו לבעליהן ר' שלמה שטערן ע"ה, ואחר שנלב"ע הגיעו תפילין אלו להרה"ח ר' דוד פעלדמאן ע"ה שו"ב בעיר מאנטריאל.

(מושיען של ישראל ח"ז פ"ע)

הד' פרשיות ברצופות בלי הפסק, והיות והיה אז מלמד תשב"ר לא היה אז ביכלתו לכתוב כן. לכן הביא לרבינו לעת עתה ג' פרשיות מהודרים מג' סופרים, שרבינו יבחר אחד מהם, באיזה מהן הוא רוצה להשתמש עד שיכתוב לו פרשיות חדשות. אחד היה פרשיות שקיבל מהגה"צ משארמאש זצ"ל שנכתבו ג' ע"י הרה"צ ר' שמואל סופר זצ"ל מסיגעט, הסופר שכתב גם התפילין של הקדושת יו"ט שנפסלו, ונתרצה להעניקם לרבינו עד שיגמרו הפרשיות החדשות. השנית היה מהרה"ח ר' אברהם שלום עפשטיין ע"ה, שהיה לו פרשיות חדשות שלא נשתמשו בו מעולם, שנכתבו ע"י זקינו הרה"צ ר' יוסף עפשטיין זצ"ל מסאטמאר. (השלישי אינו ידוע ממי היתה, וכנראה שלא נכנס בכלל הספק להשתמש בו).

רבי יוסף עפשטיין היה שם דבר בעיר סאטמאר, ורבינו בעצמו העיד פעם להמשב"ק הרה"ח ר' עזריאל גליק ז"ל שהוא היה בקי בהקליינע אותיות, והיה מדבר עמו הרבה בעניני קבלה. הרה"ח ר' שמעון ווייס ז"ל סיפר שבהיות רבינו עוד בעיר קראלי, והגיע לשבות בעיר סאטמאר, והתאכסן אצל אביו הרה"ח ר' קלמן ווייס ע"ה, היה הסופר דמתא רבי יוסף עפשטיין מגיע לביתם, ודיבר עם רבינו למשך זמן ארוך, ונתוודעו שדיברו בעניני קבלה.

בהחזיקו בידו פרשיות מסופרים חשובים כאלה, ר' שמואל סופר מסיגעט ור' יוסף עפשטיין מסאטמאר, לא ידע רבינו עצה בנפשו להכריע איזה מהן ליקח. וראו שרבינו אינו רוצה להכריע בעצמו, כדי שלא לבטל אחד מפני חבריו, לכן שאל את ר' אהרן פאללאק מה דעתו איזה מהן יקח. ר' אהרן לא רצה לענות, שאם רבינו אינו רוצה להכריע, למה יכריע הוא. אולם רבינו הפציר בו שיאמר דעתו, באמרו 'דו ביסט דאך א סופר דו דערקענסט דאך בעסער א חילוק צווישן די פרשיות'.

באין בריה, כשהרגיש ר' אהרן שרבינו נוטה יותר להפרשיות של ר' יוסף עפשטיין, בהיותם חדשים שלא נשתמשו מעולם. ענה לרבינו שאינו יכול לומר איזה מהן חשוב יותר, רק יפרט המעלות של כל אחד מהן. הכתב של ר' שמואל סופר הוא נאה יותר, אולם הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין הם חדשים שלא נשתמשו מעולם, ובכן אפילו אם רבינו יוכרח להשתמש עמם למשך זמן ארוך, לכה"פ יהי' לו פרשיות חדשות. רבינו תפס אותו בדבריו, והכריע ליקח את הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין. וכך הוה, הניחו את הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין בתוך הבית של השל ראש, ובתוך השל יד החזירו הפרשיות הישנות של הקדושת יו"ט שלא נפסלו.

השאלה של הגה"ק מתולדות אהרן זצ"ל

בינתיים ביום ט"ו אלול שנת תשט"ז, הכניס הגה"ק מתולדות אהרן זצ"ל, את בנו הבכור, ה"ה כ"ק אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, לעול התורה והמצוות. כשהזמין תפילין עבורו, נולד לו השאלה האך לכתוב הסתימה שבין הפרשיות שמע והיה אם שמוע. והשאלה הוא, שכל הד' פרשיות שבתפילין, נכתבו בתורה כפרשיות פתוחות, זאת אומרת שאם מתחילין הפרשה בשורה חדשה נקרא פתיחה, אולם פרשת והיה אם שמוע הוא פרשה סתימה בתורה, ובדרך כלל בספר תורה עושין סתימה לכל הדיעות, שמניחין ריוח פנוי לט' אותיות, באמצע השורה, ותיכף אח"כ באותה שורה מתחילין הפרשה החדשה. אולם בתפילין א"א לעשות כן, כיון שכל פרשה נכתב בעמוד חדש, לכן יש מבוכה גדולה בין הפוסקים האך לעשות הסתימה, ובשו"ע ישנם שלש שיטות בדבר. א' הוא שיטת הרמב"ם והמחבר, להניח מקום ט' אותיות קטנות בתחלת והיה אם שמוע, ובסוף פרשת שמע פחות מט' אותיות, וזהו סתימה רק לדעת הרמב"ם ולא לדעת הרא"ש. ב' שיטת הטורי זהב שמכריע לצאת כל הדיעות, שניחו הן בסוף שמע והן בתחלת והיה אם שמוע, שיהי' פחות מט' אותיות קטנות, דהיינו שכ"א לבדו לא יהי' בו כשיעור הפסק, רק כשמצרפים שניהם יחד יהי' בהם הפסק של שיעור ט' אותיות. ג' הוא שיטת השו"ע הרב הסובר כהרמב"ם, אולם מכריע להניח קודם ויהי אם שמוע כשיעור ט' אותיות גדולות ולא קטנות.

בירושלים היה הסופר הידוע הרה"ח ר' מנחם דאווידאוויטש ז"ל ראש הסופרים, והוא היה כותב כשיטת הרמב"ם, משא"כ רוב סופרי אונגארן היו כותבים כשיטת הט"ז. לכן הסתפק הגה"ק מתולדות אהרן זצ"ל כאיזה מן השיטות לכתוב התפילין של בנו, ושלח השאלה לרבינו. תשובת רבינו נדפסה בשו"ת דברי יואל (או"ח סי' ה'). רבינו מתנצל אליו בתחלת דבריו שלא היה בביתו בימי הקיץ, וכשהגיע הביתה קיבל השאלה ביום י"ג אלול, והבר מצוה היה ביום ט"ו אלול, ממילא בודאי אין הדבר נוגע עוד, מ"מ מחמת הכבוד ישיב לו בקוצר אמרים. וז"ל:

ב"ה, אלול תשט"ז

של' וכל טוב סלה אל כבוד ידידי תלמידי הרה"צ, המאור הגדול, חריף ובקי, חסידא ופרישא בנש"ק, כש"ת מוה"ר אברהם יצחק קאהן שליט"א בעיה"ק ירושלים תובב"א.

אחדשת"ה באהבה רבה כמשפט, היות כי כבוא מכתבו לכאן לא הייתי בבית, כי הייתי מחוץ לעיר לצורך רפואה, והגם שנשלחו המכתבים מהכא להתם אבל היה סיבה בכמה מכתבים שנשארו פה ולא ראיתם עד הנה, וביום י"ג אלול בא לנגד עיני מכתבו בדבר שאלתו בפלוגתת הפוסקים שבפרשת והיה אם שמוע בתפילין, ושם כתב לאמר שביום ט"ו אלול יהיה בנו נ"י בר מצוה וצריך תשובה דחופה באופן שיהיו נגמרים התפילין ביום ט"ו, והיות שמעת ראיתי את מכתבו ביום י"ג אין שום מציאות שיגיע לשם תשובתי עד יום ט"ו, ובודאי עשה איזה הכרעה וכבר נגמרו התפילין, וא"כ אין עוד נפקא מינה כל כך במכתבי למעשה, אך ראיתי להשיב מפני הכבוד.

הנה בעיקר השאלה העתיק במכתבו הרבה גדולים שנחלקו בדבר, ויש לדבר בזה הרבה, אך לא ראיתי להאריך בהענין, כי מי אנכי להכריע בין ההרים הגדולים, ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד.

בעת כתיבת תשובה זו, רצה רבינו לברר תחלה האך נכתבו הפרשיות שהוא לובש, שירשן מאביו הקדושת יו"ט, לכן שלח לשאל את ר' אהרן פאללאק שידע היטב הפרשיות של רבינו, וענה לו ר' אהרן שנכתבו כשיטת הטורי זהב. וכן ענה רבינו למעשה להשווא. וז"ל, אך זה אוכל לכתוב לו, כי התפילין שלי המה של כ"ק אבא מארי הגה"ק זלה"ה שהיה מניחם כל הימים שאני זוכר, ולאחר פטירתו נפלו לי בירושה ומאז אני מניחם, והסופרים בסיגוט שראו התפילין הכירו הכתב שהיא של ר' שמואל סופר זלה"ה שהיה סופר מצויין בסיגוט ומפורסם בחסידות עצומה בימי זקני הגה"ק מאוה"ג בעל ייטב לב זלה"ה, ובאלו התפילין אני רואה שנכתבו בשיטת הטורי זהב, וא"כ אני רואה שאבותי הקדושים נהגו למעשה כשיטת הט"ז, עכ"ל.

תיכף אחר שיצא ר' אהרן מבית רבינו, חזר וקרא לו רבינו, ושאלו היות בתוך השל ראש הוא משתמש כעת עם הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין, כיון שהפרשיות של הקדושת יו"ט נפסלו. לכן ברצונו לידע כאיזה שיטה נכתבו פרשיות אלו של ר' יוסף עפשטיין. ענה לו ר' אהרן, שנכתבו כשיטת הרמב"ם והשו"ע הרב. אמר לו רבינו א"כ אינו רוצה ללבוש שיטות חלוקות בתוך השל יד והשל ראש, דהיינו שבתוך השל יד יש לו הפרשיות של הקדושת יו"ט שנכתבו כשיטת הט"ז, ובתוך השל ראש יש לו הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין שנכתבו כשי' השו"ע הרב. לכן צוה רבינו להוציא מתוך השל יד הפרשיות של הקדושת יו"ט, ולהניח שם הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין, עד שיכתוב לו ר' אהרן פרשיות חדשות להשל ראש כשיטת הט"ז, וכן עשו.

הפרשיות של הרה"ח ר' אהרן פאללאק ז"ל

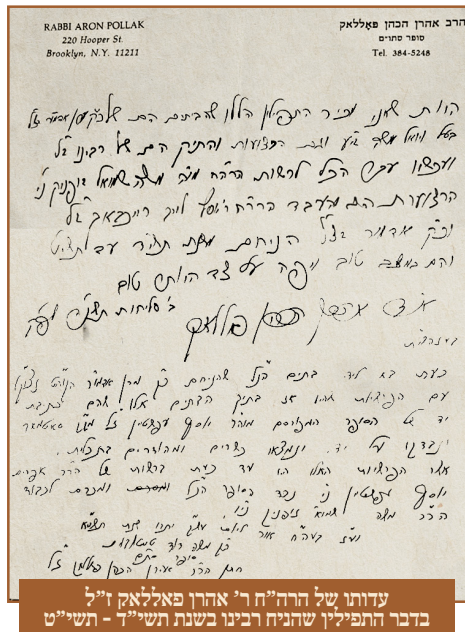
כפי שהעיד ר' אהרן פאללאק בכתב הרצוף פה, הניח רבינו תפילין אלו עם הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין, משנת תשי"ד עד תשי"ט. אז בקיץ שנת תשי"ט, שלא היה לו מלומדת, והיה אפשר לו לכתוב ברציפות כל הד' פרשיות, קם בבוקר והתפלל כותיקין, וכתב ברציפות על הלילה, ובהעלם אחת כתב כל הד' פרשיות להשל ראש, כמובן כשי' הט"ז. כשגמרו והביאם

אולם הפלא שמצאו לאחרונה הוא, שבהתפילין של יד של ר"ת שלבש רבינו, מונחים פרשיות מסופר אחוה, לא מרבי שמואל סופר מסיגעט, וכפי עדות הסופרים נראה כסופר מוקדם מרבי שמואל סופר, והסופר הזה כתב כשיטת הרמב"ם, וזאת אומרת שבהתפילין דר"ת אכן היה לרבינו שני שיטות חלוקות, דהיינו בהשל ראש כשי' הטו"ז ובהשל יד כשי' הרמב"ם. ובאמת יש נידון בהפוסקים אם צריכין להקפיד על כל זה גם בתפילין דר"ת, כיון שאין מונחים כסדרן, רק פרשת והיה אם שמוע הוא קודם שמע, עיין במשנ"ב סי' ל"ב (ביאור הלכה ד"ה בדעת הרמב"ם).

גם רצוף פה תמונות מהפרשיות של רבי יוסף עפשטיין הנכתבים כשי' הטו"ז, דהיינו שאין זה הפרשיות של נכדו ר' אברהם שלום עפשטיין שהניח רבינו, כי הרי הם נכתבו כשי' הרמב"ם והשו"ע הרב, וזאת אומרת שר' יוסף עפשטיין בעצמו כתב פעמים כך ופעמים כך, כמו שהרה"ח ר' אהרן פאללאק ז"ל כתב ג"כ פעמים כך ופעמים כך, כי אין הכרעה ברורה בזה, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד כמו"ש רבינו בתשובתו. ולכן רואין כאן בהתמונה שבסוף שמע ובתחלת והיה אם שמוע יש הפסק קטן פחות מט' אותיות, אשר מביניהם ביחד עולה הפסק של תשעה אותיות, דוק ותשכח.

לציין, שאצל חסידי תולדות אהרן המנהג כהיום לכתוב כשי' הרמב"ם, אף שרבינו השיב לו שהתפילין שלו נכתבו כשי' הטו"ז, כי כן היו כותבין הסופרים בירושלים מיסודו של הרה"ח ר' מנחם דאווידאוויטש ז"ל, וכאמור, גם הגיע תשובת רבינו אליו לאחר שכבר כתב תפילין לבנו, טרם שראה שרבינו נוטה לשי' הטו"ז, אולם למעשה ממילא היה הכרעת רבינו דעביד כמר עביד ודעביד כמר עבד, וכמו שרואין אצל הסופרים המומחים הותיקים שכתבו פעמים כך ופעמים כך.

לרבינו, וסיפר לרבינו שיגע בעצמו לכותבם בהעלם אחת, הנה רבינו מאד שעלה לו גם חומרא זו.

אז הוציאו הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין, והחזירו בתוך של יד הפרשיות של הקדושת יו"ט, ובתוך השל ראש נתנו הפרשיות החדשות של ר' אהרן פאללאק, שכתבם במיוחד למען רבינו, כמובן לשיטת הטורי זהב, כמו הפרשיות של יד. אולם הפרשיות של ר' יוסף עפשטיין נשארו בידי רבינו, ונתנוהו לבתים אחרים שרבינו החזיק בביתו. וכמה פעמים קרא בו קרי"ש בבוקר בביתו לפני התפלה.

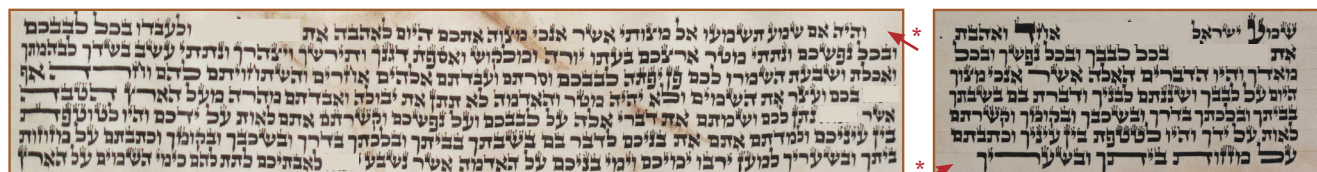
תפילין אלו נאבד מקומם בשעתו, ולאחר פטירת רבינו לא מצא המשב"ק ר' יוסף אשכנזי התפילין האלו. ולאחר שנמצאו התפילין, לפי עדותו של ר' אהרן פאללאק החזירו אז הפרשיות לר' אברהם שלום עפשטיין ז"ל. אח"כ מכרו הבתים והרצועות של תפילין אלו

להרה"ח ר' משה שמואל זופניק הי"ו, שבמשך הזמן קנה גם הפרשיות של ר' אברהם שלום עפשטיין, והחזירם בהבתים של רבינו, והיה המשכן אחד.

רצוף פה תמונות מהפרשיות, של התפילין של ראש דרבינו תם של רבינו, שנכתבו ע"י רבי שמואל סופר מסיגעט ז"ל להקדושת יו"ט, שנכתבו כפי שכתב רבינו בתשובתו כשי' הטו"ז. וכן רואין כאן בהדיא בהתמונה המתפרסת כאן לראשונה, דהיינו שבהפרשה שקודם והיה עם שמוע, ביחד עם פתיחת והיה אם שמוע, שבצירוף יחד יש בהם הפסק של ט' אותיות. אולם צריכין לשים לב, שבהיות והוא תפילין דרבינו תם, אין הסדר קדש והיה כי יביאך לשם והיה אם שמוע, רק היות באמצע, קדש והיה כי יביאך והיה אם שמוע שמוע, ולכן הצירוף של שני ההפסקים הם בסוף והיה כי יביאך ובתחלת והיה אם שמוע, ובסוף שמע אין שום הפסק כי הוא סוף הפרשה האחרונה ואין צריכין עוד לא לפתיחה ולא לסתימה, דוק ותשכח.

פרשיות התפילין של ראש דר"ת של רבינו, כת"י של רבי שמואל סופר מסיגעט - לפי שיטת הטו"ז

פרשיות תפילין של יד דרש"י כת"י של רבי יוסף עפשטיין מסאטמאר - לפי שיטת הטו"ז

* ריוח פחות מט' אותיות כשי' הטו"ז
** ריוח כשיעור ט' אותיות שהוא פתיחה לבו"ע

הסכמת הרה"ק מרוזין זי"ע על ספר באר הגולה להמהר"ל

חיבר הספר טוב יגאל בשנת תרפ"ו נגד הציונים והציונית (טרם ששינה את טעמו בימי המלחמה והדפוס ספר בעד הציונית), ושם בדף ב' ע"ב בהערה על על הסכמת הגה"צ מגאלאנטא זצ"ל הי"ד, כותב בזה הלשון: הגיד לי ידיד נפשי הרב הה"ג ותיק וחסיד כמו"ה ברוך לעבל נ"י מירושלים תובב"א כעת תופס ישיבה בפרעסבורג יצ"ו, שבעוד היותו בירושלים ראה הסכמה אחת מרבינו עיר וקדיש איש אלקים מרן ר' ישראל מרוזין זצלה"ה זי"ע ועכ"י על ספר באר הגולה למרן מהר"ל מפראג ז"ל, ובהסכמתו הנ"ל כתב כדברים האלה:

כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ולכאורה הוא פלא למה יצטרך לך עתה נפלאות כבעת צאת מארץ מצרים, והנפלאות היו אז מה שהוציא הקב"ה את ישראל מעמקי הקליפות, כידוע שהיו נשקעים במ"ט שערי טומאה והקב"ה הוציאם ביד חזקה, וכל זה היה אז בגלות מצרים שלא היה להם תורה נשקעו וירדו כל כך בעמקי הקליפות ר"ל, אבל כעת שיש לנו תורת אמת שהיא חומה נשגבה לנו גם בגלות החל הזה, איך אפשר לירד כל כך שיצטרך לנפלאות גדולות כל כך כבעת צאת מארץ מצרים.

אבל הענין הוא כך, דידוע דיש נו"ן שערי קדושה ולעומת זה יש נו"ן שערי טומאה ר"ל, ושער הנו"ן שבטומאה הוא מינות ואפיקורסית שעליה נאמר כל באיה לא ישובו, וישראל במצרים אם שירדו ונשקעו במ"ט שע"ט, אבל לשער הנו"ן שהוא כפירה ומינות ואפיקורסות לא הגיעו וכו', אבל כמעט קט נפלו ברשת המינות שהוא שער הנו"ן ואז לא ה' תקומה לשונאיהון של ישראל כאמור כל באיה לא ישובו, ועל כן מיהר עליהן הקב"ה את הקץ, וזהו הנפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו במצרים שהצילן משער הנו"ן הנ"ל,

ובגלות האחרון בעקבתא דמשיחא יהי נפתח שער הנו"ן שבטומאה שהיא מינות ואפיקורסית ר"ל, ושירי מעלה מן השמים ישליכו מינות ואפיקורסית עלי ארץ ויתפשט לאורכה ולרוחבה, וכל מדרך כף רגל יהי מלא מינות ואפיקורסית וכפירה ופריקת עול תורה ומלכות שמים ר"ל, עד שיצטרך לנפש ישראל כשר התאמצות גדולה ויתירה להתחזק באמונה שלא יפול ברשתם, על כן הבטיחנו הבורא כ"ע ע"י נביאו שכל מי שירצה להחזיק באמונה המורשה לנו מאבותינו יתחזק, ומן השמים יסייעוהו אחר התאמצותו שיתאמץ בכל כחו

בדברות קודש בס"ג וארא תשי"ז, הזכיר רבינו הסכמת הרה"ק קדוש ישראל מרוזין זי"ע על ספר באר הגולה של המהר"ל, וזה לשון קדשו: "אזוי ווי היינט, מיט דעם פארשטייט מען די דיבורים וואס דער הייליגער ריזשינער (זלה"ה) שרייבט (בהסכמתו לספר באר הגולה) "אין דעם לעצטן דור פאר ביאת המשיח, דער יוד וואס וועט ניצול ווערן פון מינות וועט זיין א נס אזוי ווי יציאת מצרים", אזוי זאגט ער בלשון הקדוש, ס'וועט זיין אזוי פארשפרייט דעם מינות אויף דער וועלט. מ'האט זיך נישט געקענט אויסמאהלן פריער וואס מ'זעהט, היינט זעהט מען עס בחוש, אז מ'זאל ניצול ווערן פון מחשבת מינות, מ'זעהט מ'איז כרוך, אז מ'ווערט ניצול פון דעם דאס איז טאקע ממש א נס ווי יציאת מצרים" עכ"ל.

וכן נדפס גם בספר דברי יואל (וארא עמ' קסב), ושם הוא מעתיק נוסח ההסכמה של הרה"ק מרוזין: "וכן הוא בדורינו האחרון שכדי להנצל מדעות כוזבות צריך להיות נסים ממש, וכמו שכתב הרה"ק מרוזין זי"ע בהסכמתו לספר באר הגולה בזה"ל: ובגלות האחרון בעיקבתא דמשיחא יהי נפתח שער הנו"ן שבטומאה שהיא מינות ואפיקורסות רח"ל וכו', ע"כ הבטיחנו הבורא ית"ש ע"י נביאו, שכל מי שירצה להחזיק באמונה המורשה לאבותינו יתחזק, ומן השמים יסייעוהו אחר התאמצותו שיתאמץ בכל כוחו להציל עצמו מפח יקשם, ויראה לנו נפלאות להצילנו מידם כמו הנפלאות שעשה לנו במצרים וכו' עכלה"ק.

והנה כבר נלאו כל חכמי לב למצוא הסכמה זו של הרה"ק מרוזין על הספר באר הגולה להמהר"ל, וכהיום אינו בנמצא בשום אחד מהדפוסים אשר בידינו. וסיפר הרה"ח ר' נפתלי לעבאוויטש ז"ל כותב התורות, שאז

בשעת מעשה, לאחר שבת פרי' וארא תשי"ז, שאל את רבינו ז"ל היכן נדפסו דברי הרה"ק מרוזין כדי שיוכל להעתיקם כלשונם, אמר לו רבינו ז"ל שבשבוע שעבר נכנס אצלו הרב שמחה קליין ז"ל מחבר הקונטרס והאמת עד לעצמו, ובידו ספר טוב יגאל והראה לו שהוא מביא את ההסכמה הזאת, ואמר רבינו ז"ל לה"ר נפתלי ז"ל שיעתיקו את הלשון מן הספר טוב יגאל (קובץ גינת ורדים ט' ניסן תש"ע).

הנה הספר טוב יגאל, חיברו הה"ג ר' ישכר שלמה טייכטאל ז"ל אבד"ק פישטיאן, שהיה תלמיד המנחת אלעזר ממנוקאטש, ומתחלה

שער ספר באר הגולה דפוס ראשון

הספר חבת ירושלים

זה לשון רבינו בספר על הגאולה ועל התמורה (סימן קג): וכתב בספר חבת ירושלים (נדפס בירושלים תר"ד) וז"ל, ודע, כי אמרו שהאריז"ל לא היה בירושלים, רק עמד חוץ לירושלים ודיבר ברוח קדשו כל הפרטים שבתוך ירושלים, ואמה, פה מקום זכריה הנביא וכו', וכן כל הפרטים, ואל העיר עצמה לא בא ע"כ, וזה דבר ידוע ומפורסם. ובאלה מסעי (פ"ד) למהר"ם חגיז זלה"ה כתב וז"ל, והאלקי האריז"ל אשר רוח ה' דיבר בו, קיים ואישר כל אותו תחום ארץ ישראל בערי הקודש בסימניהם ומצריהם, וכל הקברים המצויינים שם סביב סביב לכל תחום ארץ ישראל, וסמך ידו על כותל מערבי ועיר ציון דשם קברי מלכות בית דוד עכ"ל, וחושב שם עוד כמה מקומות הקדושים שקיים האריז"ל סביבות ירושלים, ואין בזה סתירה לכל הנ"ל, כי דבר פשוט הוא שאין כוונתו שסמך האריז"ל את ידו בפועל על הכותל כמו שאי אפשר שסמך ידו על עיר ציון, והרי כלל שניהם וכתב עליהם סמך ידו, אלא הכוונה שקיים ואישר חזקת המקומות הקדושים ההם עכ"ל רבינו בעל הגאולה.

מי חיבר ספר זה חבת ירושלים, ומה השייכות של רבינו עם ספר נפלא מיוחדת במינה הלזה?

הספר הנפלא חבת ירושלים יצא לאור בשנת תר"ה, ע"י הרה"צ ר' חיים ב"ר דוב בער הלוי הורוויץ זצ"ל נכד השל"ה, הסופר ונאמן בית הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע בן הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע, שעלה לארה"ק בסוף ימיו, וברוב חיבתו לארץ הקודש והמקומות הקדושים שבתוכה, עשה ליקוט נפלא מספרי הקדמונים שביקרו בארץ וכתבו את כל הקורות אותם ואת סימני ומיצרי העיריות והמקומות הקדושים, והדפיסם בספר חבת ירושלים. וכה הוא כותב בהקדמתו:

ברוך מרחם על הבריות אשר ברוב חסדיו ריחם עלי הצעיר לבית הלוי נפש חיים באאמו"ר הרב המופלג בתו"ש מוה"ר דוב בעריש הלוי

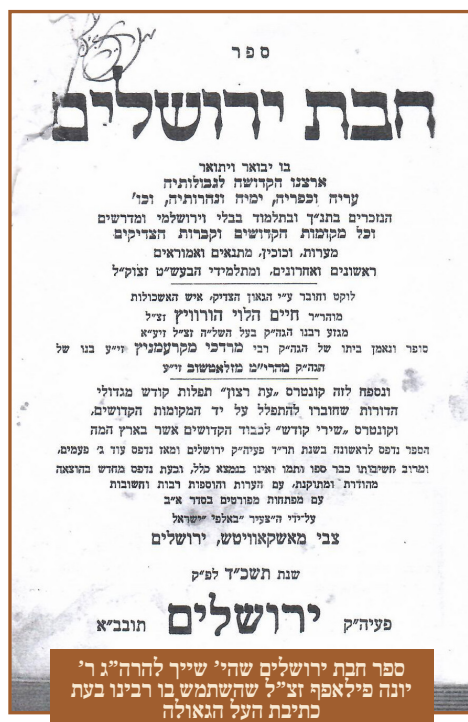
הנה ספר הנפלא הזה קפצו עליה זבינא, ונדפס כמה פעמים, מהידוע לנו מלבד הדפוס ראשון בשנת תר"ה, נדפס עוה"פ בוויילנא תרל"ה, ואח"כ עוה"פ בשנת תרס"ה ע"י הרה"ח ר' מרדכי שפילמאן ז"ל מעיר צאנז. וכה כותב עליו הגה"צ ר' אשר מאיר הלבשרטאם זצ"ל אבד"ק באכניע מחשובי נכדי הדברי חיים, "ומצוה רבה לתמוך אותך לקחת כל אחד מאתך את הספר חבת ירושלים" בחבה בכסף מלא, ונהינא שראיתי ג"כ אותו הספר בבית עקד הספרים של כ"ק זקניי הגה"ק רשכבה"ג מצאנז זצ"ל."

אח"כ נדפס עוה"פ ע"י הרה"ח ר' חיים תאומים פרענקל ז"ל שני פעמים, ברומעניא תרצ"ג, ואח"כ בעיר סאטמאר בשנת תרצ"ו, בזמן כהונתו של רבינו שם בעיר. וראה זה פלא מה שכתב המוציא לאור רבי חיים תאומים פרענקל בהקדמתו, שרבינו היה זה שציוה אותו להדפיס ספר זה טרם עלייתו לארה"ק, והוא אשר נתן לו הספר להדפיס לקיים בו מצות שאלו שלום ירושלים, וזה לשונו:

הקדמה קטנה מהמוציא לאור (רומניא תרצ"ג)

היות כי כבר הארכו מארי דארעא קדישתא בהסכמותיהם בשבח המחבר

המשך בעמוד כ"ו

מכ"ו אב עד כ"ו אב

תשפ"ה תשפ"ו

**הספרים
החדשים**
שיצאו לאור
ממשנתו של
רבינו הקדוש
זי"ע,

7 על הנאמרה ועל התמורה

נדפס מחדש במהדורת כ"ס
לקיים בו ובלכתך בדרך ולשמירה ולסגולה,
נדפס מחדש ע"י הוצאות ירושלים

1 דברי יואל מהדורא תנינא ויקרא - שמיני

כרך חדש, השמיני בסדרת דברי יואל מהדורא
תנינא, על הפרשיות ויקרא - שמיני עם הרבה
חדו"ת שלא ראו אור הדפוס עד היום
י"ל ע"י הגה"צ מביסטריץ שליט"א - מהדורת לאנדא

8 חידושי תורה

חידושי תורה מרביה"ק זי"ע שהרבה
מהם עדיין לא נדפסו,
נכתבו ע"י הרה"ח ר' נחמיה ראזענפעלד ז"ל,
י"ל ע"י בניו החשובים

2 כל הסעם דברי יואל מהדורא תנינא

השבעה כרכים מהדורא תנינא, על כל הפרשיות מסדר
במדבר דברים, נדפסו מחדש באופן יפה אף נעים,
י"ל ע"י הגה"צ מביסטריץ שליט"א
- מהדורת לאנדא

9 דברות קודש - תשנ"ז

ג' כרכים הכוללים כל החידו"ת מליל שבת, וס"ג, ומסיבות,
ושיחות קודש, שנאמרו ע"י רביה"ק זי"ע בשנת תשכ"ז,
נסדר ע"י מכון מעתיקי שמועה וי"ל ע"י הרה"ח ר'
משה פריעדמאן הי"ו משב"ק - מהדורת פריעדמאן

3 דברי יואל תהלים

נדפס מחדש עם הרבה הוספות של חידו"ת
והתגמין קדישין על פסוקי תהלים
י"ל ע"י הגה"צ מביסטריץ שליט"א
- מהדורת לאנדא

10 אגדות מהרי"ם

מהדורה חדשה - מסכת ברכות -
כולל: חידושי אגדות על סדר הש"ס מלוקט מספרי
דב"ר רב - נסדר ע"י הרה"ג ר' שמואל בנימין
קלאגסבאלד שליט"א אנטווערפן - מהדורת לאנדא

4 דברי יואל - מסיבות ומאורעות פתיחות

כרך חדש בסדרת דברי יואל, על מסיבות ומאורעות,
כ"א כסלו, ודרשות הפתיחות בנאמרו בישיבה,
י"ל ע"י הגה"צ מביסטריץ שליט"א
- מהדורת לאנדא

11 פתחי יואל

מפתח חדש ונפלא
על כל ספרי דברי יואל על התורה, מועדים,
מהדורא תנינא, מחולק לפי הענינים,
י"ל ע"י הרב יואל לאנדא שליט"א

5 כתבי יואל

כל החידו"ת שנכתבו ע"י רביה"ק זי"ע בעצם כתב
יד קדש, ביניהם כת"י שלא נדפסו עד היום,
י"ל ע"י אוצרות סאטמאר
- מהדורת בערקאוויטש

12 זמירות דברי יואל לשבת וי"ט

ב' כרכים, נדפס מחדש עם הרבה הוספות
ביחד עם הזמירות ומנהגים לחנוכה ופורים,
י"ל ע"י הר"ר אברהם דוד גליק ז"ל ונדפס מחדש ע"י
בנו הר"ר נטע משה גליק הי"ו - מהדורת פריעדמאן

6 ויואל משה המבואר

ספה"ק ויואל משה עם פירוש מבואר ומפורש לבאר כל
חמיר"א, ביחד עם תולדות ופרקים נבחרים בדברי ימי
רביה"ק זי"ע, י"ל ע"י הר"ר יעקב שמעון הירש שליט"א
- מהדורת לאנדא

13 קדושת יואל – זמירות לשבת

ליקוטים ופנינים נבחרים ממבחר תורתו של רביה"ק זי"ע, על סדר זמירות שבת קדוש. י"ל ע"י הר"ר שמואל עקשטיין שליט"א - מהדורת פריעדמאן

14 הדרשה הנוראה פרי בלק בירושלים תשס"ו

מהדורה חדשה מהדרשה הנוראה בירושלים תשס"ו עם סדר השתלשלות הענינים, י"ל ע"י הוצאות אור חיים

15 ישב פנינים

ליקוטים ופנינים נבחרים ממבחר תורתו של רביה"ק זי"ע, מחולק לפי הענינים. י"ל ע"י הר"ר אברהם שלמה בלום שליט"א

16 שפע יואל

הוראות והדרכות מספרי רביה"ק זי"ע בג' עמודי העולם י"ל ע"י הרב יואל לאנדא שליט"א

17 קדושת יואל – על מועדים

ליקוטים ופנינים נבחרים ממבחר תורתו של רביה"ק זי"ע, נדפס מחדש וי"ל ע"י הר"ר שמואל עקשטיין שליט"א, - מהדורת לאנדא

18 רב הליכות

הלכות והליכות במשנת מנהגי רביה"ק זי"ע על חדשי חשון-אדר, י"ל ע"י אוצרות סאטמאר - מהדורת לאנדא

19 בחיבל חמלך

תולדות וסיפורים מעבדי המלך ששימשו בקודש פנימה, י"ל ע"י מכון נחלת רבותינו - מהדורת לאנדא

20 דרך המלך

הארבעה מסעות של מורן רביה"ק זי"ע לארה"ק, י"ל ע"י הר"ר יוסף לייב יאקאב שליט"א - מהדורת לאנדא

21 לאורי

ביאורים והדרכה בעניני השקפתו ושיטתו של רבינו באידיש, י"ל ע"י הרה"ג ר' ישראל בער שטיין שליט"א - מהדורת לאנדא

22 השנה האחרונה – תשל"ט

זכרונות מהשנה האחרונה שנת תשל"ט מרביה"ק זי"ע עלי אדמות, י"ל ע"י הר"ר וואלף דייטש הי"ו

23 זמר צדיק לברכה גי"י

ליקוטי סיפורים וענינים מרביה"ק זי"ע, י"ל ע"י הר"ר אברהם דוד גליק ז"ל, נדפס מחדש ע"י בנו הר"ר נטע משה גליק הי"ו מהדורת לאנדא

24 באילנא דחיי זי"י

פרקי זכרונות מבני חבורתא קדישתא של רביה"ק זי"ע, נסדרו מחדש באופן יפה אף נעים, י"ל ע"י מכון נחלת רבותינו - מהדורת לאנדא

25 עלי שיח

זכרונות וסיפורים מהמשמש בקודש פנימה הרה"ח ר' חיים יחזקאל שטיין שליט"א, י"ל ע"י נכדו הרב יואל לאנדא שליט"א

26 מילי דמיטב

ג' כרכים ליקוטי פתגמין נבחרים, מסודר לפי הענינים, מלוקט מספרי דבי רב, י"ל ע"י הרב יואל לאנדא שליט"א

27 תורות ועובדות מבית רבותינו

תורות ועובדות מבית רבותינו עצי התמרים מסודר לפי פרשיות השנה, י"ל ע"י הרה"ג ר' יואל ווייס שליט"א מהדורת לאנדא

28 שנת תשל"ט

תיאור השנה אחרונה של רביה"ק עלי אדמות שנת תשל"ט מיום ליום מזכרונות המשמשים וחסידים ואנשי מעשה י"ל ע"י הוצאות מושיען של ישראל

"צופה נתתיך לבית ישראל" 'בצפייתנו ציפינו' שלא ימנע מכם פרי בטן

הבטחת מרן הדברי חיים זי"ע

ידוע לכל לשון מכתב הדברי חיים להקדושת יום טוב בעת אשר לא היה לו זש"ק "ולא יתיאש עצמו וזוגתו תחי' כי בצפייתנו ציפינו שלא ימנע מכם פרי בטן". ובברכה כפולה זו, בצפייתנו ציפינו, נולדו לו אח"כ שני בניו העצי חיים ורביה"ק זי"ע.

רבינו הקדוש זי"ע ראה במכתב זה מקור ביאתו לעולם, והוא נפלאות בעינינו לתאר תגובתו של רבינו, בעת שראה המכתב בפעם הראשונה פה בארה"ב, אצל מרן הברך משה זצ"ל שירשו מאביו העצי חיים שירשו מהקדושת יו"ט. ולחיבת הקודש נעתק אות באות העתק מהטעיף, משיחה של הגה"צ מפאיע זצ"ל, שהיה נוכח בעת שרבינו ראה בפעם הראשונה המכתב של הדברי חיים:

"דער בריוו, עס שטייט געדרוקט אין די הקדמה [לשו"ת דברי יואל] אויך, וואס דער דברי חיים שרייבט פארן קדושת יום טוב, בצפייתנו ציפינו, די רבי האט דער בריוו נישט געזען, זעט אויס דער קדושת יום טוב האט געהאט די בריוו באהאלטן, ער האט עס נישט געוויזן פאר די קינדער, עס איז געבליבן אין סיגוט, ער [מרן הברך משה] האט עס ארויסגעברענגט, ער האט עס געטראפן אין סיגוט.

ווער עס האט געזען דעם רבי'ן ליינען דעם בריוו, דעם מדייק זיין, נישט נאר אויף יעדן אות, אויף יעדע נקודה קטנה, פחדים, (איר זענט דעמאלטס דארט געווען?), יא, האט די רבי געדרוקט וואס איז די בצפייתנו ציפינו, ער האט נישט געקענט שרייבן כי אחכה, כי אקוה, אצפה, עס איז דא פארשידענע אויסדרוקן, האט די רבי געזאגט 'דאס איז טייטשט איך זע עס שיינפערליך',

שיינפערליך איז טייטשט באספקלריא המאירה, די גמרא זאגט מה בין נבואת משה לשאר נביאים, שאר נביאים באספקלריא שאינה מאירה, ומשה ניבא מתוך אספקלריא המאירה, שיינפערליך. עס איז א פארציטיש ווארט, אינדערהיים האט מען געזאגט כי ראית אלקים פנים אל פנים האט מען געטייטשט שיינפערליך, אזוי האט מען געטייטשט ביי מיה, איך ווייס נישט וויאזוי מען טייטשט היינט.

האט די רבי דערציילט דעמאלטס די מעשה מיט די נאמען חיים הערש, ער [מרן הברך משה] איז אויך דארט געזעצן, ער האט עס נאך קיינמאל

נישט געהערט, און איך האב עס קיינמאל נישט געהערט. די קדושת יום טוב מיט די רעביצין זענען געווען אין סיגוט ווען די רעביצין האט געווארט דעם עצי חיים, דעם ערשטן קינד. פלוצלונג ביינאכט זי האט זיך געלייגט, דעם אנדערן טאג האט זי אים געהאט, אבער ביינאכט זי האט זיך אראפגעלייגט האט זי נישט געשפירט קיין חבלי לידה, זי האט געקענט דעם דברי חיים, זעט זי דעם דברי חיים, זי האט זיך געפערליך דערשלאקן, און ער האט געזעהן אז זי דערשרעקט זיך, האט ער זיך אנגערופן שרעק זיך נישט, איך בין דיר געקומען זאגן אז איך בין נישט געבליבן קיין ליגנער.

איז זי אריינגעלאפן דערציילן פארן קדושת יום טוב, די קדושת יום טוב האט זיך אויך זייער דערשלאקן, איז דער קדושת יום טוב אריין דערציילן פארן ייטב לב, האט די ייטב לב געשמיכעלט, אזוי ער האט זיך אליין מטריח געווען, איך האב אינזין געהאט זאלסט געבן א נאמען הערש נאכן חכם צבי, אז ער האט זיך אליין מטריח געווען געבן א נאמען נאך אים קודם, חיים הערש, דאס איז די נאמען חיים הערש".

הזיווג ראשון של הקדושת יו"ט נכדת הגה"ק מראפשיץ זי"ע

כידוע לכל היה הקדושת יו"ט בזיווג ראשון חתן הרה"ק ר' מנשה מראפשיץ בן הרה"ק ר' אשר ישעי' מראפשיץ זי"ע, והיות ולא נולדו לו ממנה זש"ק, רצה לפטור בגט, ולא רצתה. והקדושת יו"ט התחיל להתעסק לקבל היתר מאה רבנים, והזכיר עצמו כסדר אצל הדברי חיים לישועה. ובספר דולה ומשקה (ח"ב פרק עצי התמרים עמ' שי) מספר הגה"צ מפאיע זצ"ל, מה ששמע באוישוויץ מאחד מתלמידי הגה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע, שבשנתו האחרונה של הדברי חיים שנת תרל"ו, נסע הקדושת יו"ט על הימים הנוראים לצאנו. קודם ר"ה כשנכנס לקבל שלום והזכיר בקשתו להוושע בגט פטורין מאשתו, שכבר נתן לו הדברי חיים הסכמתו על זה, אבל אז צעק עליו שיחזור לביתו לדור עם זיווגו הראשונה ולא ידבר עוד מענין הגט.

הקדושת יו"ט נתמלא תימה כי הדברי חיים כבר הסכים על ידו ליתן גט, ולא ידע מה קרה

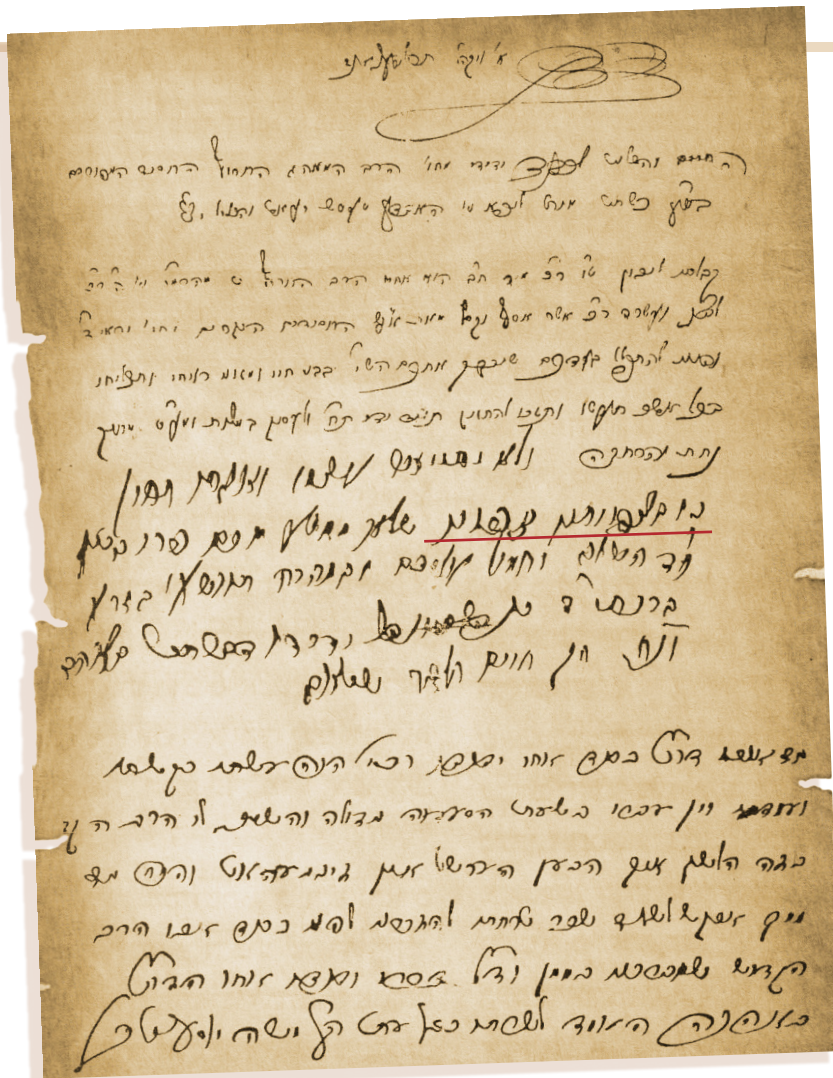
פתאום. ושאל את גיסו הרה"ק מגארליץ זצ"ל, ענה לו הרב מגארליץ שימתין עד לאחר הימים טובים, ובינתיים לא יזכיר עוה"פ לאביו אף מלה אחת בענין הגט עד לאחר הימים טובים, כי לדעתו הסיבה שאביו מתנגד כעת להגט, הוא בשביל שרבו הזרע קודש מראפשיץ מתגלה אליו בהקיץ בכל שנה שבת קודם סליחות ללמוד עמו כוונות התפילות, ולכן מפחד אם יעזור לו כעת ליתן גט לאשתו שהוא נכדת הרה"ק מראפשיץ, אולי יהי' להזרע קודש הקפדה עליו, ולא יתגלה עוד אליו.

וכך הוה, לאחר הימים טובים, כשהקדושת יו"ט נכנס עוה"פ להדברי חיים, דיבר עמו אודות הגט, וקיבל הסכמתו ע"ז.

הוי זהיר בנחלתו

ולאחר ככלות הכל, מצד אחד ידוע העובדה מה שאמר רבינו למרן הברך משה, כשרצה לסמוך על דברי השו"ת שאילת שלום שמתיר לשוחט לשחוט לאחר שהגיע לגיל השבעים, ולא רצה רבינו לסמוך עליו באמרו "אלס אים ווילסטו זיך באציען? אלס אים אויס וואלטן מיר ביידע נישט געווען אויף דעם עולם", כיון שהוא היה נגד ההיתר מאה רבנים שקיבל הקדושת יו"ט (כמבואר בתשובתו ח"ב אהע"ז סי' ס"ז). מ"מ מצד שני ידוע שרביה"ק זי"ע היה תולה בעצמו הצער גידול בנים שהיה לו, שנפטרו כל בנותיו בחייו, על הקפדת הרה"ק מראפשיץ זי"ע או יוצ"ח, לאחר הגט שנתן אביו הקדושת יו"ט להזיווג נכדת הזרע קודש מראפשיץ. וכך אמר פעם למרן הברך משה זצ"ל כששוחחו ביניהם אודות הצער גידול בנים שהיה לאביו העצי חיים ולרבינו, הפליט רבינו מפיו שתולה הדבר בהקפדת נכדת הרה"ק מראפשיץ, זיווגו הראשונה של הקדושת יו"ט.

ובספר דמות אריה, שי"ל ע"י בני הרה"ג ר' לייבוש גאטעסמאן ז"ל מנייטרא מאונט קיסקא, תלמיד חביב להגה"צ ר' מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל מסופר (ח"ז עמ' שפ"ב), בזה"ל: "צווישן אנדערן האט רבי מיכאל בער אמאל דערציילט פאר'ן טאטן, אז דער סאטמארער רבי זי"ע האט אים פארטרויעט אן ענין, וואס ער איז תולה אז צוליב דעם האבן זיינע קינדער זיך נישט געהאלטן בחייו ל"ע. דער טאטע ז"ל האט קיינמאל נישט געוואלט

רבינו מזכיר חותן המלך של אביו בזיווג ראשון

לסיום הענין כדאי להזכיר, שרבינו לא דיבר אף פעם אחת ברבים מענין זה, ואף לא הזכיר חותן המלך של אביו הקדושת יו"ט הרה"ק ר' מנשה מראפשיץ זי"ע, רק פעם אחת כטוב לב המלך ביין, ביום הפורים שנת תשי"ח אמר בזה"ל:

"דער טאטע זכורנו לברכה האט דאך גענומען א ראפשיצער אייניקל, ביי ר' מנשה'ן (בהה"ק ר' אשר'ל זלה"ה) איז ער דאך געווען אן איידעם (בזו"ר), ער פלעגט עס נאכצוזאגן וואס דער ראפשיצער רב האט געזאגט אז צוויי מאהל אין יאהר איז ער שיכוה פורים ביי דער מגילה און שמיני עצרת ביי קדושה (כתר). ער פלעגט אלץ זאגן ער האט נישט געוויסט דערין קיין פשט. נאר ס'קאן זיין וואס פארשטיי מיר אונז דען, זיי האבן דאך גערעדט כדרך הצדיקים הויכע זאכן".

גם נכון לציינן, שכידוע קירב רבינו מאד את הרה"צ ר' שלום אייכענשטיין זצ"ל מזידיטשוב-פראנקניק בקירבא מיוחדת, והיו אומרים שרבינו עשה כן, מפני היותו נכד הרה"ק ר' מנשה מראפשיץ זצ"ל חותן המלך בזיווגו, ועשה כן לפייס דעתו.

מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל, ידיד נפשו של רבינו, לא ירהיב עוז לשאול שאלה טפשית כזה בעת שמתו מוטל לפני רבינו, ויושב שבעה על בתו האחרונה, הכי כאן הבן שואל מה יהי' עם מכתב הדברי חיים? אתמהא? והכי אינו יודע בעצמו שיש להקדושת יו"ט הרבה נכדים אחרים, ומה הענין לתבוע את רבינו למה לא נתקיים המכתב גם אצל יוצ"ח?

ועוד גם זאת, שידוע לכל שבאותה שנה שנת תשי"ד בר"ה קודם תקיעת שופר הזכיר רבינו את עצמו, והזכיר שבשנת תשי"ג היה שנת פקידת עקרות, ושיתפללו גם עליו שיושע בוש"ק, א"כ מה השאלה, הרי תקותו עדיין היתה שיומשך עוד השלשלת הזהב גם להלאה (עיי' בספר דולה ומשקה ח"ב עמ' נ"ח).

עכ"פ אין אנו יודעין מה בדויק היתה השיחה בין רבינו עם רבי מיכאל בער זצ"ל, שבדרך אגב, לא נזכר שם כלל שהיה בימי השבעה, וכן מסתבר שהרי היתה שיחה פרטית בין רבינו ורבי מיכאל בער. אבל לאחר קריאת דברי הספר 'דמות אריה' הנ"ל, אבדה חזקתה של הנוסח הנ"ל, שבאיזה אופן שתהי' אין לו ביאור.

דערציילן דעם ענין, ער האט געהאט א פחד מגלה צו זיין עומק שיח פון שרפי קודש, וכבוד עובדי אלקים הסתר דבר. דער טאטע איז געווען א העכסט קראנטער מקור איבער די ענינים וואס ער האט נאכגעזאגט פון רבי מיכאל בער. דער טאטע האט נאכדערציילט יעדע עובדא והנהגה כמו שהוא, אן קיין הוספות אדער מגרעות".

להעמיד הדברים על דיוקן

ומענין לענין באותה ענין, להעמיד הדברים על דיוקן, נעתיק מה שכתוב שם בספר דמות אריה אחר כך, ככתבו וכלשונו:

"ווען ער האט געארבעט אין דיאמאנטן דיסטריקט אויף 47 סטריט האט דער טאטע אמאל ארויסגערעדט פאר איינעם וואס ער האט געהערט פון רבי מיכאל בער איבער די ענין וואס די סאטמארער רבי זי"ע האט אים פארטרויעט, עס איז בסך הכל געווען א קורץ ווארט. שפעטער ביים התמנות פונעם הגה"ק הבעל ברך משה זצ"ל אלס סאטמארער רב האט דער איד וואס האט דאס געהערט פון טאטן איבערדערציילט, און צוגעלייגט צו די מעשה וכו', ווען דער טאטע האט דאס געהערט האט ער נישט געהאט קיין נחת רוח דערפון און געזאגט "אמת איז אמת", רבי מיכאל בער האט מיר געזאגט אזוי, אבער דאס און דאס האט ער מיר נישט געזאגט".

שפעטער האבן עטליכע אינגעלייט געזוכט צו האבן א שמועס מיט'ן טאטן, וועלענדיג הערן ממקור ראשון די מעשה פון רבי מיכאל בער, דער טאטע האט זיי קיינמאל נישט געוואלט אויפנעמען, זאגענדיג "איך ווייס וואס איר ווילט, אבער וואס איר ווילט הערן, האב איך נישט געהערט פון רבי מיכאל בער".

כלפי מה הדברים אמורים, שלאחרונה נתפרסמה עובדא, שכאילו הרה"ג ר' לייבוש גאטעסמאן ז"ל הנ"ל סיפר בשם רבי מיכאל בער, ששאל את רבינו בימי השבעה על בתו הרבנית חיה רויזא ע"ה, מה יהי' עם הבטחת הדברי חיים שכתב להקדושת יו"ט 'בצפיייתנו ציפינו שלא ימנע מכם פרי בטן', וענה רבינו 'איך בין בטוח תפלה עושה מחצה, פון מיין ברודער איז דא קינדער, פונעם סיגעטער רב וועט בלייבן דורות עד ביאת הגואל, די ברכה פונעם דברי חיים וועט האבן א קיום'. (כן הובא בספר ומשה היה רועה ח"ד עמ' תמ"ג, ומשם לספר בצילא קדישא עמ' שיח, ומשם למערכת סאטמאר ב' בהעלותך פ"ו). ועוד הרחיק מעתיק אחד ללכת, בכותבו שנוסח שאלת רבי מיכאל בער היתה, 'וואזוי איז דאס אז דער צאנזער רב'ס ברכה איז ליידער נישט נמשך געווארן ביים רבי'ן?".

וכל בר בי רב דחד יומא, מבין ששאלה ותשובה כזה לא היה מעולם, כי החכימא דיהודאי הגה"צ ר'

"יצב גבולות עמים למספר בני ישראל"

כ"ו אב שנת ת"ש לפ"ק

כשנכנסו כולם לרבינו עם הקוויטל, ואמרו כולם לרבינו את דעתם, נתנמנם רבינו, ואח"כ צוה לעשות כפקדות אמו, להחזירו לרומעניע. ר' מענדל, בהיותו תלמיד חביב אצל רבינו, הרהיב עוז בנפשו, ושאל את רבינו מה יעשה בחור צעיר ברומעניע בלי ישיבה.

ענה לו רבינו לאחר ישוב הדעת: "ווייסט וואס איך וועל דיר זאגן, ווען נישט וואס איך וויל נישט איבערלאזן די קהלה וואלט איך אויך געפארן קיין רומעניע". הדברים האלו היו לפלא, כי מתחלה היה נראה שאלו שעברו למדינת אונגארן זכו לגורל טוב יותר ממדינת רומעניע שגרמו אז צרות להיהודים יותר מההונגריים.

אולם לא ארכו הימים, וכולם ראו שרוח הקודש הופיע בבית מדרשו, כי אח"כ כאשר מדינת אונגארן צייתו לפקודת מורי דרכם ממדינת דייטשלאנד, והובילו כל היהודים להגעטאס ולאשוויץ, במדינת רומעניע לא עשו כן, אף שגם שם סבלו הרבה צרות יגון ואנחה, ועבדו עבודת הפרך, מ"מ בכל לילה שבו לביתם, ולא נשלחו לגעטאס ולאשוויץ ה"י, או אז ראו בחוש מה שאמר רבינו תיכף, יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, כי מיצר הגבולות החדשות, נתהפך לחוט המבדיל בין חיים למות לרבות אלפי יהודים. יצב גבולות עמים, למספר בני ישראל.

ואז אצל שלש סעודות השמיע רבינו דברי תורה בענין זה, ופירש הפסוק יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. דיש לרמז כלפי מה שאנו רואים, דלפעמים משתנים הגבולות בין העמים באופן בלתי מובן, ואין מבינים כלל למה נשתנו בדרך זה ולא בדרך אחר הקרוב יותר אל השכל, ואין יודעים על מה עשה ה' ככה.

אך התיירוץ על זה הוא, כי הכל נעשה בהשגחתו יתברך בשביל גורלם של ישראל, הן לטב והן לביש. וזה שרמזו הכתוב, יצב גבולות עמים, ולמה, למספר בני ישראל, בשביל גורלם של ישראל.

הציבור לא ירדו אז לסוף דעתו של רבינו, ולא הבינו עומק כוונתו, עד שראו אחר כך כי באלו הגבולות שעשו אז הגרמנים, שם היה הגבול בין החיים והמות, כי רובם מאלו שהיו בחלקו של אונגארן עלו אחר כך על מוקדה על קידוש שמו יתברך.

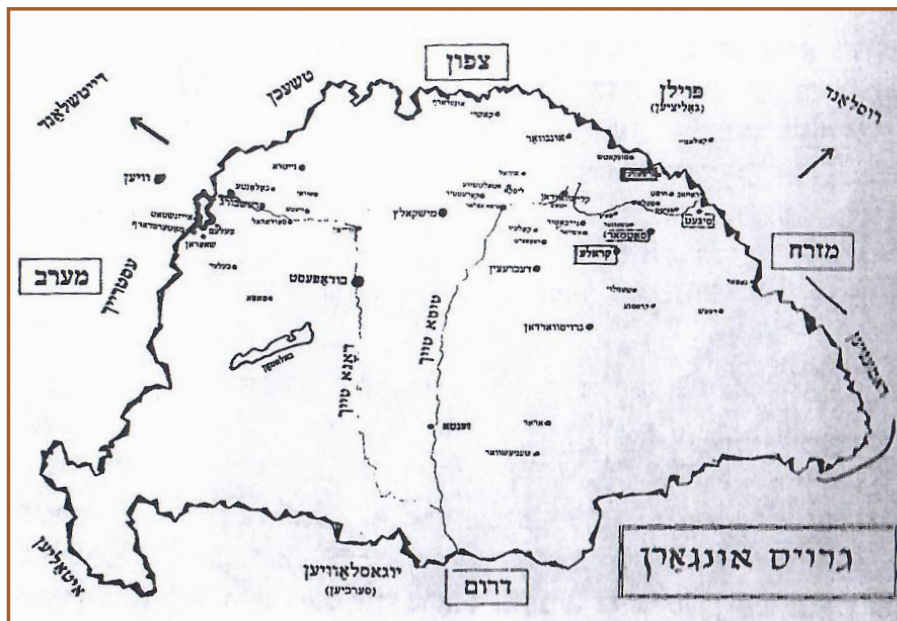
וסיפר הנ"ל, שאמו האלמנה באתה לחסות בצל רבינו על הימים הנוראים, ורצתה להחזיר אותו יחד עמה לרומעניע, כי לא רצתה שבימים טרופים אלו יימצא בנה בחור צעיר במדינה אחרת. אחי הגדול ממנו, הרה"ג ר' מענדל פריעדמאן ז"ל, שגם הוא למד בסאטמאר אצל רבינו, טען עמה שברומעניע אין ישיבה ללמוד, ומה יעשה בחור צעיר בלי ישיבה, והחליטו לשאול את רבינו כדת מה לעשות.

בסוף הקיץ שנת ת"ש התכונן מדינת אונגארן למלחמה עם שכניה מדינת רומעניע, כדי להחזיר מהם את חבל מדינת טראנסילוואניע, שלקחה מדינת רומעניע לאחר מלחמת העולם הראשונה, כ"ב שנים לפני זה. היטלער ימ"ש חשש שמלחמה כזו יביא את רוסלאנד להתערב במלחמה, וליטול כל מדינת רומעניע לעצמה. כדי למנוע זאת, שלח היטלער ימ"ש שר החוץ שלו לאסיפה עם שרי החוץ של מדינות אונגארן ורומעניע, שהתקיימה בעיר וויען.

ביום עש"ק פר' ראה כ"ו אב ת"ש, הסתיים האסיפה בהחלטה, שעל מדינת רומעניע להחזיר את חצי מדינת טראנסילוואניע לאונגארן. שר החוץ של מדינת דייטשלאנד כפה את שרי החוץ של שתי המדינות לחתום עליו מבלי שיקראו אפילו מה שכתוב בתוכה.

בהחלטה זו נפל כל צפון טראנסילוואניע למדינת אונגארן, והעיר סאטמאר עברה מיד רומעניע לאונגארן. ביחד עם סאטמאר עברו העיירות הגדולות, סיגעט, קראלי, דעעש, גרויסווארדיין, וקלויזענבורג, והישיבות הגדולות בעיירות טאשנאד, סעקעלהיד, ווישעווע, למדינת אונגארן. חבל ארץ הכולל בתוכה 150,000 יהודים.

במושכל ראשון היו היהודים שמחים בגורלם, בסברם שתחת ההונגריים יהי מצבם טוב יותר. אולם רבינו הקדוש ז"ע, רוח הקודש הופיע בבית מדרשו, ותיכף השמיע דעתו שבצרה גדולה אנחנו בספר מאפילה לאור גדול מספר בשם אביו הרה"ח ר' משה פריעדמאן ז"ל, שהיה אז בחור צעיר שלמד אצל רבינו בעיר סאטמאר, והיה נוכח אז בשבת פר' ראה בצל רבינו. בעש"ק כ"ו אב, הגיע הבשורה של החלפת הגבולות מרומעניע לאונגארן, והיה לפלא לעיני בשר אופן קביעת הגבולות. כי בעת מלחמת העולם הראשונה כשנפלו האונגארן במלחמה בתחלת שנת תרע"ו, לקחו כמה מדינות חלק ממדינת אונגארן משום קנס, חלק לקחה רומניע, וחלק סלאוואקיי, וחלק יוגאסלאוויע, ואחר כך כשעלה הצורך היהודים ימ"ש לישב על כסא גרמניא, נתן במתנה בחזרה את חלק הנזכר למדינת אונגארן, כדי שהם ישתדלו לבצע מחשבתם הרעה אשר חשבו לאבד את כל היהודים, ולמשול על כל העולם כולו. ובזמנם היתה פליאה נשגבה שאין לה שחר, למה נתנו בחזרה רק חלק ההוא ולא כל החלקים שלקחו מהם, ובפרט גדלה הפליאה כי בחלק ההוא דייקא ישבו הרבה יהודים, שבתוך חלק זה היה העיר סאטמאר, קראלי, קלויזנבורג, מיהאיפאלווא.

בוכ"ע האט געהייסן מתבונן זיין, על פי רוב ליינט מען דאך דיא פרשה אין שבת שמברכים אלול ווען ס'קומען די ימי התשובה, ס'קומט דער חודש אלול, ס'קומט דער חודש אלול, מ'האט שוין געבענטשט ראש חודש אלול, דארף מען זיך דערמאנען בעוד מועד, מ'האט געגעבן דעם חודש פאר די הייליגע טעג אז מ'זאל מתבונן זיין, מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל צוקומען כאטש צו א תנועה פון תשובה, מ'זאל עפעס טוהן תשובה פארן בוכ"ע, אולי וועט מען נאך האבן מ'וועט מיט דעם קאנען זוכה זיין צו תשובה שלימה. ס'קומט די הייליגע טעג מ'ברויך געהאלפן צו ווערן בכלל ובפרט ברוחניות ובגשמיות, דער גאנצער מצב העולם בכלל און דעם כלליות ישראל בפרט דארפן גרויס רחמי שמים, דער בוכ"ע זאל העלפן ס'זאל ארויסקומען פון יודען א כבוד שמים, יודען זאלן קאנען דינען דעם באשעפער בנחת ובשמחה, מ'זאל ניצול ווערן מכל צרה וצוקה. דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאלמיר האבן א הכנה אין דיא טעג, אין די געציילטע טעג, ס'איז שוין דער חודש אלול געציילטע טעג פאר די ימים הקדושים, מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל קענען אריינגיין אין די הייליגע טעג מיט מצות ומעשים טובים און מיט תשובה, מיט תשובה און תפלה, מ'זאל קאנען אריינגיין און מ'זאל זיך אמת'דיג אנגרייטן, מ'זאלמיר האבן א שטיקל פנימיות הלב, מ'זאל זיך קאנען אויסבעטן אין די הייליגע טעג.

על הכל אויף אלעמען איז דא א דין ומשפט, מלך במשפט יעמיד ארץ, ווייסט מען דאס אז דאס זענען די גרויסע פחדים, איבערהויפט אין די לעצטע זמנים אין עיקבא דמשיחא. דער גאנצער מצב העולם איז תלוי, איז תלוי ועומד, פאר דער רעכטער ישועה פאר דעם ריכטיגן זמן וואס מ'האפט, יעדער יוד איז עומד ומצפה, עומד ומצפה יודען זאלן געהאלפן ווערן, בכללות כל העולם, אלעס איז עומד ומצפה אויף די עבודה פון יודישע קינדער, אויף די עבודה פון יודישע קינדער מצות ומעשים טובים פון יודישע קינדער און תשובה שלימה פון יודען וואס דאס איז בוקע ריקעיס. דער אייבירשטער זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זיך אויסבעטן, מ'זאל ניצול ווערן מכל צרה וצוקה, יודען זאלן געהאלפן ווערן במהרה מ'זאל שוין נישט וויסן פון קיין שלעכטס, ס'זאל שוין גענוג זיין וואס יודען האבן סובל געווען וואס יודען האבן סובל געווען, מ'זאל די זכיה האבן מ'זאלמיר די זכיה האבן מ'זאלמיר זוכה זיין צו זעהן ישועה ישראל בנחת ובשמחה, מ'זאלמיר זיין פון דיא וואס מ'וועלמיר געהאלפן ווערן און מ'וועלמיר זעהן די ישועה שלימה.

דברות קודש ראה תש"ו

דער בוכ"ע זאל העלפן ס'זאל טאקע זיין ראה אנכי די אלע פשטים, מ'זאל זיין

פארזיכטיג אין קיום התורה והמצות, דער בוכ"ע זאל אונז אפהיטן, בעוה"ר דער דעת איז אזוי אין גלות, דעם שפלות הדור, אין חונן ואין מרחם, אין מי יגדור גדר ואין מי יעמוד בפרץ, אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, דער בוכ"ע זאל אונז ארויסנעמען פון דער מבוכה, דער בוכ"ע זאל העלפן מ'קומט היצט אין די ימי אלול מ'זאלמיר די זכיה האבן מ'זאל האבן הכנה צו די הייליגע טעג, מ'זאל האבן הכנה דערצו טאקע כי "נשמור" לעשות, דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאל זיין תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, מ'זאלמיר זוכה זיין נאך צו טוהן תשובה שלימה פארן בוכ"ע, מ'זאל די זכיה האבן מ'זאלמיר טוהן דעם רצון הבורא ב"ה, ס'זאל זיין א נחת רוח פאר

**דער בוכ"ע זאל העלפן
דער חודש הרחמים מ'זאל
די זכיה האבן מ'זאל זיך
טאקע קאנען אמת'דיג עפעס
אנגרייטן, מ'זאל קאנען
באמת, מ'זאל קאנען בעטן
השי"ת, אפילו דאס קען מיר
דאך אויך נישט, דער בוכ"ע
זאל העלפן אזוי ווי ס'שטייט
'הב לך שאילתין ובעותין',
דער בוכ"ע זאל אונז דאס
געבן כאטש מ'זאלמיר
קאנען שאילתין ובעותין, אז
מ'זאגט נאר עפעס דיבורי
אמת פאר הקב"ה דאס אלליין
איז שוין א גרויסע ישועה**

הקב"ה, ס'זאל נתקדש ווערן שם שמים על ידינו, מ'זאלמיר זוכה זיין צו כל מיני ישועות טובות, מ'זאלמיר זעהן במהרה די גאולה שלימה ואמיתית בהתרומומות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

דברות קודש ראה תשכ"ו

עדיין יכולין להוושע בשנה זו

דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל קאנען מקבל זיין דעם עול מלכות שמים, און קודם האבן א הכנה אין דיא וואכן ביז צו די הייליגע טעג, ס'איז נאך א מציאות מ'זאל געהאלפן ווערן אין דעם יאהר אויכעט, דער בוכ"ע איז א כל יכול, איבערהויפט

מ'זאל אמת'דיג תשובה טוהן פארן באשעפער. איבערהויפט ס'קומט די הייליגע טעג די ימי הדין והמשפט ס'זאל נתעורר ווערן רחמים ורצון אויף יודען, ס'זאל נתעורר ווערן רחמים ורצון אויף יודען, מ'איז זקוק לרחמים גדולים אויף יעדן פרט, דער אייבירשטער זאל העלפן, דער בוכ"ע זאל העלפן טאקע נאך גאר אין דעם יאהר און ווען מ'גייט אריין אין אנדערן יאהר מ'זאל אריינגיין מיט נחת ושמחה, ס'זאל זיין ישראל אשר בך אתפאר (ישעי' מ"ט), ס'זאל זיין א נחת רוח פארן בוכ"ע, בשעה שישאל שריוין בצער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מ"ו ע"א), מ'זאלמיר די זכיה האבן אריינצוגיין נאך אין די הייליגע טעג ס'זאל נתעורר ווערן אין די עולמות העליונים, צערן של ישראל, בעוה"ר דעם גרויסע שפלות, מ'זאל די זכיה האבן מעורר רחמים צו זיין מ'זאלמיר געהאלפן ווערן במהרה. מ'זאלמיר די זכיה האבן צו טוהן תשובה באמת, מ'זאל זיך מדבק זיין אין דרך האמת, מ'זאל חלילה נישט פארשטיסן ווערן, דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן מ'זאלמיר טאקע גיין בדרך האמת. מ'זאלמיר געהאלפן ווערן מ'זאל האבן א שנת חיים וברכה מיט כל מיני ישועות טובות, דער בוכ"ע זאל אונז העלפן, דער בוכ"ע זאל זיך מרחם זיין אויף אונז אלע מיטן כלל ישראל אינאיינעם, מ'זאלמיר געהאלפן ווערן מיט כל מיני ישועות טובות, מ'זאלמיר זוכה זיין צו זעהן במהרה ישועה כל ישראל ושמחתן בהתרומומות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

דברות קודש ראה תש"כ

ס'קומט היצטערט דער לעצטער חודש פון יאהר, ס'איז נאך א מציאות מ'זאל געהאלפן ווערן נאך אין דעם יאהר, אחכה לו בכל יום שיבא, ישועת ישראל בכל אופן ואופן איז דאך למעלה מהשגתנו וויאזוי די ישועה וועט קומען, דאס פארשטיי מיר אונז נישט, נאר אבער ס'איז מיט גרויס רחמי שמים קאן זיין בכל יום ויום. אויף אלפאלס ברויך מען האבן הכנה צו דעם נייעם יאהר, מ'האט מייסד געווען דעם חודש אלול, דאס איז דער חודש המסוגל, חכמינו ז"ל האבן עס גערעכנט פאר א חודש המסוגל מ'זאל האבן הכנה אויף די הייליגע טעג, זאל מען דאס נישט דורכלאזן אזוי מיט גארנישט, מ'זאל די זכיה האבן, דער בוכ"ע זאל משפיע זיין בלבבות בני ישראל מ'זאל די זכיה האבן מ'זאלמיר תשובה טוהן, עפעס אנגרייטן זיך אויף די הייליגע טעג, מ'זאל זוכה זיין מתקרב צו זיין לאבינו שבשמים.

און דער אמת ס'האט דאך קיין שאץ נישט וואס ישועות מ'ברויך האבן ברוחניות ובגשמיות, ווער האט זיך דען אויסגעמאהלן, ווער האט זיך דען אויסגעמאהלן נאך אזויפיל

הב לך שאילתין ובעותין - מ'זאל קאנען בעטן

און קודם ביז דערווייל ס'קומען די טעג מ'זאל האבן עפעס הכנה, מ'זאל מתקן זיין וואס מ'האט פוגם געווען, אפילו נאר עפעס אפילו, מ'זאל עפעס טוהן, דער אייבישטער זאל העלפן מ'זאל זיך אפהיטן די מחשבות די דיבורים און די מעשים ס'זאל זיין לרצון פאר הקב"ה, דער בוכ"ע זאל העלפן דער חודש הרחמים מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זיך טאקע קאנען אמת'דיג עפעס אנגרייטן, מ'זאל קאנען באמת, מ'זאל קאנען בעטן השי"ת, אפילו דאס קען מיר דאך אויך נישט, דער בוכ"ע זאל העלפן אזוי ווי ס'שטייט (בסליחות) הב לך שאילתין ובעותין, דער בוכ"ע זאל אונז דאס געבן כאטש מ'זאלמיר קאנען שאילתין ובעותין, אז מ'זאגט נאר עפעס דיבורי אמת פאר הקב"ה דאס אליין איז שוין א גרויסע ישועה, מ'ווייט מיר דאך נישט ווי ווייט מ'טוהט אויף מיט דעם, ווער קאן דען משיג ומשער זיין וואס א דיבור אמת טוהט אויף אויבן, אויבן אין די עולמות העליונים, און וואס חלילה פארקערט, פארקערט א שלעכטער דיבור, א שלעכטע מחשבה רחמנא ליצלן ווי ווייט דאס איז פוגם, דער בוכ"ע זאל העלפן טאקע במהרה.

דברות קודש ראה תשכ"ג

נאר אעפ"כ ברויך מען זיך מחזק זיין, ס'קומט די הייליגע טעג מ'זאל האבן הכנה אז מ'זאל קענען בעטן דעם באשעפער, הב לך שאילתין ובעותין, דער בוכ"ע זאל אונז געבן מ'זאלמיר קאנען מתפלל זיין און בעטן דעם בוכ"ע, מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זיך קאנען מדבק זיין און מ'זאל גיין אין דרך האמת, מ'זאל זיך קאנען מתגבר זיין, מ'זאל האבן א

מאורעות וואס יודען האבן פאסירט די אלע יאהרן פון פריער און היצט אויך נאך כסדר, ס'זאל נאך זיין אזא חשכות בעולם, מ'זעהט נישט און מ'הערט נישט, מ'זעהט נישט קיין שיין, קיין שום שיין פון ישועת ישראל, כל לבב דוי וכל ראש לחלי, די הערצער פון יודישע קינדער זענען צובראכן בתכלית, און מ'ווייט נישט וואו מ'זאל זיך קערן און וואו מ'זאל זיך ווענדן, עודינו [תכלינה עינינו] בצפייתנו צפינו (איכה ד'), נאר וואס מ'האפט צו השי"ת, השי"ת זאל זיך שוין מרחם זיין מ'זאל די זכיה האבן מ'זאלמיר שוין במהרה געהאלפן ווערן.

דברות קודש ראה תשכ"ג

דער בורא עולם זאל העלפן, מ'האט דא געבענטשט שוין ראש חודש אלול, ס'קומט שוין די הכנה אויף די הייליגע טעג, דאס איז דאך שוין דיא הייליגע טעג וואס מ'וועלמיר געהאלפן ווערן, ס'איז נאך א מציאות פריער אויכעט, עכ"פ ס'זאל שוין קומען פארן בוכ"ע פקודת כל ישראל, דעם רחמנות אויפן דור השפל און פון דעם גרויסן ביטערן שפלות, מ'האט זיך נישט וואו צו קערן און וואו צו ווענדן טאקע נאר צום בורא כל עולמים, אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, דער בורא עולם זאל העלפן מ'זאלמיר די זכיה האבן אין דעם חודש אלול מ'זאלמיר נאך די זכיה האבן מתקן צו זיין וואס מ'האט פוגם געווען, מ'זאל זוכה זיין צו דרכי התשובה, מ'זאל האבן הכנה צו די הייליגע טעג, דער בוכ"ע זאל העלפן מ'זאלמיר געהאלפן ווערן ס'זאל זיין א שנת ברכה, שנת גאולה וישועה ברחמינו ובגשמיות, מ'זאלמיר במהרה געהאלפן ווערן מיט כל מיני ישועות טובות מיט א ישועה שלימה בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

דברות קודש ראה תשכ"ג

כח זיך מתגבר צו זיין, מ'זאל האבן א שטיקל הכנה, מ'זאל פארשטיין וואס ס'הייסט תשובה, כאטש עפעס כאטש, ווי ווייט איז מען פון תשובה שלימה, ווי ווייט איז מען פון דעם, נאר מ'זאל האבן א שטיקעלע הכנה וואס ס'הייסט עפעס תשובה.

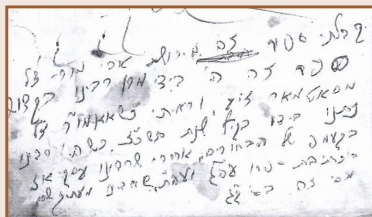
דברות קודש ראה תש"ז

למען תלמד ליראה, ונתן לך רחמים

עכ"פ געוויינטליך אייביג ליינט מען דאך די פרשה ראה על פי רוב ליינט מען עס אין שבת שמברכין אלול, ממילא קומט דאך אויס על פי רוב אז מ'ליינט דעם עשר תעשה, ס'האט דאך אלעס א טעם, למען תלמד ליראה, דער בוכ"ע זאל העלפן, בעוה"ר ס'איז נישטא קיין ביהמ"ק און קיין כהנים, ס'איז געווען אמאהל צדיקי אמת, ס'איז געווען אמאהל בעלי רוח הקודש, זיי האבן אויפגעהויבן יודישע הערצער, זיי האבן מודיע געווען פאר יודען וואס מ'ברויך צו טוהן, בעוה"ר מ'זעמיר שוין געבליבן ביי גארנישט, אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, למען תלמד ליראה קאן מען נאר בעטן רחמים מן השמים, ונתן לך רחמים, דיא תפלה איז געבליבן, התרצה והתפייס לדור עני כי אין עוזה, לכאורה אז ס'איז דא ווער ס'זאל העלפן איז דאך דא מער טעם אז מ'זאל געהאלפן ווערן אין דעם זכות, נאר אמאהל בעט מען פארקערט, טאקע ווייל ס'איז נישטא גארנישט איבערדעם בעט מען הקב"ה התרצה והתפייס, טאקע פאר דעם טעם אליין ווייל מ'האמיר גארנישט, וויל מ'איז א דור עני, התרצה והתפייס לדור עני, טאקע כי אין עוזה, דעם איז דער טעם, איבערדעם ברויך מען האבן די סיעתא דשמיא.

דברות קודש ראה תשכ"ג

המשך ספרים וספרא

מרשימות הרה"ג ר' מנשה פילאפף שליט"א על שער הספר חבת ירושלים שה"י שייך לאביו הרה"ג ר' יונה זצ"ל

קבלתי ספר זה מירושת אבי מורי ז"ל, ספר זה הי' בידי מרן רבינו הקדוש מסאטמאר זי"ע, וראיתי כשאמרו"ר ז"ל נתנו בידו בקיץ שנת תשכ"ו, כשהי' רבינו בקעמפ של הבחורים, אחרי שרבינו עסק אז בכתיבת ספרו עה"ג ועה"ת, שרבינו מעתיק שם מס' זה בסיו"ק

לדפוס את הספר על הגאולה ועל התמורה, רצה להעתיק מהספר חבת ירושלים הענין שהאר"י ז"ל לא היה בירושלים, ומחוץ לירושלים דיבר ברוח קדשו כל הפרטים שבתוך ירושלים, ולא היה לו הספר.

וכאשר ביקר באמצע הקיץ במחנה בחורים קעמפ, ושם היה הגה"צ ר' יונה פילאפף זצ"ל שהיה ר"מ בישיבה תורה ויראה, והוא היה לו הספר אתו עמו בתוך המחנה, ובהיות ושמע מהגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס זצ"ל שרבינו מחפש ספר זה, הביאו לרבינו אז כשביקר בתוך המחנה, ורבינו שמח עליה כמוצא שלל רב, והעתיק את כל הלשון הנ"ל בעל הגאולה ס"י ק"ג.

וגודל מעלת החיבור, על כן לא דפסתי הסכמות חדשות מחמת הוצאות הדפוס כי רבה, ולא באתי בזה רק לכתוב סיבת דבר שהביא אותי לקרב אל המלאכה כבידה הזאת, כי עלה בלבי השתוקקות לעסוק באיזה דבר מצוה וגם לקבוע דירתי אי"ה בעיה"ק, ושאלתי בעצת כ"ק אדמו"ר מרן הגה"ק מו"ה יואל ט"ב שליט"א אב"ד קראלי, והוא מסר לי את הספר הקדוש הזה להדפיסו, כי הוא תועלת גדול, ומקיימים בזה מצוה שאלו שלום ירושלים. הק' חיים תאומים פרענקל אחר המלחמה נדפס הספר עוה"פ בירושלים תשכ"ד ע"י הרה"ח ר' צבי מאשקאוויטש ז"ל. אולם לא ידוע לנו אם רביה"ק היה לו ספר זה פה בארה"ב, כי בקיץ תשכ"ז, כאשר הכין

באיזה סוגיא היה הקרעפל פשעטל בשנת תשכ"ג

לכבוד מערכת הגליון הנפלא 'ספרא דמארי ט"ב'

ישי"כ על הגליון הנפלא מלא טעם ותוכן, וראיתי בהגליון שיצא לאור לכבוד חג השבועות העל"ט, רשימות הסוגיות שאמר רבינו הקרעפל פשעטל במשך השנים, והיה חסר שנת תשכ"ג. וראה זה מצאתי בזכרונותיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א (מהר"א) שמתאר את יו"ט שבועות בצל רבינו בימי בחרותו, בערך משנת תשכ"ג-תשכ"ו, וכך היה אומר:

"עטליכע יאר האב איך זוכה געווען מיטצוהאלטן דאס קרעפל פשטיל ביים פעטער ז"ל. אין די פריערדיגע יארן איז דער 'קרעפל טיש' געווען אין בית שני. אין די שפעטערע יארן איז געווען דער קרעפל טיש אין גרויסן ביהמ"ד, אויפן זעלבן פלאץ וואו מ'האט געפירט טיש יעדן שבת.

דער פעטער ז"ל פלעגט זאגן דאס פשטיל על פי רוב אויף סוגיות אין מס' ביצה און עניני יו"ט, כ'געדענק די סוגיות פון דבר שיש לו מתירין, קנין פירות, ביכורים, תופס לבעל חוב, און נאך. ער האט געזוכט צו לערנען יו"ט'דיגע סוגיות אויף שבועות. די סוגיא פון תופס לבעל חוב איז בעיקר דער יסוד אין מס' בבא מציעא, אבער דער פעטער ז"ל האט אנגעהויבן דאס פשטיל (שבועות תשכ"ו) מיט די גמרא אין ביצה דף ל"ח, ביי די סוגיא פון "רגלי הממלא", כדי עס זאל זיין א סוגיא פון יו"ט."

ובהיות וברשימתכם כתוב שבשנת תשכ"ד למד קנין פירות, ובשנת תשכ"ה חדש, ובשנת תשכ"ו תופס לבעל חוב, על כרחך שבשנת תשכ"ג למד סוגיא דדבר שיש לו מתירין. והדבר מדויק שבחידושי סוגיות שהו"ל הגה"צ משאפראן זצ"ל יש שם פלפול על דבר שיש לו מתירין, ומובן מאליו שזה נאמר בחג השבועות כי הוא סוגיא השייך ליו"ט, ואינו מצוין שם באיזה שנה נאמר. ובא זה ולימד על זה, שבדאי סוגיא זו היה בשנת תשכ"ג, ובכך נתמלא החסר לכם ברשימתכם.

והשלמת הענין הנני מצתיק גם מזכרונותיו באופן אמירת הפלפול: "ביים פשטיל איז געווען א געוואלדיגע שמחת התורה, ווען ער האט אויסגעפירט א חידוש פלעגט ער ממש אויפטאנצן אויפן בענקל; "עצט לאמירזשע זעהן" איז געווען זיין אויסדרוק ביים צוזאמען נעמען דעם אויפטוה. ער איז אונטער געטאנצן מיט א שמחת התורה, אה, ער האט געלעבט מיט ריתחא דאורייתא... ער האט זיך קודם געזעצט מיטן פנים צו די רעכטע זייט, און נאכדעם צו די לינקע זייט, ער האט געוואלט אז יעדער זאל מיטוואלטן. דעם אופן ווי אזוי דער פעטער האט געזאגט דאס קרעפל פשטיל, די סארט חיות און שמחה, ווי אזוי ער איז געשפרונגען און זיך מפלפל געווען, דאס האט מען גישט געזעהן נאר שבועות."

כה לחי תחזקנה ידיכם
דוד ווייס

בענין דעת רבינו על הקמיע לשמירה המיוחס להישמח משה

שלום וישע רב למערכת ספרא דמארי טב

בברכת ישי"כ על גליונכם הנפלא. בהיותכם הבימה לברר וללכד מקחו של צדיק מרן רביה"ק זי"ע, מצאתי כאן את המקום להעיר על מה שראיתי לאחרונה מביאים הקמיע לשמירה ולסגולה הנדפסים לרוב בשם הישמח משה, והעולם תולים אותו על פתח הבית. וכהיום ישנם הרבה נוסחאות המייחסים אותם להישמח משה, כיון שהוא היה

מפורסם לכותב קמיעות, אולם לא ראוי זה כראוי זה, ואין אף אחד יודע מהו הנוסח הנכון, כי אינו מובא בשום מקור קדמון. ולאחרונה ראיתי נדפס נוסח הקמיע, ובסופו כתוב בכתב אשורית בפקודת משה בן חנה, שכמובן כותב כל הקמיע כתב גם זאת. והכותב שם מדייק מזה שזהו מהישמח משה בעצמו, שהיה רגיל לחתום עצמו דברי משה בן חנה, ומביא עוד מרבינו שהיה אומר שבתוכיות דברי משה בן חנה יש איזה יחוד.

למודעי אני צריך, מה ששמענו ממשפחת הרה"צ ר' פייוויל הברשטאם זצ"ל מקרשאנוב, שרבינו היה פעם בדירתו של רבי פייוויל בב"פ, וראה על הפתח תלוי הקמיע לשמירה המיוחס להישמח משה, ורבינו הביט עליו וקראו ואמר בתימה, שאצליהם לא ידעו מזה מעולם.

הקמיע לשמירה נחתם
'בפקודת משה בן חנה'

ובדאי המבוגרים שבינינו עדיין זוכרים את הרה"צ ר' יוסף סאקס ז"ל שהיה מוכר ספרים בביהמ"ד הגדול בראדני סט., והיה לו חבילה של קאפיעס מהקמיע לשמירה מהישמח משה למכירה, והיה אומר עליהם שרבינו בירכם. ואם קבלה הוא נקבל, אבל כמובן אין מזה שום סתירה להעובדא הנ"ל...

ישי"כ עבור הדפסת
שורותי אלה

ה.ב.

אודות מקור העובדא שסיפר רבינו עם בעל הישועות יעקב

לכבוד המערכת ספרא דמארי טב

בגליון העבר חפשתם למצוא מקור למעשה מהגאון בעל ישועות יעקב בפסח. ולא נתברר לי אם כוונתכם למקור לעצם המעשה, או למקור לכך שרביה"ק הוא שסיפרו. ואם למקור המעשה נצרכתם, הרי הוא מובא בספר 'מפיהם ומפי כתבם' חלק ב', ושם הובא בשם ר' שמואל בראך שקיבל מר' יעקב חיים אמסעל.

משה הלל וויינגארטן

גילוי מקור העובדא הנ"ל של הישועות יעקב ומיהו בעל המעשה ועוד עובדא נפלאה שסיפר מרבינו בעיר קאלוב

בס"ד

יום ה' לס' למען תחזקו

אל מע"צ עורכי הגליון הנפלא 'ספרא דמארי טב'

על הגליון החשוב אפשר להמליץ מאמר הגמרא משתבח להו ברב ספרא דאדם גדול הוא - משתבח להו ברב 'ספרא דמאדם גדול הוא. לברר וללקט מקחו של צדיק, ובפרט הגליון העבר לחג השבועות ליקוט מלשון קדשו עניינים וסיפורים מאור שבעת הימים הבעשטה"ק

לסאטמאר, והרה"ח הנ"ל הפציר ברבינו ז"ל מאוד שלא יסע בלילה בשעה מאוחרת ובפרט שהיה קור מאוד ולפני קרתו מי יעמוד. וגם הרה"ח ר' פיוויש ז"ל המשב"ק ביקש מרבינו ז"ל להמתין על למחרתו, אבל רבינו רצה לנסוע לביתו. וכן עשו ושמו לדרך פעמיהם.

ויהי כהרחיקו מקאלוב כמה פרסאות הגיעו לכפר קטן הסמוך לקאלוב, הנקרא בשם קליין קאלוב. ואופני האויטא נשברו ולא יכלו להמשיך בדרכם. והקור הזיק לבריאותו של רבינו ז"ל ולא ידעו מה לעשות. והרה"ח ר' פיוויש התחיל לחפש בית יהודי להכניס שם את רבינו ז"ל שינצל מהקור, וחיפש מבית לבית עד שמצא בחסדי ה' בבית אחד אור נוצץ משם, ודפק על הדלת ברעדה ופתחו לו. וראה לתמהונו הרב שזה ביתו של החסיד ר' סענדער לוסטיג ע"ה מתלמידי מרן הקדושת יום טוב ז"ל, והר"ר סענדער יושב עומד בחוץ קדושת יום טוב, ואמר ר' פיוויש ברתת וחללה הנה רבינו עומד בחוץ וקופא מקור! וירץ ר' סענדער לחוץ והכניס את רבינו ז"ל לביתו וישרת את רבינו והיין לו כוס חמין להחיות את נפשו, ושמו שמחה גדולה שזכה לארח את רבינו בביתו.

ובאותו מעמד נתן ר' סענדער ע"ה את קולו בבכי ואמר לרבינו בקול בוכים: ישמע רבינו דבר פלא, חזרתי היום מהציון הקדוש בקאלוב, והייתי עיף מטורח הדרך ועליתי על יצועי בשעה מוקדמת, ותיכף כאשר נרדמתי ראיתי בחלומי את מורי הקדושת יום טוב ואמר לי, מה לך נרדם הלא בני עומד בחוץ וקופא מקור.

ונתעוררתי מזה והרהרתי בדברי החלום, ואמרתי לעצמי, וכי מאיפה יבא רבינו כעת לקליין קאלוב, ובודאי דברי חלומות הם דברים בטלים לא מעלין ולא מורידין. ונרדמתי פעם שנית, ושוב נשנה החלום, ולא ידעתי כדת מה לעשות, וקמתי ממטתי ולקחתי ספרא דבי רב ספר הקדוש קדושת יום טוב, והתחלתי ללמוד בו, ותיכף כאשר ישבתי ללמוד שמעתי דפיקות בדלת ופתחתי וראיתי את ר' פיוויש עומד, ואז הבנתי את החלום ואת פתרונו. ורבינו ז"ל שמע לדבריו ולא ענה לו דבר, ויהי לפלא.

מצבת הרב גרובער ז"ל

ופעם שאל רבינו את המספר הרב גרובער ז"ל, האם זוכר אותו מהימים לפני המלחמה, והשיב שזוכר את רבינו מאותו שנה שהי בקאלוב ונשאר ללון בקליין קאלוב, וסיפר לרבינו את כל הסיפור ששמע אז בין החסידים.

הכ"ד המברכס תחזקנה ידיכם ותזכו להמשיך בעבודת הקדש למען ידעו דור אחרון הק' אליעזר וואלף גראס

זי"ע. ולמרביית הפלא, שבכל הקטעים הוא מה שרביה"ק זי"ע מביא מה שכתב בספה"ק תלמידי הבעש"ט או מה ששמע מצדיקים הקודמים חוץ מהקטע בהשיחה עם ר' ליפא פ"מ ז"ל אודות ההסתלקות ששמעו מפ"ק יאל תבואני רגל גאווה ז"ל רביה"ק: **כ'האב נישט געזעהן קיין שום פירוש דערויף, קאן זיין** וכו' שהבעש"ט ראה ברגעיו האחרונים הצדיקים מהפמליא של מעלה שבאו לקראתו וכו' - והשיג זאת מדעתא דנפשי ברוח קדשו ומי יעמוד בסוד קדושים.

אכתוב בזה מה ששמעתי מכלי ראשון שהיה שם בליל התקדש החג בשעת הסדר. בערך בשנת תשמ"ה - תש"נ נסעתי ביחד עם להבחל"ח מו"ח מוה"ר משה הכהן גליק ז"ל לחתונה אצל אחד ממכיריו במסחר, ושם פגשנו את הרה"ג מוה"ר אברהם זאב גרובער (קויפמאן) ז"ל, שהיה חתן הרב יואל אשכנזי הרב מיאס ז"ל שהיה ש"ב של רבינו זי"ע. וסיפר כשהיה חתן זכה להיות משותף הסדר ליל פסח אצל רביה"ק מפני קורבת משפחה להמיו"ח, כמדומה שאמר שהי' בשנת תשי"ט - תשי"א (לכאורה יש לברר באיזה שנה נתחנן לברד בדיוק איזה שנה היה).

וקודם שתיית כוס שני מארבע כוסות אמר רבינו בהתלהבות הנני מוכן ומזומן לקיים כוס שני וכו' ואחר שגמר טרם בירך ברכת בופה"ג שנתה הכוס. וכמובן שאף אחד לא הרהיב לעוררו על זה. ואחר שגמר לשנות נזכר ושאל לסביביו "ברכתי בופה"ג?" ואף אחד לא השיב, ואחר ששאל שנית ענה אחד מהמסובין כדי להפיס דעתו "הלא יש בפוסקים דיעות שסוברין שא"צ לברך על כל כוס וכוס דכולהו חדא מצוה", פתח רבינו ז"ל וסיפר דהישועות יעקב כשהיה אב"ד לעמבערג, נהג לעצמו בכל שנה בליל הסדר לא התחיל לערוך הסדר עד ששיער בדעתו שכל בני העיר גמרו הסעודה, שמה יארע שאחד מבני העיר יבוא לשאול שאלה ואם התחיל הסדר ושתה כוס יין לא יכול להשיב דאסור להורות אם כבר שתה. באחד מן השנים אחר ששיער בדעתו שכ"א מבני העיר כבר גמרו, התחיל לערוך הסדר וכבר שתה כוס מארבע כוסות, בא אחד בשליחות אביו בשאלה שמצאו חטים במרק ומה הדין, ושאל הישועות יעקב את השואל אם היה ששים כנגדם ולא ידע להשיב, ושאל "כמה מסובין היו שם", והתחיל השואל למנות כ"א שהיה שם, ועז ענה הישועות יעקב א"כ בודאי יש ס' כנגדם ומותר לאכול המרק. וכמובן דזה נגד ההלכה דחמץ אינו בטל בס'. אבל יש שיטה בשאילתות ומוזכר בב"ח דחמץ בטל בס', ואחר הסדר והישועות יעקב נמנם, חלם לו שהשאלות בא לו להכיר טובה על הפסק שפסק כשיטתו. באומרו שכל פעם שפוסקין בטעות למטה כשיטת אחד מן הפוסקים, אפילו שהלכה אינו כמותו, יש עליה לאותו שיטה ומרא דשמעתתא.

וסיים רבינו ז"ל "דאס איז געווען דעמאלט, אבער נישט מאכן א ברכה אויפן כוס שני איז שוין זיכער געווען יודען וואס האבן פארגעסן, ממילא האט שוין די דיעה געהאט אן עלי, **איך וויל ענק זאגן איך האב פשוט פארגעסן**, וסיים הרב גרובער שכ"א נתפעל ממדת האמת של רביה"ק זי"ע.

בדרך אגב סיפר שביו"ט פסח הנ"ל עלה למפטיר הגם שעדיין לא היה נשוי ולא היו רגיל לבחור לעלות למפטיר, אבל רבינו קירבו משום קירבת משפחה.

ואעתיק עוד עובדא נפלאה שקבלתי אז ממנו, שהתרחש עם זקינו הרה"ח ר' שלמה קויפמאן מקאלוב ז"ל, שהוא שמע אז בשעת מעשה מזקיני בקאלוב, ואח"כ מצאתיו נדפס במושעין של ישראל (ח"ג פרק כ"א) בשמו, בדיוק כמו ששמעתי אז ממנו.

רבינו ז"ל היה נוהג כשנסע לעיר קאלוב ביום ז' אדר להשתטח על ציון הה"ק מהרי"א זי"ע, להתאכסן בבית זקינו הרה"ח המפורסם ר' שלמה קויפמאן ע"ה, והיה רגיל רבינו ז"ל להגיע לקאלוב בשעה מאוחרת מאוד, אחר כל הצדיקים שבאו לקאלוב ביומא דהילולא. ואחר שהשתטח על הציון הק' הלך לטבול והלך להתפלל מנחה ומעריב בבית החסיד הנ"ל.

והנה עובדא בא' השנים שהי' אז יום קר מאוד, קור מקפיא שחדר לתוך העצמות, והיה מאוחר בלילה, ורבינו ז"ל רצה לחזור לביתו

מכון ספרא
שע"י הרבצות אור חיים

307 Wallabout St. Brooklyn NY 11205
Mechon@ohrchaime.com : 718-212-1188